
VYRIAUSYBĖS 2022 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

TURINYS

I. MINISTRĖS PIRMININKĖS PRANEŠIMAS.....	3
II. VYRIAUSYBĖS VEIKLOS REZULTATAI IR ARTIMIAUSIO LAIKOTARPIO PRIORITETAI.....	5
2.1. Vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms (pirmoji misija).....	8
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	8
Svarbiausių tendencijų apžvalga	12
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	14
2.2. Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra (antroji misija).....	15
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	15
Svarbiausių tendencijų apžvalga	16
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	16
2.3. Socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas (trečioji misija).....	17
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	17
Svarbiausių tendencijų apžvalga	18
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	19
2.4. Ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas (ketvirtoji misija)	19
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	19
Svarbiausių tendencijų apžvalga	20
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	22
2.5. Aukštos pridėtinės vertės ekonomika (penktoji misija)	22
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	22
Svarbiausių tendencijų apžvalga	25
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	28
2.6. Lietuvos žaliasis kursas (šeštoji misija)	29
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	29
Svarbiausių tendencijų apžvalga	31
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	35
2.7. Darni Lietuvos regionų plėtra (septintoji misija)	36
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	36
Svarbiausių tendencijų apžvalga	36
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	38
2.8. Atkurtas pasitikėjimas teisingumo sistema (aštuntoji misija)	38
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	38
Svarbiausių tendencijų apžvalga	39
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	40
2.9. Visuomenės poreikius atitinkantis viešasis sektorius (devintoji misija)	40
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	40

Svarbiausių tendencijų apžvalga	41
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	42
2.10. Atsakinga finansų politika (dešimtoji misija)	43
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	43
Svarbiausių tendencijų apžvalga	44
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	45
2.11. Stipri ir saugi Lietuva (vienuoliktoji misija)	45
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	45
Svarbiausių tendencijų apžvalga	48
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	48
2.12. Stiprėjanti Lietuvos įtaka (dvyliktoji misija)	49
Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai.....	49
Svarbiausių tendencijų apžvalga	51
Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai.....	52
PRIEDAS NR. 1	53
Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita.....	53
1. RIZIKOS VEIKSNIAI, PAVOJAI IR GRĖSMĖS NACIONALINIAM SAUGUMUI.....	53
2. NACIONALINIO SAUGUMO PRIORITETAI	62
3. ILGALAIKIŲ NACIONALINĮ SAUGUMĄ STIPRINANČIŲ PROGRAMŲ VYKDYMAS	69
PRIEDAS NR. 2	71
Nuorodos į Vyriausybės 2022 m. veiklos ataskaitą papildančius Vyriausybės interneto svetainėje paskelbtus rodiklių rinkinius.....	71
PRIEDAS NR. 3	72
Nuorodos į ministerijų 2022 m. veiklos ataskaitas	72

I. MINISTRĖS PIRMININKĖS PRANEŠIMAS

2022 m. vasario 24 d. pradėtas Rusijos plataus masto karas prieš Ukrainą neabejotinai buvo svarbiausias ilgalaikio poveikio Lietuvai turintis ir dar turėsiantis įvykis. Valios priešintis šiai egzistencinei grėsmei mūsų valstybei ir tam reikalingų išteklių ir gebėjimų telkimas buvo svarbiausias Vyriausybės 2022 m. uždavinys. Paspartinome darbus modernizuodami ir gausindami ginkluotę, karinės infrastruktūros įrengimą NATO priešakinių pajėgų plėtrai Lietuvoje, taip pat stiprindami valstybės sienos apsaugą, žvalgybą, civilinę ir kibernetinę saugą. Mūsų sąjungininkai NATO suteikė Lietuvai iki šiol dar neturėtas saugumo garantijas – turime pagrįstą vilčių, kad ateityje jos dar stiprės sulig mūsų pačių gynybinių pajėgumų didėjimu. Deja, pasaulinės tvarkos ir tarptautinio saugumo suvokimo geopolitinis lūžis veikia ir mūsų išorinę aplinką – dėl sunkiai prognozuojamos ir nestabilios kaimynystės jau mokame ir ateityje mokėsime papildomą kainą už apnuodytą verslo klimatą. Panašu, kad dėl geopolitinių jautrumų ir globalios ekonomikos neapibrėžtumų Lietuvos ekonomikos augimo sulėtėjimo 2023 m. išvengti nepavyks. Visa tai verčia koreguoti Vyriausybės kadencijos pradžios planus – kai kurių pradinių tikslų įgyvendinti jau nebepasiseks, o pasipriešinti išorės šokams galime tik toliau stiprindami saugumą, taip pat finansinius ir ekonominius valstybės pagrindus.

2022 m. nacionalinio saugumo stiprinimas buvo svarbiausias klausimas, suvienijęs visas parlamentines partijas ir valdžios institucijas. Krašto apsaugai skirta 2,45 proc. BVP¹. Užsitikrinome nepertraukiamą JAV karių rotaciją Lietuvoje iki 2025 m. vidurio, fiziniu barjeru sustiprinome visą valstybės sieną su Baltarusija. Stiprindami savo saugumą, parodėme beprecedentį solidarumą su Ukraina – suteikėme beveik 1 mlrd. eurų paramos jos kovai prieš Rusijos agresiją bei karo nuniokotai šaliai atstatyti.

Greta fizinio saugumo, Lietuvos atsparumui ypač svarbi yra visiška energetinė nepriklausomybė nuo Rusijos energetikos sistemų ir energijos šaltinių. Visai atsisakėme rusiškos naftos, dujų ir elektros importo iš Rusijos ir Baltarusijos. 2022 m. pradėjo veikti Lietuvos ir Lenkijos dujotiekis (GIPL), per kurį Baltijos valstybės ir Suomija integravosi į bendrą Europos Sąjungos dujų tinklą. 2023 m. per Lietuvos elektros sistemos savarankiško veikimo bandymą Lietuvos elektros tinklas buvo pirmą kartą atjungtas nuo Rusijos kontroliuojamos IPS / UPS sistemos. Bandymas buvo sėkmingas – taip žengtas vienas iš svarbiausių pasirengimo elektros sistemos sinchronizacijai su kontinentinės Europos tinklais žingsnių. Toliau sparčiai investuojame į generacijos pajėgumus Lietuvoje – energetikai iš atsinaujinančių šaltinių ir žaliajai transformacijai gyventojams ir verslui 2022 m. buvo skirta 223 mln. eurų, o 2023 m. valstybės biudžete numatyta virš milijardo eurų paramos.

Atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos ir nelegalios migracijos krizės valdymo pamokas, 2022 m. priimtas naujas Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas ir kiti susiję įstatymai, skirti krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo sistemai sukurti ir įgyvendinti. Darbą pradėjo 2023 m. sausio 1 d. Vyriausybės kanceliarijoje įsteigtas Nacionalinis krizių valdymo centras, atliekantis stebėsenos, prevencijos ir koordinavimo funkcijas.

2021 m. pabaigoje Kinijos įvestos griežtos ekonominės priemonės ir didelis spaudimas Lietuvai pernai pamažu atslūgo – Lietuvos ekonomika nebebuvo reikšmingai paveikta. Dėl Rusijai ir Baltarusijai įvestų ekonominių sankcijų tenka persiorientuoti buvusiojo transporto koridoriaus tarp Rytų ir Vakarų

¹ Po nominalaus BVP perskaičiavimo pagal Finansų ministerijos 2022 m. gruodžio 21 d. atnaujintą ekonominės raidos scenarijų 2022–2025 metams (2022 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių įstatyme gynybai buvo numatyta skirti 2,52 proc. BVP).

pagrindinėms įmonėms (visų pirma Klaipėdos jūrų uostui ir Lietuvos geležinkelams), tačiau ilgalaikis poveikis Lietuvos ekonomikai atsiranda ne dėl sankcijų, o dėl geopolitinio nestabilumo. Lietuvos įmonės pasirodė atsparios šiems iššūkiams – jos sėkmingai perorientavo savo veiklą į nuspėjamas demokratinio pasaulio šalis (joms jau tenka apie 90 proc. Lietuvos eksporto). Galimybės nuolat plečiasi – pernai buvo gauti leidimai eksportuoti lietuviškus žemės ūkio ir maisto produktus į JAV, Japoniją, Taivaną, Meksiką, Kanadą.

Nuo pat kadencijos pradžios dirbdama didelio neapibrėžtumo ir vis naujų išorinių, nuo Vyriausybės valios nepriklausančių iššūkių sąlygomis, greta reagavimo į krizes ir atsparumo stiprinimo darbotvarkės Vyriausybė toliau įgyvendino programinius įsipareigojimus. 2022-ieji buvo ne tik kadencijos pusiaukelė, bet ir reikšmingi metai įvairių pertvarkų įstatyminėms prielaidoms sudaryti. Greta švietimo bei mokslo ir inovacijų reformų, kurioms pamatai buvo pakloti Seimo ir Vyriausybės sprendimais dar 2021 m., pernai Seimas pritarė Vyriausybės siūlymui dėl asmens sveikatos priežiūros tinklo pertvarkos, o dėl valstybės tarnybos pertvarkos, tikimės, balsuos 2023 m. pavasario sesijoje. Visų šių pokyčių įgyvendinimas bus Vyriausybės dėmesio centre 2023 m.

Valstybės duomenų valdysenos reformai ir duomenų naudojimo reformoms labai svarbus buvo 2022 m. priimtas Oficialiosios statistikos ir valstybės duomenų valdysenos įstatymas. Nuo 2023 m. sausio 1 d. Lietuvos statistikos departamentas transformuotas į Valstybės duomenų agentūrą su valstybės duomenų valdysenos funkcija, kuri suteikia viešajam sektoriui prieigą prie kokybiškų apjungtų įvairių institucijų duomenų, reikalingų kokybiškiems sprendimams priimti ir patogesnėms paslaugoms teikti.

Visi šie ir kiti Vyriausybės darbai detaliau pristatomi Vyriausybės 2022 m. veiklos ataskaitoje, su kuria ir kviečiu susipažinti.

Nuoširdžiai
Ministrė Pirmininkė Ingrida Šimonytė

2023 m. gegužės 15 d.
Vilnius

II. VYRIAUSYBĖS VEIKLOS REZULTATAI IR ARTIMIAUSIO LAIKOTARPIO PRIORITETAI

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatų apibendrinimas:

- **Švietimo srityje** įsibėgėjo dviejų Vyriausybės kadencijos reformų – programos „Tūkstantmečio mokyklos“ ir projekto „EdTech skaitmeninė švietimo transformacija“ įgyvendinimas. Atnaujintos ir patvirtintos priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios programos. Neliko jungtinių klasių, kuriose kartu mokėsi 5–8 klasių mokiniai. Įteisinta nacionalinė ugdymo krypties mokslinių tyrimų programa, kuri padės pasiekti proveržį edukologijos krypties moksliniuose tyrimuose ir sustiprinti pedagogų rengimo programas. Peržiūrėtas ir sustiprintas profesinio mokymo įstaigų tinklas. **Studijų** prieinamumui didinti įtvirtinta aukštojo mokslo socialinės dimensijos samprata ir priemonės, pradėtos vykdyti trumposios studijos, kad į aukštąsias mokyklas galėtų paprasčiau įstoti profesinį mokymą baigę asmenys. **Mokslo srityje** išgrynintos universitetų ir kolegijų misijos, sustiprinti taikomojo mokslo ir praktinės veiklos reikalavimai kolegijoms, patobulinti mokslo ir studijų finansavimo modeliai išskiriant bazinį ir skatinamąjį finansavimą už pasiekimus, įsteigta industrinė doktorantūra, pertvarkyta Lietuvos mokslo taryba. **Sporto srityje** įsteigta Nacionalinė sporto agentūra, suvienodintos ir padidintos valstybės stipendijos aukšto meistriškumo sportininkams, turintiems negalią ir negalios neturintiems (stipendijos apima ir socialines garantijas).
- **Kultūros srityje** praplėsta Kultūros paso paslaugų įvairovė, pagerinta šių paslaugų kokybė ir jų prieinamumas. Priimti sprendimai dėl nuolatinės 9 proc. pridėtinės vertės mokesčio (PVM) lengvatos visų rūšių meno ir kultūros įstaigų, meno ir kultūros renginių lankymui, el. knygoms ir el. neperiodiniams informaciniais leidiniams. Įvykdyta Lietuvos kultūros instituto reforma, kuri įgalins institutą vykdyti kryptingą ir efektyvią Lietuvos kultūros sklaidą užsienyje.
- **Sveikatos apsaugos srityje** reorganizuotos visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos, išplėstas aktyvių ir sveikatą stiprinančių mokyklų tinklas, sukurtas naujas pagalbos savižudybės grėsmę patiriantiems asmenims teikimo modelis. Įteisintas regioninio bendradarbiavimo modeliu pagrįsto asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo sukūrimas. Peržiūrėta gydytojų rezidentų rengimo tvarka, kurioje numatyta diegti etapinių (pakopinių) kompetencijų modelį, išplėstos rezidentūros bazės, taip sudarant sąlygas daugiau laiko gydytojams rezidentams praleisti regionuose. Priimti Farmacijos įstatymo pakeitimai, kurie leis daugiau šalies gyventojų pasinaudoti kompensacijomis vaistams, o racionaliau naudojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) biudžeto lėšos sudarys sąlygas įtraukti naujus vaistus į kompensavimo sistemą.
- **Socialinės apsaugos srityje** ženkliai padidinta globos (rūpybos) išmoka, kurios dydis nesikeitė daugiau nei du dešimtmečius, visiems vienišiams pensinio amžiaus bei negalią turintiems asmenims pradėta mokėti vienišo asmens išmoka (pirmą sykį Lietuvoje – be atskiro gavėjų prašymo) (iki tol ji mokėta tik mažiausias pajamas gaunantiems asmenims). Socialinės išmokos didintos net 2 kartus per metus. Priimti įstatymų pakeitimai negalios reformai įgyvendinti, teigiamus jos pokyčius turėtų pajusti daugiau nei 220 tūkst. žmonių, turinčių negalią. Socialinių paslaugų katalogas papildytas naujomis – prevencinėmis socialinėmis paslaugomis, įsteigti Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimo centras ir Metodinis kompleksinių paslaugų šeimai centras. Sudarytos sąlygos vienišiams tėvams pretenduoti į socialinio būsto nuomą ne eilės tvarka, padidinti subsidijų dydžiai.
- **Užimtumo srityje** pradėta įgyvendinti šalies užimtumo sistemos pertvarka, kuri padės padidinti gyventojų mokymosi ir įsitvirtinimo darbo rinkoje galimybes. Padidinta ir išplėsta parama judumui – kelionės išlaidos kompensuojamos bedarbiams, vykstantiems ne tik į darbą, bet ir į darbo pokalbį su darbdaviu ar konsultacinius užsiėmimus Užimtumo tarnyboje. Žmonės su negalia turės laisvę pasirinkti – kad ir kur įsidarbintų, pagalba keliaus paskui žmogų, o jos dydis nepriklausys nuo darbdavio statuso. Sudaryta galimybė tėvams rinktis vaiko priežiūros atostogų trukmę ir gauti deramą išmoką, derinti šeiminius ir darbo įsipareigojimus. Veiklą pradėjo 14 regioninių karjeros centrų, Užimtumo tarnyboje įsteigtas atrankų centras aukštos kvalifikacijos darbuotojams. Iš užsienio pritraukiamiems aukštos kvalifikacijos specialistams, taip pat juos įdarbinančioms įmonėms pradėtos skirti vienkartinės išmokos.

- **Ekonomikos konkurencingumo srityje** veiklą pradėjo Inovacijų agentūra, atsakinga už inovacijų ekosistemą ir inovacijų skatinimą visuose verslo vystymo etapuose. Sukurtas ir pradėtas įgyvendinti misijomis grįstų mokslo ir inovacijų programų modelis. Siekiant mažinti prekybos su Kinija apribojimų padarinius, pradėtos teikti paskolos nuo trečiųjų šalių veiksmų nukentėjusiems verslo subjektams, praplėstas Lietuvos prioritetinių eksporto ir bendradarbiavimo inovacijų srityje rinkų sąrašas. Sustiprintas ekonominis atstovavimas pasauliniu mastu strategiškai svarbiose JAV ir Vokietijos rinkose – čia pradėjo dirbti po tris komercijos atašė, taip pat atidaryta prekybos atstovybė Taipėjuje (iš viso 2022 m. pabaigoje veikė 16-os komercijos atašė tinklas). Lietuva gavo naujus eksporto leidimus žemės ūkio ir maisto produktų eksportui į prioritetines rinkas – JAV, Japoniją, Taivaną ir kitas Pietryčių Azijos šalis. Valstybės pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų suma siekė 423 mln. eurų, Lietuvoje pradėti vykdyti 57 užsienio investicijų projektai, kurie sukurs apie 5 tūkst. darbo vietų. Administracinė našta verslui sumažinta beveik 18 mln. eurų.

Vyriausybės sprendimu į Klaipėdos jūrų uostą atvykstantiems laivams, gabenantiems paskirstymui skirtus krovinius, pradėta taikyti 100 proc. nuolaida tonažo rinkliavai – tai paskatino naujų konteinerinių linijų įregistravimą ir leido sumažinti krovos praradimus, kuriuos lėmė baltarusiškų trąšų krovos nutraukimas dėl JAV ir Europos Sąjungos (ES) įvestų sankcijų Baltarusijai. Įvykdyti penktosios kartos judriajam ryšiui (5G) skirti radijo dažnių aukcionai, iškart po jų mobiliojo ryšio operatoriai pradėjo masinę 5G ryšio plėtrą.

- **Žaliojo kurso** srityje pradėta žemės valdymo ir naudojimo reforma, skirta bendrai valstybės politikai nuosekliai formuoti aplinkosaugos, valstybinės žemės valdymo ir naudojimo, teritorijų planavimo, urbanistikos, statybos ir jos priežiūros srityse. Vandentvarkos įmonės įgaliotos ne tik sureguliuoti nuotekų tvarkymą miestuose ir miesteliuose, bet ir padėti gyventojams įsirengti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemas privačiuose sklypuose. Pertvarkyta Lietuvos saugomų teritorijų valdymo sistema. Sudarytos sąlygos taikyti bearinges technologijas, kurios leidžia sutaupyti apie 40 proc. visų gamyboje naudojamų išteklių (degalų, trąšų ir kt.).

Įsteigtas Darnaus judumo fondas, skirtas alternatyviųjų degalų ir transporto priemonių infrastruktūros plėtrai finansuoti. Sukurtas viešosios elektromobilių įkrovimo infrastruktūros ir jos plėtros iki 2030 m. žemėlapis, sudaryta galimybė tiek gyventojams, tiek įmonėms gauti kompensacijas gryniesiems elektromobiliams įsigyti. Priimtas atsinaujinančios energijos proveržio įstatymų paketas, kuriuo panaikintos ilgą laiką egzistavusios teisinės kliūtys ir pertekliniai biurokratiniai nuosavos elektros energijos gamybos reikalavimai. Priimti sprendimai, skirti efektyvesnei renovacijai skatinti, numatytos lankstesnės sąlygos panaudoti atliekinę šilumą ir dekarbonizuoti šilumos tiekimo sistemą.

- Įgyvendinant **regioninę** politiką, regioniniam ir vietos lygmeniui suteikta daugiau laisvės ir atsakomybės už investicijų prioritetų nustatymą ir įgyvendinimą (numatyta galimybė ne tik prisidėti prie nacionalinio lygmens iššūkių sprendimo, bet ir nustatyti konkrečiam regionui aktualias problemas, susiplanuoti joms spręsti reikalingas priemones ir investicijas). Parengta ir patvirtinta 2022–2030 m. Regionų plėtros programa, kurioje nustatytos pagrindinės regioninės politikos gairės ir regionų plėtros planams įgyvendinti skirtas finansavimas (1,6 mlrd. eurų ES fondų lėšų). Sukurta ir pradėjo veikti ekspertinės ir metodinės pagalbos teikimo regionų plėtros tarybų administracijoms ir savivaldybėms, rengiančioms 2022–2030 m. laikotarpio regionų plėtros planus, sistema. Priimtas skolinimosi galimybės plačiau savivaldai atveriantis Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo pakeitimo įstatymas, sudarantis sąlygas sklandžiau įgyvendinti ES lėšomis finansuojamus investicinius projektus.

- Siekiant **veiksmingesnės teisinės sistemos**, atsisakyta teismams nebūdingų funkcijų, visa apimtimi pradėjo veikti Teisinės pagalbos paslaugų informacinė sistema (TEISIS), užtikrinanti galimybę gauti valstybės finansuojamas teisines paslaugas – pirminę ir antrinę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu. Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos reorganizuotos į Lietuvos kalėjimų tarnybą. Įteisintos priemonės, kurios didina probacijos sistemos veiksmingumą, skatina nuteistųjų resocializaciją ir taip mažina pakartotinį nusikalstamumą. Supaprastintos sąlygos reikšti kolektyvinius ieškinius ginant vartotojų viešąjį interesą.

- **Viešojo sektoriaus** tobulinimo srityje pagal Vyriausybės patvirtintą Valstybės tarnybos pertvarkos koncepciją parengtas ir Seimui pateiktas naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymo projektas ir jo

lydimieji įstatymų projektai. Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos pertvarkytas į Viešojo valdymo agentūrą, atsakingą už centralizuotą valstybės tarnybos vadovų korpuso valdymą ir viso viešojo sektoriaus žmogiškųjų išteklių valdymo koordinavimą. Atlikta administracinių ir viešųjų paslaugų inventorizacija, sukurtas šių paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę mechanizmas. Lietuvos statistikos departamentas pertvarkytas į Valstybės duomenų agentūrą, kuri tampa duomenimis grįsto valdymo kritine infrastruktūra, gebančia pateikti didelę dalį reikalingų duomenų, o prireikus – greitai integruoti naujus duomenis. Artėja į pabaigą valstybės valdomų įmonių pertvarka.

- **Finansų politikos** srityje didžiausias iššūkis buvo užtikrinti viešųjų finansų sistemos tvarumą ir kartu įgyvendinti daugybę *ad hoc* priemonių, kuriomis būtų galima sušvelninti Rusijos pradėto karo prieš Ukrainą padarinių poveikį Lietuvos ekonomikai. Nustatytos ilgalaikės 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano (NPP) investicijų kryptys, patvirtintos 106 pažangos priemonės, detalizuojančios konkrečias investicijų kryptis. Priimti Mokesčių administravimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų pakeitimai, kuriais siekiama prisidėti prie nuoseklaus šešėlinės ekonomikos ir pridėtinės vertės mokesčio (PVM) atotrūkio mažinimo. Reaguojant į Rusijos karo Ukrainoje sukeltus ekonominius neapibrėžtumus, labai greitai buvo parengtos, įteisintos ir realizuotos mokestinės, kainodaros ir kompensavimo priemonės, kuriomis siekiama iš dalies sumažinti Lietuvos gyventojams ir įmonėms tenkančią finansinę naštą, pabrangus šildymui ir elektrai. 20 mln. eurų buvo skirta dvišalei humanitarinei pagalbai teikti Rusijos agresiją patiriančiai Ukrainai ir karo pabėgėlius priimančiai Moldovai, 10 mln. eurų garantija bei 10 mln. eurų subsidijos buvo skirtos Pasaulio banko priemonėms Ukrainai remti. Taip pat suteikta beveik 13 mln. eurų valstybės garantija Europos Komisijai dėl išskirtinės makrofinansinės pagalbos Ukrainai.

- **Gynybos sričiai** 2022 m. skirta 1 648,9 mln. eurų, arba 2,45 proc. BVP², o palyginus su 2021 m. gynybos išlaidos išaugo beveik 50 proc. Išaugus sąjungininkų skaičiui ir pajėgumams Lietuvoje, pastatytos trys laikinos stovyklos, plečiami kariniai poligonai ir kuriama sąjungininkų priėmimo infrastruktūra. **Viešajam saugumui užtikrinti** 2022 m. baigtas įrengti fizinis barjeras valstybės sienos su Baltarusijos Respublika ruože, 96,2 proc. ES išorės sienos (Lietuvos dalies) buvo saugoma moderniomis sienos stebėjimo technologijomis. Priimtas Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos regioninis sprendimas nuo 2022 m. rugsėjo 19 d. į šalį neįleisti Rusijos piliečių, išskyrus nustatytas (tarp jų – humanitarines) išimtis. Įsteigtas ir nuo 2023 m. sausio 1 d. veiklą pradėjo Nacionalinis krizių valdymo centras, jis tampa pagrindine valstybės įvairaus pobūdžio krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo koordinavimo institucija. **Energetinio saugumo srityje** oficialiai atidaryta 508 km ilgio Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių GIPL jungtis, kuri nutraukė Baltijos valstybių ir Suomijos energetinę izoliaciją, integruodama šalis į bendrą ES dujų tinklą. GIPL dujotiekis sustiprina regiono energetinę nepriklausomybę, gerina regiono galimybes apsirūpinti dujomis ir leidžia panaudoti visą Klaipėdos SGD terminalo potencialą.

- **Užsienio politikos** srityje Lietuva aktyviai prisidėjo mobilizuodama partnerius teikti paramą Ukrainai ir stiprinti viso Europos kontinento saugumą. Priimti 9 sankcijų Rusijai ir 6 sankcijų Baltarusijai paketai. Priimtas istorinis sprendimas dėl ES kandidatės statuso suteikimo Ukrainai ir Moldovos Respublikai. Kartu su verslu, kitomis atsakingomis institucijomis sėkmingai perbraižytas Lietuvos ekonominių interesų žemėlapis – apie 90 proc. Lietuvos eksporto nukreipėme tik į demokratinio pasaulio šalis, ES, NATO, EBPO nares. Įtvirtinta strateginė partnerystė su Japonija, atidaryta Lietuvos ambasada Singapūre. Stiprindama vystomojo bendradarbiavimo politiką, Lietuva vystomajam bendradarbiavimui skyrė 187,46 mln. eurų (0,29 proc. BVP) – sparčiai artėjame prie užsibrėžto tikslo (0,33 proc. BVP 2030 m.).

Šie svarbiausi Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai toliau pristatomi detaliau, laikantis Aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano struktūros (pagal Vyriausybės misijas). Kartu pagal kiekvieną Vyriausybės misiją pateikiama svarbiausių tendencijų apžvalga, kurioje trumpai pristatoma 2021–2030 m. nacionaliniame pažangos plane nustatytų strateginių tikslų poveikio rodiklių pasiekimo pažanga, taip pat pristatomi svarbiausi Vyriausybės 2023 metų prioritetiniai darbai.

² Po nominalaus BVP perskaičiavimo pagal Finansų ministerijos 2022 m. gruodžio 21 d. atnaujintą ekonominės raidos scenarijų 2022–2025 metams.

2.1. Vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms (pirmoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

2022 m. priimti sprendimai dėl reikšmingo švietimo, mokslo ir sporto biudžeto padidėjimo – **2023 m. švietimo, mokslo ir sporto biudžetas** iš viso auga 432,5 mln. eurų, iš jų daugiau kaip pusė (254 mln. eurų) skiriama švietimo įstaigų bei mokslo ir studijų institucijų darbuotojų atlyginimams didinti (mokytojams, švietimo pagalbos specialistams, pedagogams, dėstytojams, tyrėjams ir neakademiniams darbuotojams atlyginimai 2023 m. vidutiniškai padidės 13 proc. (įskaitant bazinio dydžio didinimą), mokyklų vadovams – 22 proc.) ir dėl šių esminių pokyčių:

- **Sustiprintas mokyklų tinklas: neliko jungtinių klasių, kuriose kartu mokėsi 5–8 klasių mokiniai; reorganizuotos mažos mokyklos** (mažesnės nei 60 mokinių), kuriose sunku užtikrinti visiems vienodai geras sąlygas. Tam, kad visi vaikai turėtų vienodas galimybes mokytis norimų dalykų ir pasiręngti pasirinktoms studijoms aukštojoje mokykloje, nuo šių mokslo metų sudaromos ne mažesnės kaip 12 mokinių gimnazijų (9–12) klasės. Tinklo pertvarkai skatinti buvo skirta 14 mln. eurų. Didžiausia lėšų dalis panaudota mokinių pavėžėjimui užtikrinti, ugdymo priemonėms pirkti ir ugdymo aplinkai gerinti. Nepaneigdamas mokyklų tinklo kriterijų ir svarbos siekti prieinamo kokybiško švietimo ir jį išlaikyti (kad mokiniams būtų pasiūlyti pasirinkimai ugdymo plane ir taip nebūtų apribotos mokinių galimybės mokytis jų norimų dalykų, atitinkamai – rinktis norimo profesinio kelio), Konstitucinis Teismas nurodė, kad bendrieji ir specialieji mokyklų tinklo kriterijai turėtų būti nustatyti įstatyme, o vėliau Vyriausybė gali ir turi detalizuoti juos lydimuosiuose teisės aktuose.

- **Sustiprintas profesinio mokymo įstaigų tinklas**, atsižvelgiant į nacionalinius ir regioninius ūkio raidos ir darbo rinkos poreikius, sutelkti ištekliai, sumažintas programų dubliavimas. 2022 m. rugsėjo 1 d. vietoj 56 įstaigų veiklą pradėjo 44. Konsoliduotų mokyklų veiklos orientuotos į „Pramonę 4.0“ (ketvirtosios pramonės

revoliucijos) iniciatyvas, regionui svarbių įgūdžių stiprinimą.

- **Studijų prieinamumui didinti įtvirtinta aukštojo mokslo socialinės dimensijos samprata** ir priemonės. Numatomos papildomos konkursinės eilės stojantiejiems iš socialiai, kultūriškai, ekonomiškai jautrios aplinkos, taip pat turintiems individualių poreikių (pagal šią eilę būtų paskirstoma apie 10 proc. valstybės finansuojamų studijų vietų).

- **Daugiau lėšų skirta moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (MTEP)** – skiriami asignavimai padidėjo nuo 206,1 mln. eurų 2022 m. iki 276,4 mln. eurų 2023 m., t. y. beveik 34 proc.

- **Suvienodintos ir padidintos valstybės stipendijos aukšto meistriškumo sportininkams**, turintiems negalią ir negalios neturintiems (stipendijos apima ir socialines garantijas).

- **Rusijai pradėjus karą prieš Ukrainą ir į Lietuvą atvykus daug šeimų su (iki)mokyklinio amžiaus vaikais, Lietuvos švietimo sistema užtikrino nenutrūkstamą ukrainiečių vaikų ugdymą.** Atvykusių ukrainiečių švietimui 2022 m. Lietuva skyrė beveik 28 mln. eurų. 2022 m. gegužės mėn. „Eurydice“ duomenimis, Lietuva patenka tarp šalių, kurioms pavyko į bendrojo ugdymo mokyklas įtraukti daugiau nei pusę iš Ukrainos atvykusių vaikų ir jaunuolių.

REFORMŲ PROJEKTAS

Siekiant pagerinti ugdymosi pasiekimus ir sumažinti jų atotrūkį, 2022 m. pradėta įgyvendinti „**Tūkstantmečio mokyklų programa**“. Programa skatina pokyčius savivaldybėje, siekiant stiprinti veikiančias mokyklas ir gerinti jose mokinių pasiekimus. Per keturias prioritetines sritis (kultūrinis, STEAM, įtraukusis ugdymas ir lyderystė) diegiamos socialinės inovacijos, kuriomis mokyklų bendruomenės edukacinėmis priemonėmis įgalinamos įveikti arba sumažinti socialinių veiksnių (nepalankios socialinės, ekonominės ir kultūrinės aplinkos, nepakankamo švietimo paslaugų prieinamumo) įtaką mokinių, jų šeimų, vietos bendruomenės ir visuomenės socialinei raidai.

Siekama įgalinti mokyklų pedagoginius darbuotojus bendradarbiauti taikant įtraukties principus, kurti ugdymo(si) metodų įvairovę, kuo anksčiau atpažinti individualius ugdymo(si) poreikius ir pagal kiekvieno galias ugdyti įvairių ugdymo(si) poreikių turinčius mokinius.

Savivaldybės raginamos diegti tinklaveika grįstą ugdymo organizavimą, atveriant galimybes materialiais, intelektualiais ir žmogiškaisiais ištekliais naudotis kitų mokyklų mokiniams ir mokytojams. Taip pat sudaromos galimybės modernizuoti mokyklų infrastruktūrą, siekiant įveiklinti turimą ir, esant poreikiui, sukurti naują.

2022 m. sausio 31 d. paskelbtas pirmasis kvietimas dalyvauti programoje. Ketinimą dalyvauti programoje pareiškė 58 šalies savivaldybės. Preliminarios jungtinės veiklos sutartys dėl pažangos planų finansavimo jau pasirašytos su 22 pirmajame programos sraute dalyvaujančiomis savivaldybėmis, 109 mln. eurų paramą gaus 93 mokyklos, veiklos prasidės rugsėjį. Dar 36 preliminaras jungtinės veiklos sutartis planuojama pasirašyti 2023 m. birželio mėn., antrajame programos sraute paramą gaus dar 178 mokyklos. Savivaldybėms rengiant švietimo situacijos gerinimo ir pažangos planus, įvyko daugiau nei 500 konsultacijų.

- **Atnaujintos ir patvirtintos priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios programos.**

Sustiprintas ugdymo turinys – jis susietas su socialiniu, emociniu ir sveikos gyvensenos turiniu, kūrybiškumo, pilietiškumo, kultūros, komunikacijos ir pažinimo kompetencijomis.

- **Priimti reikšmingi Švietimo įstatymo pakeitimai** – mokiniai, patiriantys mokymosi sunkumų, sulauks daugiau individualios pagalbos ir galės tinkamai pasirengti mokytis aukštesnėje klasėje. Taip pat įtvirtinti privalomi nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai 4 ir 8 klasėse, o 10 klasėje – privalomas pagrindinis pasiekimų patikrinimas. Mokiniai, 4, 8 ir 10 klasėse nepasiekę patenkinamo pasiekimų lygmens, sulauks daugiau mokymosi pagalbos.

- 2022 m. buvo teikiama finansinė parama ir ekspertinė-konsultacinė pagalba mokykloms ugdymo kokybės skirtumams

mažinti ir lygioms galimybėms užtikrinti – pasirašytos 54 partnerystės sutartys tarp savivaldybių ir Nacionalinės švietimo agentūros dėl 90 bendrojo ugdymo mokyklų dalyvavimo Kokybės krepšelio projekto II etape.

- **Švietimo pagalbos specialistų etatams** steigti 2022 m. skirta 1,8 mln. eurų, 2023 m. – 2,2 mln. eurų. Švietimo pagalbos specialistų pareiginė alga 2022 m. padidėjo 10 proc. Bendros švietimo pagalbai skirtos lėšos išaugo nuo 74,2 mln. eurų (2020 m.) iki 112,13 mln. eurų (2022 m.). 2022 m. studijuoti specialiąją pedagogiką pasirinko 127 asmenys (2021 m. – 76 asmenys). Skirtingų sričių švietimo pagalbos specialistų pareigybių bendrojo ugdymo mokyklose padaugėjo nuo 3 587 (2019–2020 m. m.) iki 3 953 (2022–2023 m. m.), mokytojų padėjėjų – nuo 2 069 (2019–2020 m. m.) iki 3 597 (2022–2023 m. m.).

- Įsteigtas Lietuvos įtraukties švietime centras – nacionalinė ekspertinė įstaiga, kuri analizuos ir teiks siūlymus švietimo įstaigoms dėl naujų įtraukiojo ugdymo metodikų ir metodų, inovatyvių ugdymo strategijų, teiks metodinę pagalbą ir koordinuos švietimo pagalbos specialistų kompetencijų tobulinimą. Pradėta regioninių įtraukties centrų atranka ir kūrimas. Jie steigiami veikiančių specialiųjų mokyklų pagrindu. Siekiama sustiprinti dalijimąsi gerąja patirtimi ir bendrojo ugdymo mokyklų konsultavimą.

- **Neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ) prieinamumui didinti** atnaujintas NVŠ krepšelio finansavimo modelis. Nustatyti nacionaliniai prioritetai techninės kūrybos, gamtos ir ekologijos, informacinių technologijų, technologijų, medijų krypties NVŠ programoms, prisidedančioms prie STEAM (gamtos mokslų, technologijų, inžinerinio, menų ir matematinio ugdymo) įgyvendinimo plėtros. Nacionalinius prioritetus atitinkančioms programoms skiriamas 20 eurų krepšelis, visoms kitoms – ne mažiau kaip 15 eurų vienam mokiniui. Taip pat numatyta, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turintis mokinys gauna du NVŠ krepšelius.

- **Veiklą pradėjo septyni STEAM centrai**, dar trys pradės veikti per dvejus metus. STEAM atviros prieigos centras – modernių technologijų telkinys, kuriame,

bendradarbiaujant mokslininkams, savivaldybėms, verslininkams, pedagogams, sudaromos sąlygos mokiniams per pamokas ar po jų atlikti eksperimentinius tyrimus, konstruoti, modeliuoti, susipažinti su mokslo inovacijomis, įsitraukti į inžinerinį, gamtamokslinį ugdymą.

- Siekiant plėtoti kompetencijas, būtinas karjerai planuoti, ir subalansuoti švietimo atitiktį darbo rinkos poreikiams, parengtas **profesinio orientavimo sistemos modelis**, kuris apima mokyklose teikiamų paslaugų paketą ir detalų regioninių karjeros centrų (toliau – RKC) veikimo modelį. Šiuo metu karjeros specialistais yra įdarbinti 568 asmenys, kurie dirba su mokiniais nuo pirmos klasės visose bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo centruose bei RKC.

REFORMŲ PROJEKTAS

2022 m. buvo vykdomas reformų projektas „Skaitmeninė švietimo transformacija (EdTech)“. Projektą įgyvendina Nacionalinė švietimo agentūra kartu su partneriais – 23 valstybinėmis aukštosiomis mokyklomis. Pradėtos įgyvendinti šios veiklos: 1) keturios aukštosios mokyklos parengė ir suderino informatikos mokslų magistro ir informatikos mokomojo dalyko mokymo programas, pagal kurias šiuo metu studijuoja 296 pedagogai; 2) parengta ir patvirtinta pedagoginių darbuotojų skaitmeninių kompetencijų tobulinimo programa, nuo 2023 m. gegužės mėn. mokymus pradeda 2 200 pedagogų; 3) 23 valstybinės aukštosios mokyklos pradėjo organizuoti skaitmeninių kompetencijų mokymus dėstytojams (juose dalyvauja daugiau kaip 800 dėstytojų), taip pradėta skaitmeninti studijų modulius, dalykus ir užduotis; 4) įveiklinta EdTech inovacijų kūrimo ir išbandymo platforma, kurioje išbandomi skaitmeniniai sprendimai, o juos, atliepdami mokyklų poreikius, kuria Lietuvos ir kitų šalių inovatoriai; 5) kuriamos skaitmeninės mokymo priemonės bendrojo ugdymo mokykloms, taip pat nuotolinio, hibridinio ugdymo prototipai, kurie 2023 m. rudenį bus išbandomi mokyklose.

- **Mokytojo profesijos patrauklumui didinti** kasmet keliami pedagogų atlyginimai.

2022 m. mokytojų vidutinis darbo užmokestis (toliau – VDU) buvo: *bruto* – 2 041,2 eurų, *neto* – 1 264,6 eurų (114 proc. nuo šalies *bruto* VDU). Prognozuojama, kad 2023 m. mokytojų *bruto* VDU sudarys 2 307 eurų (+13 proc.), o santykis su šalies *bruto* VDU sudarys 118 proc.

- Siekiant į mokyklas pritraukti **kuo daugiau jaunų pedagogų**, skiriamos skatinamosios priemonės: 2020 ir 2021 m. priimtiems pedagoginių studijų studentams kas mėnesį mokama 300 eurų stipendija. Nuo 2022 m. priimtiems ir pasirinkusiems prioritetinių specializacijų pedagogines studijas studentams mokama 6,5 BSI (bazinės socialinės išmokos) dydžio per mėnesį stipendija (šiuo metu – 318,50 eurų); būsimiems pedagogams, sudariusiems išankstinę įsidarbinimo mokytoju sutartį su savivaldybe ar mokykla, bus mokama 539 eurų stipendija. Išankstinės darbo sutartis sudarė ir tikslinę stipendiją 2022 m. jau gavo 83 asmenys.

- Įteisintos nacionalinės kvalifikacijos tobulinimo programos, kurias įgyvendins pedagogų rengimo centrai kartu su kitomis aukštosiomis mokyklomis ir (ar) akredituotomis kvalifikacijos tobulinimo įstaigomis. Taip padidintas pedagogų rengimo ir mokymo sistemų lankstumas, suteikta galimybė neformaliojo būdu įgytas kompetencijas kaip sukauptus kreditus įskaityti siekiant aukštesnio kvalifikacinio lygmens, įskaitant magistro laipsnį, arba studijuojant dalyko studijų modulį.

- 2022 m. buvo teikiama **pagalba mokyklų vadovams**, parengta daugiau nei 40 vadovų-mentorių. Pasirengta stiprinti švietimo įstaigų vadovų rezervą, į kurią įtraukti ne tik visi mentoriai, bet ir pradedantieji vadovai bei kiti galimi pretendentai (per šiuos metus – apie 250 asmenų).

- Įsteigta nacionalinė ugdymo krypties mokslinių tyrimų programa. Tai padės sustiprinti edukologijos krypties mokslinius tyrimus ir pedagogų rengimo programas, o vėliau – pagerinti ugdymo kokybę ir mokinių pasiekimus.

- 2022 m. **pakeistas Profesinio mokymo įstatymas** – atnaujinta valstybės finansuojamų vietų planavimo ir skyrimo profesinėms mokykloms metodika, kuri remtųsi regionų ir nacionalinio poreikio ateities prognozėmis.

Supaprastinus profesinio mokymo planavimo modelį, Vyriausybė numatys tik bendrą valstybės finansuojamų vietų skaičių pagal švietimo sritis ir šį skaičių paskirstys regionams. Taip kiekviena profesinė mokykla galės susidaryti planą, kiek ir į kokias vykdomas programas numato priimti mokinių.

- Parengta **pameistrystės plėtros programa** ir įtvirtintos didesnės paskatos darbdaviams ir profesinėms mokykloms organizuoti profesinį mokymą pameistrystės forma.

- **Sukurtas mechanizmas lituanistiniam švietimui skatinti ir remti:** patvirtintas Valstybės biudžeto lėšų, skirtų lituanistinio švietimo įstaigoms užsienyje lituanistinio švietimo programoms vykdyti, apskaičiavimo, skyrimo ir naudojimo tvarkos aprašas. Svarbi naujovė – į lituanistinio švietimo programų finansavimą galės pretenduoti ir lietuvių etninėse žemėse bei tremties vietose esančios neformalaus švietimo lituanistinės mokyklos (iki šiol jos galėdavo gauti paramą tik per mokytojų rėmimą).

- **Peržiūrėti ir išgryninti universitetų ir kolegijų veiklos tikslai.** Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimu nustatyta, kad aukštosiose mokyklose studijos grindžiamos mokslu: kolegijos privalo vykdyti taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (MTEP) ir (arba) meno veiklą (studijos privalo būti grįstos profesine praktika), universitetai – tarptautinio lygio fundamentinę ir taikomąją MTEP ir (arba) meno veiklą. Atsiranda galimybė kolegijoms, pasiekusioms gerų taikomųjų MTEP arba meno veiklos rezultatų, ateityje vykdyti profesinio magistro studijas.

- Šalia aukštųjų mokyklų bazinio finansavimo **atsiranda finansavimas už strateginių tikslų pasiekimą** (tam pasitelkiant specialiąsias sutartis su mokslo ir studijų institucijomis) **ir finansavimas už kokybinių rodiklių pasiekimą** (tam pasitelkiant skatinamąjį finansavimą už studijų veiklos pasiekimus).

- **Pradėtos vykdyti trumposios studijos,** kad į aukštąsias mokyklas galėtų paprasčiau įstoti asmenys, baigę profesinį mokymą. Kartu tai prisidės prie švietimo sistemos atliekamos socialinio mobilumo misijos sustiprinimo.

- **Atnaujintas Socialinių stipendijų skyrimo ir administravimo tvarkos aprašas.** Nuo šiol socialinę stipendiją galės gauti

daugiau socialiai pažeidžiamų studentų, sprendimai dėl jų skyrimo bus priimami greičiau.

- Siekiant užtikrinti pakankamą mokslininkų parengimą, **peržiūrėtas doktorantūros studijų vykdymo ir valstybės finansuojamų studijų vietų planavimo modelis:** 2023 m. mokslo ir studijų institucijoms numatytos 537 (2022 m. – 477) valstybės finansuojamos doktorantūros studijų vietos ir studijų stipendijos. Papildyti mokslo doktorantūros nuostatai – **numatyta doktorantūros studijas vykdyti kartu su įmonėmis** (įdiegta industrinė doktorantūra). Bendradarbiaujant su Lietuvos mokslo taryba, 2023 m. numatoma paskirstyti 15 doktorantūros vietų mokslo ir studijų institucijoms kartu su įmonėmis (2022 m. paskirstyta 10).

- Doktorantūros teises įgijusioje (-se) institucijoje (-se) galės būti vykdoma **kelių mokslo krypčių**, kuriose institucija (-os) yra įgijusi (-ios) doktorantūros teises, **bendra doktorantūra**. Jos metu doktorantai gali vykdyti tarpkryptinius mokslinius tyrimus ir rengti kelių mokslo krypčių daktaro disertacijas.

- **Atnaujintas tyrėjų karjeros modelis,** suteikiantis daugiau stabilumo ir saugumo tyrėjams, numatantis aiškias karjeros galimybes ir reikalavimus, nepriklausomai nuo institucijos. **Padidintas mokslo ir studijų institucijų akademinų darbuotojų atlyginimas.** Prognozuojama, kad jų VDU 2023 m. sudarys 133 proc. šalies VDU (2022 m. jis sudarė 128,7 proc.).

- Patvirtintas Lietuvos dalyvavimo ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programoje „**Europos horizontas**“ **akceleravimo veiksmų planas.**

- **Padidintas finansavimas sporto šakų federacijoms ir žmonių su negalia sporto organizacijoms** – 2022 m. skirta 14,9 mln. eurų (2020 m. – 7 mln. eurų).

- Nuo 2022 m. liepos 1 d. **pradėjo veikti Nacionalinė sporto agentūra**, kurios paskirtis: sudaryti sąlygas efektyviai rengti sportininkus; didinti gyventojų fizinį aktyvumą Lietuvoje; gerinti ir plėtoti Lietuvos sporto infrastruktūrą; sudaryti sąlygas sporto organizacijoms gerinti veiklos kokybę. Siekiant užtikrinti aukšto meistriškumo sportininkų rengimą, **sukurtas studentų**

finansavimo modelis, sporto medikų, rezidentų pritraukimo modelis. Pasirašytos sutartys su dviem universitetais dėl sporto medikų studijų apmokėjimo ir jų įsipareigojimo aptarnauti aukšto meistriško sportininkus.

- **Sugriežtinti skaidrumo ir gerosios valdysenos reikalavimai** nacionalinėms sporto federacijoms.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

EBPO gerovės indekse Lietuvos švietimo balas 2019–2022 m. pakilo nuo 7,3 iki 7,7 (arba iš 18 į 13 vietą) ir taip viršijo NPP nustatytą 2025 m. siektiną reikšmę (7,5 balo). Tai lėmė pirmiausia švietimo sistemos aprėpties (vidurinį išsilavinimą įgijusių asmenų dalies ir švietimo sistemoje praleidžiamų metų skaičiaus) didėjimas. Lyginant formalaus ugdymo pakopas, labiausiai didėjo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo aprėptis. 2014–2021 m. ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme dalyvaujančių mokinių dalis padidėjo 15 proc. punktų, o vien 2020–2021 m. – 8 proc. punktais. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2022 m. 94,9 proc. 3–6 metų vaikų dalyvavo ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme (2020 m. – 90,3 proc.) Šias tendencijas galima sieti su amžiaus, nuo kurio socialinę riziką patiriančiose šeimose augantiems vaikams turi būti taikomas privalomas ikimokyklinis ugdymas, ankstinimu ir pavėžėjimo iki ikimokyklinio ugdymo įstaigų paslaugos prieinamumo didinimu kaimiškose vietovėse. Lietuvos švietimo balas EBPO gerovės indekse išaugo ir dėl to, kad EBPO tarptautiniame penkiolikmečių tyrime (angl. *Programme for International Student Assessment, PISA*) mergaičių rezultatai viršijo EBPO šalių mokinių pasiekimų vidurkį 5 punktais (skaitymo, raštingumo, matematikos ir gamtos mokslų srityse).

Dėl COVID-19 pandemijos pasaulinių ribojimų PISA tyrimai nebuvo atlikti nuo 2018 m., tačiau, remiantis valstybinių brandos egzaminų (toliau – VBE) ir pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (toliau – PUPP) rezultatais, **moksleivių pasiekimai nuo 2018 m. mažai kito.** Šiek tiek gerėjo valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino rezultatai. Sumažėjo neišlaikiusiųjų valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino dalis (nuo 10,7 proc. 2020 m. iki 7,8 proc. 2022 m.), padaugėjo pagrindinį (nuo 42,9 proc. 2020 m. iki 45,2 proc. 2022 m.) ir aukštesnį pasiekimų lygmenį pasiekusiųjų dalis (nuo 11,8 proc. 2020 m. iki 15,2 proc. 2022 m.). Tačiau 2022 m. matematikos PUPP ir VBE rezultatai buvo prasčiausi nuo 2018 m.: PUPP balų vidurkis siekė vos 4,2, o matematikos VBE išlaikiusių kandidatų dalis – 65 proc. Remiantis VBE laikymo rezultatais, nedidėjo ir švietimo įtraukties kokybė: pasiekimų atotrūkiu tarp socialiai pažeidžiamoms grupėms priklausančių ir likusių moksleivių išliko nepakitę arba augo. Tikėtina, kad įtaką rezultatams turėjo pandemija bei jos metu taikytas nuotolinis mokymas.

Siekiant išlaikyti Lietuvos švietimo balo EBPO gerovės indekse augimo tendencijas, svarbu užtikrinti ne tik švietimo aprėptį, bet ir kokybę. Vertinant išsikeltus tikslus, kad 2025 m. Lietuvai pavyks pakilti į 16 vietą tarp PISA tyrime dalyvaujančių šalių pagal švietimo pasiekimus, būtina toliau nuosekliai įgyvendinti mokinių pasiekimų skirtumams mažinti skirtas priemones ir Seimo parlamentinių partijų pasirašytą susitarimą dėl Lietuvos švietimo politikos 2021–2030 m. (toliau – Nacionalinis susitarimas).³

Asmenų, siekiančių vidurinio išsilavinimo profesinėse mokyklose, dalis (proc.) 2021 m., palyginti su 2020 m., šiek tiek padidėjo – nuo 24,8 proc. iki 25,8 proc. Pokyčio tempas buvo nepakankamas, kad atsirastų realios prielaidos iki 2024 m. šį rodiklį padidinti 9,2 proc.

³ Čia ir toliau dokumente rodiklių pasiekimo tikimybės vertinimas pateikiamas remiantis Vyriausybės strateginės analizės centro 2023 m. parengta NPP tikslų

pažangos vertinimo ataskaita, kuri skelbiama šiuo adresu: <https://strata.gov.lt/tyrimu-ataskaitos/>.

punkto, iki Vyriausybės programoje numatytų 35 proc. Tačiau Vyriausybė įgyvendina rodiklio reikšmei siekti svarbias sistemines priemones – diegia ir ankstina profesinį orientavimą, skiria papildomas konsultacijas mokiniams po nacionalinių patikrinimų, įgyvendina nacionalinę pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programą. Trumpųjų studijų įvedimas taip pat turėtų prisidėti prie profesinio mokymo patrauklumo didinimo, nes atveriamas kelias pasirinkusiesiems profesinį mokymą tęsti mokslus aukštojoje mokykloje. Be to, siekdama paskatinti bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinius įgyti profesinę kvalifikaciją ar jos dalį kartu su viduriniu išsilavinimu, Vyriausybė 2022 m. bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartinimo eksperimentui skyrė 4,04 mln. eurų, mokymuisi pagal modulius – 1,96 mln. eurų.

2020–2022 m. Lietuvoje aukštąjį išsilavinimą įgijusių 25–34 m. asmenų dalis padidėjo nuo 56,2 proc. iki 58,2 proc. ir toliau reikšmingai viršijo ES vidurkį (2021 m. – 42 proc.). Neatitiktis tarp turimos kvalifikacijos ir dirbamo darbo taip pat po truputį mažėja – aukštųjų mokyklų absolventų, įsidarbinusių eiti atitinkamos kvalifikacijos reikalingas pareigas per 12 mėn. po studijų baigimo, dalis nuo visų dirbančių ir netęsiančių mokslo absolventų 2018 m. buvo 66,5 proc., 2022 m. – 73,9 proc.

Atsižvelgiant į aukštąjį išsilavinimą įgijusių 25–34 m. asmenų dalies didėjimą, pagrįsta tikėtis, kad bus pasiektas NPP nustatytas 2025 m. tikslas (ne mažiau nei ES vidurkis). Kartu ateityje daugiau dėmesio reikėtų skirti absolventų įsidarbinimui aukštos kvalifikacijos darbuose.

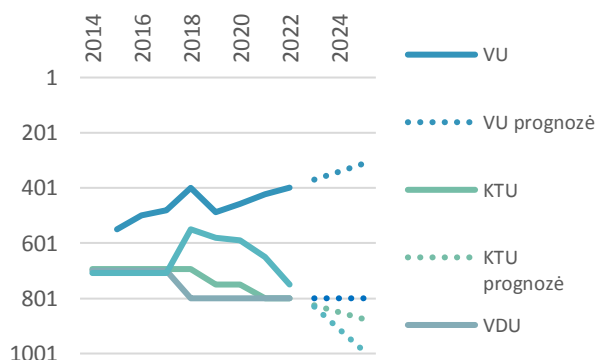
2020–2022 m. 25–64 metų asmenų, kurie mokėsi per paskutines 4 savaites, dalis (mokymosi visą gyvenimą lygis) padidėjo nuo 7,2 proc. iki 8,5 proc. (ES vidurkis 2022 m. – 11,9 proc.; NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 10 proc.). Tai galėjo lemti platesnės mokymosi internetu galimybės, įskaitant nemokamų kursų pasiūlos didėjimą, taip pat suaugusiųjų švietimo specialistų gebėjimas greitai prisitaikyti prie pandemijos sąlygų,

įgyvendinant įvairius švietimo projektus, ir pokyčiai klausimyne, kuriuo renkami Eurostato duomenys (įtraukta daugiau neformalaus mokymo pavyzdžių). Tarp tendencijų, kurios rodiklio augimą ateityje galėtų stabdyti, išskirtinas didėjantis mokymosi visą gyvenimą lygio atotrūkis tarp miesto ir kaimo bei nepakankamas darbdavių įsitraukimas į mokymosi visą gyvenimą procesą – mažėja tiesioginės įmonių išlaidos profesinio mokymo kursams, traukiasi įmonių, organizuojančių dirbančių asmenų profesinės kvalifikacijos tobulinimą, dalis.

Jei mokymosi visą gyvenimą lygio augimo tempas išliks nepakitęs, tikėtina, kad NPP nustatyta 2025 m. siektina rodiklio reikšmė (10 proc.) bus pasiekta. Šioms tendencijoms išlaikyti svarbu toliau mažinti mokymosi visą gyvenimą lygio atotrūkį tarp miesto ir kaimo, skatinti darbdavių įsitraukimą į mokymosi visą gyvenimą procesą.

2020–2022 m. QS pasaulio universitetų reitinguose (angl. QS World University Rankings) Vilniaus universitetas (VU) pakilo per 58 pozicijas, iki 400-osios vietos.

1 paveikslas. Lietuvos universitetų vieta QS pasaulio universitetų reitinguose: faktai ir prognozės

Duomenys: QS WUR, skaičiavimai: STRATA

Jei VU pozicija ir toliau gerės tuo pačiu tempu, tarp 300 geriausių universitetų jis pateks jau 2027 m. Kitų QS reitinguojamų Lietuvos aukštojo mokslo institucijų pozicijos nepakito arba prastėjo. Todėl, jei neįvyks reikšmingų teigiamų pokyčių, tikimybė, kad bus pasiektas NPP nustatytas 2030 m. tikslas ir į QS reitingų geriausiųjų 500-uką pateks du Lietuvos universitetai, nedidelė. Postūmį universitetų

konkurencingumo didėjimui gali suteikti Nacionaliniame susitarime ir Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimuose numatytas ir nuosekliai įgyvendinamas studijų bei MTEP finansavimo didinimas ir aukštųjų mokyklų finansavimo modelio papildymas skatinamuoju finansavimu už veiklos rezultatus.

Jei VU pozicija QS pasaulio universitetų reitinguose ir toliau gerės tuo pačiu tempu, jau 2027 m. bus pasiektas NPP nustatytas 2030 m. tikslas, kad į QS reitingų geriausių universitetų 300-uką patektų bent vienas Lietuvos universitetas. Tačiau tikimybė, kad 2030 m. į QS reitingų geriausiųjų 500-tuką pateks du Lietuvos universitetai, yra santykinai nedidelė.

Pastaraisiais metais valstybės biudžeto lėšos, skiriamos MTEP, reikšmingai didėja – nuosekliai didinant finansavimą, 2022 m. papildomai skirta beveik 30 proc. daugiau, palyginti su 2021 m., o 2023 m. – papildomai apie 30 proc., palyginti su 2022 m. skirta suma. Dėl šių sprendimų valstybės asignavimų, skiriamų MTEP, dalis nuo BVP reikšmingai padidės jau nuo 2022 m. (2019 m. buvo 0,32 proc., 2020 m. – 0,33 proc., 2021 m. – 0,33 proc.). Toliau nuosekliai įgyvendinant Nacionalinio susitarimo nuostatas, taip pat artimiausiu metu pradėjus įgyvendinti Ekonomikos ir inovacijų ministerijos parengtas konkursines priemones verslo įmonėms inovacijoms skatinti ir kurti, finansuojamas 2021–2027 metų ES paramos, plano „Naujos kartos Lietuva“ lėšomis, toliau turėtų didėti aukštųjų mokyklų ir verslo įmonių lėšų dalis, skiriama MTEP, atitinkamai augti ir valstybės asignavimų, skiriamų MTEP, dalis. Tad bus artėjama prie Vyriausybės programoje nustatyto tikslo padidinti visų MTEP išlaidų dalį, palyginti su BVP, iki 1,5 proc. 2024 m. Tačiau valdžios sektoriaus (skaičiuojama valstybinių mokslinių tyrimų institutų ir valdžios sektoriaus įstaigų) išlaidų MTEP, palyginti su BVP, dalis pastaraisiais metais sumažėjo (2018 m. – 0,21 proc., 2019 m. – 0,2 proc., 2020 m. – 0,18 proc., 2021 m. – 0,18 proc.). Vidutiniškai apie 65–70 proc. šio rodiklio sudaro valstybinių mokslinių tyrimų institutų lėšos, skiriamos MTEP, kurios, didinant valstybės asignavimus

MTEP, taip pat padidės. Pagal plano „Naujos kartos Lietuva“ lėšomis finansuojamą priemonę 2023 m. visose ministerijose pradėsiantys dirbti mokslo ir inovacijų pareigūnai, tikimasi, prisidės prie valdžios sektoriaus įstaigų lėšų dalies, skiriamos MTEP, didėjimo. Kita vertus, atsižvelgiant į geopolitinės situacijos veikiamą ekonominį neapibrėžtumą ir jo galimą poveikį BVP pokyčiams, šio rodiklio pasiekimo galimybių vertinimas yra labai sąlyginis.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Nuosekliai įgyvendinti Nacionalinį susitarimą ir siekti tolygaus darbo užmokesčio ir MTEP finansavimo didinimo.
- Įgyvendinti reformų projektus – Tūkstantmečio mokyklų programą, EdTech skaitmeninę švietimo transformaciją.
- Vykdamas Konstitucinio Teismo sprendimą, parengti ir pateikti Seimui Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymą, kuriuo būtų nustatyti mokyklų tinklo kriterijai, šiuo metu reglamentuojami Vyriausybės nutarimu.
- Pasirengti ir išbandyti iki 100 bandomųjų klasių, kurios būtų atviros mokinių įvairovei, bent penkiose savivaldybėse ir įveiklinti regioninius specialiojo ugdymo centrus, siekiant suteikti kuo daugiau kvalifikuotos pagalbos šalies mokykloms ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoms įgyvendinant įtraukties principus.
- Įdiegti į mokymąsi orientuotą mokinių pasiekimų vertinimą (formuojamąjį vertinimą), didinant vidinio mokyklų vertinimo palyginamumą ir sudarant sąlygas ugdyti kiekvieno vaiko gebėjimus.
- Įgyvendinti Nacionalinės švietimo agentūros pertvarką, siekiant atskirti švietimo politikos formavimą nuo įgyvendinimo, sudarant galimybę Nacionalinei švietimo agentūrai tapti kompetencijų centru, kuris visą dėmesį skirtų darbui su mokyklomis.
- Parengti ir įgyvendinti nacionalines pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas – matematikos didaktikos,

įtraukiojo ugdymo ir gyvenimo įgūdžių srityse, taip užtikrinant nuoseklų mokytojų kvalifikacijos tobulinimą.

- **Parengti Individualių mokymosi paskyrų sistemos modelį.** Kuriamoje platformoje užsiregistravęs asmuo galės valdyti individualią mokymosi paskyrą, rasti aktualią informaciją apie mokymosi galimybes, rinktis mokymosi programą.
- Patvirtinti 2023–2024 m. **valstybinių kolegijų tinklo stiprinimo** veiksmų plano įgyvendinimo priemonės ir pasirengti jas įgyvendinti.
- **Patvirtinti aukštojo mokslo socialinės dimensijos plėtros prioritetus.** Numatoma, kad socialinė dimensija bus įtraukiama į struktūrinius aukštojo mokslo procesus – studijų lankstumo galimybes,

aukštųjų mokyklų finansavimo bei valstybės finansuojamų vietų skirstymo mechanizmus.

- Patvirtinti **Užsienio studentų** (tarp jų ir užsienio lietuvių) **pritraukimo ir integracijos** strategiją.
- Parengti ir pradėti įgyvendinti **prioritetines informacinių ir ryšių technologijų (IRT) ir lituanistikos mokslinių tyrimų programas.**
- Sukurti agentūrą **centralizuotam priėmimui į švietimo programas administruoti.**
- Parengti ir priimti teisės aktų projektus **aukšto meistriškumo sportininkų dvigubos karjeros sistemos modeliui** sukurti ir įtvirtinti.

2.2. Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra (antroji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Kultūros srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Atlikti kultūros sektoriaus **teisinio reguliavimo pakeitimai**, kuriais suformuota skaidresnė finansavimo sistema, susistemintas vadovų kadencijų modelis. Kartu teisinio reguliavimo pakeitimai orientuoti į glaudesnę NVO įtraukimą ir bendradarbiavimą ieškant sprendimų aktualiems kultūros politikos iššūkiams.
- Padidintas **kultūros ir meno darbuotojų atlyginimų fondas**. 2022 m. papildomai skirta daugiau nei 14,5 mln. eurų, 2023 m. – dar 34 mln. eurų.
- Praplėsta **Kultūros paso paslaugų įvairovė, pagerinta kultūros paso paslaugų kokybė** ir jų prieinamumas, atnaujinti Kultūros paso koncepcija ir Kultūros paso administravimo bei finansavimo tvarkos aprašas, pradėjo veikti inovatyvi blokų grandinių pagrindu sukurta Kultūros paso administravimo sistema. Kultūros paso paslaugų rinkinį sudaro per 3,8 tūkst. skirtingų paslaugų, kurios pritaikytos mokiniams, turintiems specialiųjų poreikių. Nuo 2022 m. Kultūros paso programomis gali naudotis užsienio lietuviškų mokyklų bei Europos

mokyklose lietuvių kalbos besimokantys mokiniai (per praėjusius metus jie pasirinko 148 paslaugas).

- Tęsiama **nemokamo muziejų nuolatinųjų ekspozicijų lankymo iniciatyva**. 2022 m. nuolatinėse ekspozicijose paskutiniais mėnesių sekmadieniais apsilankė 336 251 lankytojas.
- Priimti sprendimai dėl nuolatinės **9 procentų PVM lengvatos** visų rūšių meno ir kultūros įstaigų, meno ir kultūros renginių lankymui, el. knygoms ir el. neperiodiniams informaciniais leidiniams.
- Sėkmingai vykdyta **Meno kūrėjų socialinės apsaugos programa**. Patenkinti 228 meno kūrėjų prašymai kūrybinės prastovos išmokai gauti, taip pat per 2 mln. eurų skirta meno kūrėjų valstybinio socialinio draudimo ir sveikatos draudimo įmokoms sumokėti.
- Įvykdyta **Lietuvos kultūros instituto reforma**. Suteiktos viešojo administravimo funkcijos įgalino Institutą koordinuoti kultūros atašė veiklos programas ir jų įgyvendinimą, taip pat administruoti nacionalinės kultūros sklaidos užsienyje projektus, orientuojantis į Lietuvos kultūros pristatymų užsienyje integralumą bei tvarumą.

- Siekiant efektyvesnės nekilnojamojo kultūros paveldo valdysenos, priimtas sprendimas Kultūros paveldo centrą skaidymo būdu integruoti į Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos ir Kultūros infrastruktūros centrą. Centrai taip pat priskirtos kultūros paveldo objektų prevencinės priežiūros funkcijos.

- Įgyvendinta programa „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“. Ji sukūrė galimybę plėtoti kultūrinį turizmą ir stiprinti Kauno ir Lietuvos įvaizdį Europoje ir už jos ribų.

- Skirtos stipendijos į Lietuvą atvykusiems Ukrainos kultūros ir meno atstovams. Iš viso skirtos 142 stipendijos, išmokėta per 245 tūkst. eurų. Taip pat aktyviai bendradarbiauta su skirtingomis Ukrainos kultūros įstaigomis ir organizacijomis rengiant Lietuvoje ukrainiečių menininkų gastroles, parodas, kino filmų pristatymus, bendrus lietuvių ir ukrainiečių menininkų kūrybos pristatymus. Teikta materialinė ir humanitarinė pagalba Ukrainos menininkams, sukuriant jiems darbo sąlygas bei plečiant apgyvendinimo galimybes.

- Pakoreguotas Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo, atrankos ir reikšmingumo lygmens nustatymo kriterijų aprašas – sovietiniai reliktai gali būti išbraukiami iš paveldo objektų sąrašų (savivaldybių iniciatyva).

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Privačių namų ūkių galutinių vartojimo išlaidų laisvalaikiui ir kultūrai dalis nuo visų išlaidų 2020 m., palyginti su 2019 m., sumažėjo 0,7 proc. punkto, nuo 8,2 proc. iki 7,5 proc., tai galima sieti su COVID-19 pandemijos ribojimais. 2021 m., palaipsniui juos laisvinant, šių išlaidų dalies metinis augimas siekė 0,1 proc. punkto, iki 7,6 proc.

Taip pat pastebima, kad gyventojai noriai grįžta į kultūros įstaigas, ne tik lankosi nemokamuose renginiuose, parodose, bet ir patys skiria dalį savo pajamų kultūros paslaugoms įsigyti. 2022 m. nacionalinių ir valstybinių kultūros įstaigų uždirbtos pajamos sudarė beveik 23 mln. eurų, 83 proc. daugiau nei 2021 m. (12,5 mln. eurų) ir grįžo į ikipandeminį lygį (2019 m. – 21,5 mln. eurų).

Siekiant dar labiau suaktyvinti gyventojų įsitraukimą į kultūrinės veiklas ir kultūros paslaugų vartojimą, svarbu praplėsti ir sukurti kuo įvairesnes ir labiau auditorijos poreikius atliepiančias gyventojų dalyvavimo ir įsitraukimo į kultūrinės veiklas formatų galimybes. Kultūros edukacijos procesai atlieka svarbų vaidmenį skatinant kultūros paslaugų vartojimą, todėl būtina kelti paslaugų kokybę ir plėsti jų paletę, taip pat ieškoti tvarių ir inovatyvių kūrybinės raiškos, kultūros sklaidos ir paslaugų prieinamumo būdų.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Seime priimti Baudžiamojo kodekso ir Administracinių nusižengimų kodekso pataisas, kuriomis siekiama stiprinti autorių teisių apsaugą skaitmeninėje rinkoje.
- Didinti kultūros ir visuomenės informavimo paslaugų prieinamumą žmonėms su negalia ir socialinės atskirties grupėms, įgyvendinant iniciatyvą „Muziejai žmogaus gerovei“, taip pat pradedant vyresnio amžiaus žmonių kultūrinės įtraukties programą „Socialinis receptas“.
- Didinti visuomenės ir verslo įsitraukimą į kultūros mecenatystę, sukurti naują mecenatų kategoriją – bendruomenės mecenatą.
- Parengti ir priimti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo projektą, siekiant efektyvinti kultūros paveldo apsaugą.
- Tobulinti kultūros politikos reglamentavimą, siekiant išgryninti tvarių kultūros finansavimo sistemos principus, į kultūros politikos įgyvendinimą įtraukti kultūrinį nevyriausybinių sektorių, sudaryti sąlygas tvariam valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimui atsižvelgiant į regioninės kultūros politikos prioritetus.
- Pradėti įgyvendinti pirmąjį kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo modelio etapą, kuriam numatyta 1 mln. eurų.

2.3. Socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas (trečioji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Skurdo ir socialinės atskirties mažinimo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- **Ženkliai padidinta globos (rūpybos) išmoka**, kurios dydis nesikeitė daugiau nei du dešimtmečius. Išmokos dydis diferencijuojamas pagal vaiko amžių ir poreikius (nuo 2022 m. sausio 1 d. padidėjo nuo 218,4 euro iki 273 eurų, nuo 2022 m. birželio 1 d. – nuo 239,2 euro iki 299 eurų). 2022 m. kas mėnesį išmoką gavo vidutiniškai 7,8 tūkst. asmenų.
- Priimti įstatymų pakeitimai **negalios reformai įgyvendinti**. Jos teigiami pokyčiai turėtų paliesti daugiau nei 220 tūkst. negalia turinčių žmonių.
- **Visiems vienišiams pensinio amžiaus ir negalią turintiems asmenims** pradėta mokėti **vienišo asmens išmoka (pirmą sykį Lietuvoje – be atskiro gavėjų prašymo)** (iki tol ji mokėta tik mažiausias pajamas gaunantiems asmenims). 2022 m. gruodžio duomenimis, vienišo asmens išmoką gavo 225 tūkst. asmenų. Ši išmoka vienišų asmenų pajamas padidino 384 eurai per metus.
- **Socialinės išmokos didintos net 2 kartus** (nuo sausio ir nuo birželio). Palyginti su 2021 m., didžioji dalis pagrindinių socialinių išmokų bazinių dydžių padidėjo šeštadaliu, o šalpos pensijų bazė – penktadaliu. 2022 m. socialinio draudimo bazinė pensija didėjo vidutiniškai 11,6 proc.
- **2022 m. pensijos per kelis kartus padidėjo vidutiniškai 70 eurų:** vidutinė socialinio draudimo senatvės pensija pasiekė 482 eurus, o turint būtinąją stažą – 510 eurų.
- Nuo 2022 m. pradžios **minimalusis mėnesinis atlyginimas (MMA)**, palyginti su 2021 m., padidėjo nuo 642 iki 730 eurų, t. y. 88 eurai, arba beveik 14 proc. Beveik 25 tūkst. mažiausiai uždirbančių biudžetinių įstaigų darbuotojų, įvertinus bazinio dydžio bei minimalių koeficientų kilimą, gavo

daugiau kaip 100 eurų didesnę atlyginimą. Nuo 2023 m. sausio 1 d. MMA padidintas dar 15 proc. iki 840 eurų. Taip siekiama, kad MMA dydis į rankas būtų ne mažesnis nei prognozuojama 2023 m. skurdo rizikos riba (632 eurai). Šis pokytis palies apie 140 tūkst. darbuotojų.

- Siekiant išsaugoti pažeidžiamų asmenų grupių realių pajamų lygį, didėjant būtinojo vartojimo prekių, įskaitant energijos produktus, kainoms, o kartu ir pajamų nelygybės ir skurdo mažinimo tikslais **neapmokestinamasis pajamų dydis (NPD) 2022 m. padidintas iki 540 eurų** (2021 m. – 460 eurų).

- **Socialinių paslaugų katalogas papildytas naujomis – prevencinėmis socialinėmis paslaugomis**, kuriomis siekiama padėti asmeniui (šeimai) ir (ar) bendruomenei išvengti gilesnių socialinių problemų ir (ar) socialinės rizikos atsiradimo. Prevencines socialines paslaugas nemokamai gali gauti visi šalies gyventojai arčiausiai jų gyvenamosios vietos. Gerinant visų teikiamų socialinių paslaugų kokybę, įsteigti **Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimo centras ir Metodinis kompleksinių paslaugų šeimai centras**.

- 2022 m. įsigaliojo Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo pakeitimas, kuriuo **sudarytos sąlygos vienišiams tėvams pretenduoti į socialinio būsto nuomą ne eilės tvarka**, padidinti subsidijų dydžiai 15–30 proc. (vietoje 10 ir 20 proc.) valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito daliai apmokėti. Įgyvendinant 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų veiksmų programą, iki 2022 m. gruodžio 31 d. naujai įrengti ar įsigyti 1 782 socialiniai būstai. Socialinį būstą gavusių asmenų (šeimų) dalis nuo jo laukiančių asmenų (šeimų) skaičiaus padidėjo nuo 14,8 proc. (2021 m.) iki 22,4 proc. (2022 m.).

VALDYSENA. PAMOKOS IR POKYČIAI

2022 m. socialinės apsaugos sistema patyrė milžiniškų iššūkių. Dėl Rusijos energetinio šantažo prieš ES labai ženkliai pakilus energijos kainoms, Vyriausybė privalėjo greitai sukurti ir įgyvendinti paramos priemones – elektros ir dujų kainų kompensavimo priemonę visiems gyventojams ir pakeisti šilumos kainų kompensavimo priemonę. Dėl to kompensacijų prašančiųjų skaičius išaugo pusantro karto. Šių priemonių kūrimo ir įgyvendinimo procesas atskleidė esminius socialinės paramos sistemos trūkumus:

- Paramos priemonės kurti sudėtinga, nes turimi įrankiai nėra pritaikyti paramos gavėjų imtims vertinti pagal įvairius parametrus, taip pat paramos priemonėms ir biudžetui modeliuoti.
- Įgyvendinant paramos priemones, kurios reikalauja papildomo gyventojų įsitraukimo (pvz., dokumentų pateikimo), reikia atlikti nepaprastai daug rankinio darbo.
- Turimi įrankiai neleidžia patikrinti, ar parama pasiekė asmenis, kaip ir buvo suplanuota, prognozuoti, ar nereikia atlikti korekcinio veiksmų.
- Turimi įrankiai neleidžia atlikti nuodugnių taikytų paramos priemonių efektyvumo ir poveikio analizės, patikrinti, ar priemonė leido pasiekti norimus tikslus.

Dėl esamų įrankių netobulumo ir procesų lėtumo Vyriausybė pasirinko dujų ir elektros kompensacijas skirti visiems gyventojams, nepaisant milžiniškų kaštų ir menkesnio efektyvumo. Tikslingesnės kompensacijos kūrimas būtų pareikalavęs per daug laiko ir papildomai apkrovęs socialinės paramos skirstymo grandį, kuri ir taip buvo perkrauta darbu. Šildymo kompensacijų mechanizmas buvo modifikuotas išplečiant galinčiųjų kreiptis kriterijus. Sulaukta per du kartus daugiau prašymų, jų nagrinėjimas dėl informacinių sistemų netobulumo dar nepasibaigęs didžiuosiuose miestuose iki šiol, kai šildymo sezonas jau baigėsi.

Vyriausybė, atsižvelgdama į laikmetį, turėtų peržiūrėti priemones, kuriomis kuria ir įgyvendina įvairias paramos ir kompensacijų schemas. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija išnagrinės galimybes, kaip pasinaudojant valstybės duomenų valdysenos platforma ir kitais esamais techniniais sprendimais sukurti priemones, kurios leistų:

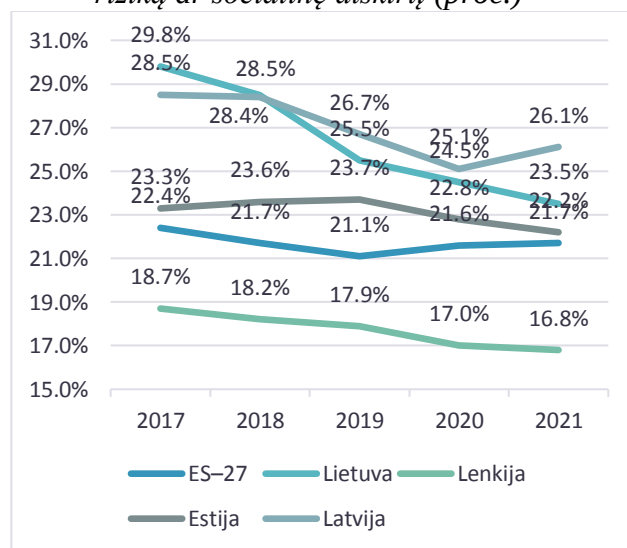
- remiantis realiais Lietuvos gyventojų duomenimis, itin greitai modeliuoti efektyvias paramos priemones, nustatyti jų parametrus ir finansavimo poreikius;
- iš gyventojų prašyti pateikti mažiau duomenų, kai teikiamas prašymas paramai ar paslaugai gauti, ar kurti iš dalies užpildytas paraiškas, naudojantis valstybės institucijų jau surinktais duomenimis;
- aktyviai informuoti gyventojus apie paramą ir paslaugas, kuriomis jie galėtų pasinaudoti.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

2019–2021 m. asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, dalis sumažėjo 0,2 proc. punkto nuo 25,5 iki 23,5 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 23 proc.). Skurdo rizikos lygis sumažėjo 0,6 proc. punkto⁴ nuo 20,6 iki 20 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 17 proc.).

Skurdo ir socialinės atskirties rodiklių mažėjimą lėmė ES kontekste išskirtinis Lietuvos ekonomikos atsparumas COVID-19 pandemijos poveikiui ir valstybės institucijų taikytos naujos skurdo mažinimo priemonės.

2 paveikslas. Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį (proc.)

Duomenų šaltinis – Eurostatas

⁴ Pažymėtina, kad šių poveikio rodiklių faktinės reikšmės pateikiamos pagal Pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimo atlikimo metus, tačiau atspindi prieš tai buvusių

metų gyventojų pajamų lygį. Pavyzdžiui, 2021 m. faktiniai duomenys remiasi 2021 m. atliktu tyrimu, tačiau atspindi 2020 m. gyventojų pajamų lygį.

Vis dėlto, nors mažinant skurdą ir socialinę atskirtį ilgesniuoju laikotarpiu rodikliai gerėjo (mažėjo), pagal šiuos rodiklius 2021 m. Lietuva ES užėmė 7 vietą nuo galo (prieš 5 metus: pagal asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį (proc.), rodiklį – 4 vietą, o pagal skurdo rizikos lygio (proc.) rodiklį – 3).

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, prognozuojama, kad 2023 m. bendros populiacijos skurdo rizika, palyginti su 2022 m., mažės apie 0,5 proc. punkto, o 65 m. ir vyresnių asmenų – 0,7 proc. punkto. Prognozuojama, kad dėl 2022 m. priimtų sprendimų (susijusių su socialinių išmokų didinimu ir vienišo asmens išmoką gaunančių asmenų skaičiaus išplėtimu), 65 m. ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis turėtų mažėti, o taikomos socialinių išmokų ir pensijų indeksavimo priemonės turėtų padėti gerinti šios grupės gyvenimo lygį.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- **Pasirengti minimalių pajamų sistemos reformai** ir nedarbo socialinio draudimo aprėpties išplėtimui.
- **Igyvendinant negalios reformą**, pasirengti naujo negalios vertinimo modelio taikymui nuo 2024 m. sausio 1 d.
- **Padidinti minimalias socialinio draudimo motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokas** nuo 6 iki 8 bazinių socialinės išmokos dydžių (nuo 294 iki 392 eurų).
- Atlikti sistemine valstybinių pensijų, rentų, kompensacinių išmokų peržiūrą.
- Sukurti sąlygas didinti socialinių paslaugų prieinamumą: suteikti galimybių artimuosius su negalia prižiūrintiems asmenims pasinaudoti **laikino atokvėpio paslauga, leisti, kad socialines paslaugas teiktų ne tik įstaigos, bet ir fiziniai asmenys.**

2.4. Ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas (ketvirtoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Sveikatos apsaugos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Seime priimti Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo ir Sveikatos sistemos įstatymo pakeitimai, numatantys **regioninio bendradarbiavimo modeliu pagrįsto asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo sukūrimą**. Šio tinklo pagrindu Lietuvoje įsteigta trečioji universiteto ligoninė Klaipėdoje, leisianti užtikrinti geresnį aukščiausio lygio sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą gyventojams, taip pat sukurtos teisinės prielaidos steigti sveikatos centrus savivaldybėse.
- Siekiant gerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, priimti teisės aktai, įtvirtinantys **pacientų pavėžėjimo paslaugą**.
- Seime priimti **Farmacijos įstatymo pakeitimai**, kurie leis daugiau šalies gyventojų pasinaudoti kompensacijomis vaistams, o racionaliau naudojamos PSDF biudžeto lėšos sudarys sąlygas į kompensavimo sistemą įtraukti daugiau naujų vaistų.

- Priimti **Pakartotinio sveikatos duomenų naudojimo įstatymą** įgyvendinantys poįstatyminiai teisės aktai, leisiantys įveiklinti informacinėse sistemose kaupiamus sveikatos duomenis – naudoti juos mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros, inovacijų, švietimo, žinių vadybos, sveikatos politikos formavimo, sveikatos priežiūros planavimo ir kitose srityse.
- Pakeista ir **papildyta Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos (LNSS) šakos kolektyvinė sutartis**. Vykdamas jos nuostatas, 2023 m. viešųjų asmens sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojų vidutinis darbo užmokestis augtų apie 8 proc. LNSS veikiančių biudžetinių įstaigų darbuotojų, šakos kolektyvinę sutartį pasirašiusių profesinių sąjungų narių, darbo užmokestis turėtų augti vidutiniškai 14 proc.
- Priimti sprendimai, pagal kuriuos **sveikatos priežiūros specialistus rengiančių studijų vietos bus planuojamos pagal studijų programas, o ne pagal studijų kryptis** – tai padės pritraukti specialistus į labiausiai trūkstamas specialybes (šiuo metu labiausiai trūksta slaugytojų, šeimos ir vidaus ligų

gydytojų). Taip pat peržiūrėta gydytojų rezidentų rengimo tvarka, kurioje numatytas etapinių (pakopinių) kompetencijų modelio diegimas, kuris užtikrins nuoseklesnį ir pacientui saugesnį perėjimą į savarankišką gydytojo specialisto praktiką, taip pat išplėstos rezidentūros bazės, taip sudarant sąlygas gydytojams rezidentams daugiau laiko praleisti regionuose.

- **2022 m. reorganizuotos visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos**, taip siekiant sutelkti kompetencijas ir efektyviau organizuoti šių įstaigų veiklą. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras prijungtas prie Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos – taip sukurta viena imunoprofilaktiką koordinuojanti įstaiga. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras, Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų kompetencijų centras ir Valstybinis psichikos sveikatos centras prijungti prie Higienos instituto, kuriam perėjo išvardytų įstaigų teisės ir pareigos.

- Siekiant gerinti savivaldybėse teikiamų visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir didinti prieinamumą, 2022 m. **sumažinti savivaldybės visuomenės sveikatos specialisto (sveikatos priežiūrai mokykloje) pareigybei taikomi normatyvai**: vienam visuomenės sveikatos specialistui miesto gyvenamosiose vietovėse priskirta 650 mokinių (buvo 870), kaimo gyvenamosiose vietovėse – 315 mokinių (buvo 420).

- Siekiant mažinti Lietuvos gyventojų elgsenos veiksnių riziką sveikatai, 2022 m. savivaldybių visuomenės sveikatos biurams skirta **28,5 mln. eurų visuomenės sveikatos stiprinimo veikloms organizuoti**. Didinant paslaugų prieinamumą tikslinėms grupėms, suformuotas bazinis visuomenės sveikatos paslaugų krepšelis. Prioritetas skiriamas visuomenės psichikos sveikatos gerinimui, sveikos gyvensenos įgūdžių formavimui, efektyvesniam užkrečiamųjų ligų valdymui.

- Stiprinant vaikų sveikatos įgūdžius, **išplėstas aktyvių ir sveikatą stiprinančių mokyklų tinklas**: 43 mokyklos naujai įsijungė į aktyvių, o 57 – į sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą. Aktyvių ir sveikatą stiprinančių mokyklų skaičius 2022 m. pasiekė 869, o tai sudaro 52 proc. bendro šalies mokyklų skaičiaus (1 678).

- Vykdamas **psichikos sveikatos reformą**, priimta nauja pagalbos savižudybės grėsmę patiriantiems asmenims teikimo tvarka ir nustatyti šių asmenų priežiūros paslaugų įkainiai, reikšmingai padidintas psichoterapijos, psichosocialinės reabilitacijos, psichiatrijos dienos stacionaro paslaugų finansavimas, padidintas medicinos psichologų skaičius psichikos sveikatos centruose.

- Siekiant prevencinėmis priemonėmis mažinti išvengiamą mirtingumą ir gerinti užkrečiamųjų ligų valdymą, 2022 m. vykdytos **visuomenės informavimo apie skiepų naudą ir kitas užkrečiamųjų ligų profilaktikos priemonės kampanijos**. Siekiant pagerinti imunoprofilaktikos rodiklius, 2022 m. priimti sprendimai, pagal kuriuos **nuo žmogaus papilomos viruso infekcijos (ŽPV)** bus skiepijami abiejų lyčių vienuolikmečiai (iki šiol buvo skiepijamos tik mergaitės), nėščioms moterims sudaryta galimybė pasiskiepyti nemokamai vakcina su **kokliušo** komponentu.

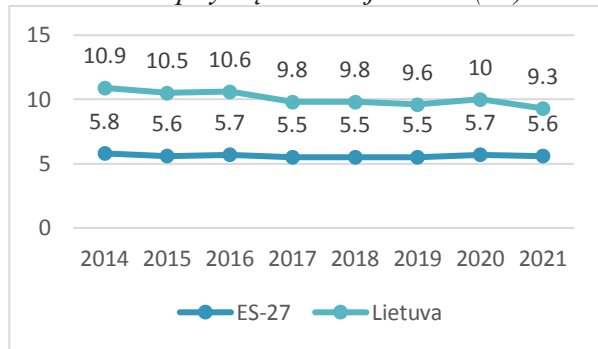
REFORMŲ PROJEKTAS

Įgyvendinamas reformų projektas „**Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio sukūrimas**“, kurio tikslas – patenkinti senstančios visuomenės poreikius, padidinant kompleksinių (socialinės ir sveikatos priežiūros) paslaugų prieinamumą negalią turintiems ir senyvo amžiaus asmenims. Įgyvendinant projektą, bus sukurtas ir įdiegtas tvarus, vieno langelio principu veikiantis ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelis, kuris apims ambulatorinę, stacionarinę ir paslaugų teikimo namuose (slaugos ir socialinės globos) grandis visose savivaldybėse. Parengtas ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio projektas.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Skirtumas tarp vyrų ir moterų vidutinės gyvenimo trukmės 2019–2021 m. nežymiai sumažėjo nuo 9,6 iki 9,3 metų (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 8 metai). **Tačiau šis skirtumas vis dar yra didžiausias tarp ES šalių** (1,6 karto didesnis už ES vidurkį).

3 paveikslas. Vidutinės gyvenimo trukmės skirtumas tarp lyčių Lietuvoje ir ES (27)

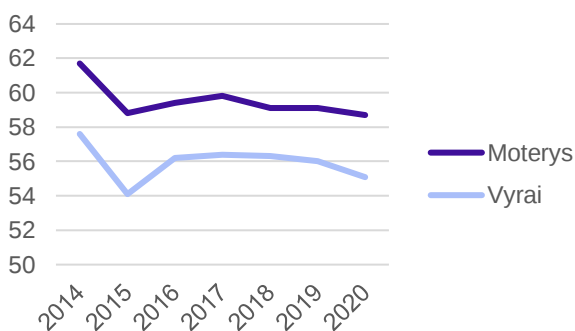

Duomenų šaltinis – Eurostatas

Didelę neigiamą įtaką skirtumui tarp vyrų ir moterų vidutinės gyvenimo trukmės turi didelis vyrų mirtingumas (2021 m. duomenimis, vyrų mirė 2,4 karto daugiau nei tos pačios amžiaus grupės moterų). Trumpesnė vyrų gyvenimo trukmę lemia itin didelis mirčių nuo išeminės širdies ligos ir dėl išorinių priežasčių (savižudybių, žalingo alkoholio vartojimo) skaičius, aukštas mirtingumo, kurio būtų galima išvengti prevencinėmis ir sveikatos priežiūros priemonėmis, lygis.

Vyrų vidutinės tikėtinos sveiko gyvenimo trukmės rodiklis 2019–2020 m. sumažėjo 0,9 metų ir laikotarpio pabaigoje siekė 55,1 metų; ES vidurkis – 63,5 metų (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 61 metai). **Moterų vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė 2019–2020 m. sumažėjo 0,4 metų** ir laikotarpio pabaigoje siekė 58,7 metų; ES vidurkis – 64,5 metų (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – vidutiniškai 64,3 metų).

4 paveikslas. Tikėtina sveiko gyvenimo trukmė (metais) 2014–2020 m.

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Neigiamą įtaką sveiko gyvenimo trukmei 2019–2020 m. galėjo daryti ne tik COVID-19, bet ir kitos ligos, kurias lėmė pandemijos laikotarpiu sutrikęs ir apribotas sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas. Ilgesniuoju laikotarpiu, nuo 2014 m., sveiko gyvenimo trukmę riboja negerėjantys ligotumo rodikliai⁵. Higienos instituto duomenimis, 2021 m. vidutinės sveiko gyvenimo trukmės amžių jau pasiekę vyrai (55+ m.) ir moterys (60+ m.) dažniausiai sirgo kraujotakos sistemos, endokrininės, mitybos ir medžiagų apykaitos ligomis, jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligomis. Trumpesnė Lietuvos vyrų sveiko gyvenimo trukmė siejama su žymiai labiau tarp vyrų paplitusiais žalingais įpročiais, tokiais kaip alkoholio ir narkotikų vartojimas, bei didesniu mirtingumu dėl išorinių mirties priežasčių, tokių kaip transporto įvykiai ar savižudybės. Pažymėtina, kad sveiko gyvenimo trukmės skirtumas tarp lyčių yra daug mažesnis nei vidutinės gyvenimo trukmės. Lietuvos moterų vidutinė gyvenimo trukmė yra 9,3 metų ilgesnė nei vyrų, tačiau vyrų ir moterų sveiko gyvenimo trukmės skirtumas siekia 3,6 metų, vadinasi, vyrai ir moterys sveikai (be kasdienės veiklos apribojimų) gyvena palyginti panašų laikotarpį.

EBPO parengtoje Lietuvos 2021 m. sveikatos būklės [apžvalgoje](#) pažymėta, kad didelis Lietuvos gyventojų mirtingumas ir prasta sveikatos būklė daugiausia susiję su elgsenos rizikos veiksniais. Apskaičiuota, kad beveik pusę visų mirčių Lietuvoje galima susieti su elgsenos ir aplinkos rizikos veiksniais, įskaitant su mityba susijusius rizikos veiksniais, tabako ir alkoholio vartojimą, mažą fizinį aktyvumą.

Nors nurodyti sveikatos srities rodikliai nežymiai gerėja, pažanga per lėta, kad būtų pasiektos NPP nustatytos 2025 m. siektinos rodiklių reikšmės. Pažangai užtikrinti svarbu daugiau dėmesio skirti gyventojų ligų prevencijai, darbingo amžiaus vyrų mirtingumo mažinimui.

⁵ Ligos rodikliai laikinai smuko 2020 m., tačiau tai sietina daugiausia su COVID-19 pandemijos valdymo

priemonių apribotomis galimybėmis diagnozuoti ligas, o ne sumažėjusiu ligų paplitimu.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Pradėti įgyvendinti **asmens sveikatos priežiūros tinklo pertvarką**, nustatyti įstaigų išdėstymo reikalavimus, paslaugų kokybės kriterijus ir kt.
- **Pabaigti greitosios medicinos pagalbos teikimo organizavimo pertvarką**, kad būtų sukurta viena kokybiškesnės paslaugas gyventojams teikianti **Greitosios medicinos pagalbos tarnyba**.
- Pasirinktose savivaldybėse ištestuoti ir pradėti įgyvendinti **pavėžėjimo paslaugos modelį**, kuris sveikatos sistemai suteiks mobilumo, operatyvumo ir lankstumo, atlaisvins kitų tarnybų, pvz., greitosios medicinos pagalbos, išteklius.
- Įteisinti ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelį, užtikrinantį kompleksinių (socialinės ir sveikatos priežiūros) paslaugų prieinamumą negalia turintiems ir senyvo amžiaus asmenims.
- Didinti šeimos gydytojo paslaugų prieinamumą ir gerinti jų kokybę, į

šeimos gydytojo darbą įtraukti papildomų medikų bei specialistų (pvz., atvejo vadybininkas, kineziterapeutas, gyvensenos specialistas ir kt.) ir suteikti daugiau teisių (išrašyti receptus, siuntimus specializuotoms paslaugoms) šeimos gydytojo komandos nariams.

- **Toliau didinti asmenų, dalyvaujančių ligų prevencinėse programose, aprėptį**, kartu efektyviau panaudoti šių programų rezultatus ankstyvajai diagnostikai.
- **Atnaujinti psichosocialinės pagalbos savižudybės grėsmę patiriantiems asmenims ir tokių asmenų ankstyvojo atpažinimo priemones.**
- Stiprinti **užkrečiamųjų ligų epidemiologinę priežiūrą**: modernizuoti užkrečiamųjų ligų epidemiologinei priežiūrai būtinas informacines sistemas ir užtikrinti jų integralumą, gerinti atvejų ir protrūkių ištyrimo bei duomenų analizės kokybę.

2.5. Aukštos pridėtinės vertės ekonomika (penktoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Ekonomikos konkurencingumo srityje

2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

REFORMŲ PROJEKTAS

Įgyvendinamas reformų projektas „**Veržli inovacijų sistema**“, kuris paklos pamatą aukštos pridėtinės vertės ekonomikai:

- Siekiant paskatinti MTEP išlaidas verslo sektoriuje ir padvigubinti aukštos vertės produktų eksportą, **pradėjo veikti Inovacijų agentūra**, atsakinga už inovacijų ekosistemą ir inovacijų skatinimą visuose verslo vystymo etapuose: nuo idėjų plėtojimo iki produktų pateikimo galutiniams vartotojams.
- Reorganizuota Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, prijungiant ją prie **Lietuvos mokslo tarybos**. Sustiprintos Lietuvos mokslo tarybos, kaip patariamąsios institucijos mokslo politikos strateginiais klausimais, kompetencijos.
- Patvirtinta Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų

(sumaniosios specializacijos) koncepcija.

Joje išskirtos 3 prioritetinės Lietuvos MTEPI raidos kryptys, nustatytos išanalizavus šalies mokslo ir verslo potencialą, verslo imlumą žinioms, galimybes įsitraukti į pasaulines vertės grandines, galimybes prisidėti prie šalies ekonomikos stiprinimo.

- Siekiant mokslo ir verslo bendradarbiavimo, **sukurtas misijomis grįstų mokslo ir inovacijų programų modelis**, skatinantis tarpinstitucinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą. Mokslo, technologijų ir inovacijų taryboje atrinktos 3 misijų temos: „Saugi ir įtrauki e. visuomenė“, „Sumani ir klimatui neutrali Lietuva“, „Inovacijos sveikatai“. Misijas įgyvendins 3 konkurso būdu atrinkti konsorciškai, sudaryti iš mokslo ir studijų institucijų bei verslo subjektų. Kiekvienas konsorciškai turės įgyvendinti bent 7-is MTEP projektus ar veiklas, kurių rezultatas – prototipas, produktas arba atžalinė įmonė.

- Lietuva kartu su kitomis 22 šalimis NATO sąjungininkėmis **prisijungė prie NATO inovacijų fondo**. Tikimasi, kad 1 mlrd. eurų vertės rizikos kapitalo fondas, į kurį investuos NATO sąjungininkės, padės sukurti inovatyvias technologijas saugumo ir gynybos srityse ir sustiprins pačią NATO aljanso inovacijų ekosistemą. Fondas investuos į dvigubos paskirties produktus (arba technologijas) NATO nustatytose proveržio technologijų srityse, tokiose kaip: dirbtinis intelektas, didelių duomenų apdorojimas, kvantinės technologijos, biotechnologijos ir kt.
- Siekiant mažinti prekybos su Kinija apribojimų padarinius, 2022 m. pradėtos teikti **paskolos nuo trečiųjų šalių veiksmų nukentėjusiems verslo subjektams**, kurie dėl Kinijos taikytų neskelbiamų ekonominių sankcijų susidūrė su apyvartinių lėšų trūkumu.
- **Praplėstas Lietuvos prioritetinių eksporto ir bendradarbiavimo inovacijų srityje rinkų sąrašas**. Be kitų šalių, į jį dabar įeina Australija, Indonezija, Malaizija ir Vietnamas. Taip siekiama sustiprinti Lietuvos ekonominius ryšius su Pietryčių Azijos šalimis ir Australija, o verslas galės sėkmingai išnaudoti atsiveriančias naujas rinkas ir galimybes.
- Pradėta aktyvi **komercijos atašė tinklo plėtra** ir verslo misijos į prioritetines šalis. Sustiprintas ekonominis atstovavimas pasauliniu mastu strategiškai svarbiose JAV ir Vokietijos rinkose – čia pradėjo dirbti po 3 komercijos atašė, taip pat atidaryta prekybos atstovybė Taipėjuje (iš viso 2022 m. pabaigoje veikė 16 komercijos atašė tinklas). Lietuvos prekių eksportas 2022 m. siekė 44,2 mlrd. eurų – 28,1 proc. daugiau nei 2021 m.
- Valstybės pritrauktų **tiesioginių užsienio investicijų** suma 2022 m. siekė 423 mln. eurų, Lietuvoje pradėti vykdyti 57 užsienio investicijų projektai, kurie sukurs apie 5 tūkst. darbo vietų, suplanuotos daugiau kaip 134 mln. eurų investicijos į ilgalaikį turtą. Pagal jau trečius metus veikiančią žaliojo koridoriaus iniciatyvą pernai pasirašytos 5 stambių investicijų sutartys, kuriomis ketinama sukurti 1 699 naujas darbo vietas ir pritraukti 318 mln. eurų privataus kapitalo investicijų.
- Per keletą pastarųjų metų **startuolių vertė** išaugo 17 kartų. 2022 m. jie pritraukė 238 mln.

eurų investicijų, o bendra Lietuvos startuolių vertė pasiekė 10 mlrd. eurų.

- Visuomenei ir verslui **atvertų duomenų rinkinių** skaičius, palyginti su 2021 m., išaugo nuo 1 388 iki 1 553.
- Lietuvai svarbių registrų saugumą sustiprino **skaitmeninės ambasados įkūrimas** – svarbiausi valstybės duomenys buvo perkelti į saugią valstybę Vakarų Europoje.
- Siekiant gerinti verslo aplinką, **2022 m. administracinė našta** verslui sumažinta beveik 18 mln. eurų, o nuo naštos vertinimo pradžios 2014 m. – beveik 154 mln. eurų.
- Siekiant užtikrinti į verslo lūkesčius orientuotos priežiūros pažangą, sukurtas **priežiūros institucijų patikrinimų apklausos įrankis PIPA**, kuris padės priežiūros institucijoms gauti patikrintų ūkio subjektų grįžtamąjį ryšį ir pagal vertinimo rezultatus imtis priemonių priežiūros veiklai ir procesams tobulinti.

Užimtumo srityje 2022 m. Vyriausybė įgyvendino šiuos darbus:

- Nuo 2022 m. liepos pradėta įgyvendinti šalies **užimtumo sistemos pertvarka**, kuri padidins gyventojų mokymosi ir įsitvirtinimo darbo rinkoje galimybes. Įvestas naujas – darbo rinkai besirengiančio asmens – statusas. Darbo rinkai besirengiantiems asmenims teikiama individuali kompleksinė pagalba sprendžiant problemas, kurios jiems trukdo įsidarbinti. 2022 m. šis statusas suteiktas 23,1 tūkst. asmenų – tai sudaro 11,3 proc. visų Užimtumo tarnybos klientų. Dirbantieji, kaip ir bedarbiai, nuo šiol gali dalyvauti ne tik profesinio mokymo, bet ir **pameistrystės, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimo**, taip pat naujose neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų bei kompetencijų įgijimo priemonėse. Nuo 2022 m. liepos iki metų pabaigos 1,6 tūkst. darbo ieškančių asmenų pradėjo dalyvauti aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ar kompetencijų įgijimo priemonėje, daugiausia siekdami įgyti su informacinėmis technologijomis susijusias kvalifikacijas ar kompetencijas.
- **Padidinta ir išplėsta parama judumui:** kelionės išlaidos kompensuojamos

bedarbiams, vykstantiems ne tik į darbą, bet ir į darbo pokalbį su darbdaviu ar konsultacinius užsėmimus Užimtumo tarnyboje. Tai lėmė, kad 2022 m., palyginti su 2021 m., parama judumui suteikta 5,7 karto didesniai asmenų skaičiui: 2022 m. šią paramą gavo 10,7 tūkst. asmenų, 2021 m. – 1,9 tūkst. asmenų.

- 2022 m. pakeitus teisės aktus, sudarytos **platesnės galimybės žmonėms su negalia aktyviai įsitraukti į darbo rinką**, o darbdaviams suteikiama reikiama pagalba juos įdarbinant ar išlaikant darbo vietą darbuotojui įgijus negalią. Žmonės su negalia turės laisvę pasirinkti – kur beįsidarbintų, pagalba keliaus paskui žmogų, o jos apimtis nepriklausys nuo darbdavio statuso.

- Siekiant efektyvinti karjeros konsultavimo bei orientavimo paslaugas ir didinti paslaugų prieinamumą regionuose, **2022 m. veiklą pradėjo 14 regioninių karjeros centrų**. Per 2022 m. informavimo ir konsultavimo paslaugos juose suteiktos beveik 43 tūkst. asmenų.

- 2022 m. Užimtumo tarnyboje įkurtas **aukštos kvalifikacijos darbuotojų atrankos centras**. Per 2022 m. kompetencijų centras suteikė paslaugas 168 darbdaviams, pristatė paslaugą 75 įmonėms, įvykdė 367 atrankas su daugiau kaip 2 250 kandidatų.

- Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ **pakeitimu sudaryta galimybė sėkmingiau pritraukti į Lietuvą užsieniečių, aukštos profesinės kvalifikacijos specialistų**, sukurta jiems patrauklesnė imigracijos sistema, taip pat palengvinta užsieniečių galimybė gauti leidimą laikinai gyventi darbo, studijų, šeimos susijungimo pagrindu, sutrumpinti leidimų laikinai gyventi išdavimo terminai. Taip Lietuva įgijo palankesnes sąlygas konkuruoti dėl darbo jėgos ir tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo su kitomis ES valstybėmis narėmis. **Iš užsienio pritraukiamiems aukštos kvalifikacijos specialistams** ir juos įdarbinančioms įmonėms pradėtos skirti vienkartinės išmokos.

- 2022 m. priimtais Darbo kodekso bei Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pakeitimais sudaryta **galimybė tėvams rinktis vaiko priežiūros atostogų trukmę ir gauti atitinkamą išmoką, derinti šeiminius ir darbo įsipareigojimus** (pvz., tėvai, auginantys vaikus ir esantys vaiko

priežiūros atostogose, visą vaiko priežiūros atostogų laikotarpį gali dirbti ir gauti vaiko priežiūros išmoką).

Susisiekimo ir ryšių plėtros srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- **Sėkmingai taikytos oro bendrovių veiklą oro uostuose ir maršrutų didinimą skatinančios programos**: 2022 m. skrydžiai iš Lietuvos oro uostų buvo vykdomi 98 kryptimis (2021 m. – 94, 2020 m. – 72, 2019 m. – 92 kryptimis). 2022 m. populiariausia kryptis iš Lietuvos oro uostų buvo skrydžiai į Jungtinės Karalystės sostinę Londoną.

- 2022 m. pavasarį, panaikinus daugumą su COVID-19 pandemija susijusių kelionių reikalavimų, visi trys Lietuvos oro uostai **susigrąžino daugiau kaip 80 proc. prieš pandemiją 2019 m. buvusio keleivių skaičiaus** (6,5 mln. keleivių). Iš viso 2022 m. Lietuvos oro uostuose aptarnauta 5,35 mln. keleivių, t. y. 2 kartus daugiau nei 2021 m. (2,5 mln. keleivių).

- Siekiant efektyviai ir maksimaliai išnaudoti **Klaipėdos valstybinio jūrų uosto galimybes**, per 2022 m. pastatyta naujų ir (ar) rekonstruota apie 1 339 m krantinių, pagilintas akvatorijos ir įplaukos kanalas (pasiektas 15,5 m gylis). Vyriausybės sprendimu į Klaipėdos uostą atvykstantiems laivams, gabenantiems paskirstymui skirtus krovinius, pradėta taikyti 100 proc. nuolaida tonažo rinkliavai. Tai paskatino naujų konteinerinių linijų įregistravimą Klaipėdos uoste – įregistruotos dvi naujos sparčiausiai pasaulyje augančios konteinerių laivybos kompanijos „Mediterranean Shipping Company“ (MSC) konteinerinės linijos. Viena iš linijų sujungė Klaipėdos uostą su rytine JAV pakrante, maršruto Klaipėda–Niujorkas trukmė 15 d. Klaipėdos uostas taip pat įtrauktas į NWC TO ECUADOR jūrinį maršrutą, kuriuo Klaipėda tiesiogine jungtimi susieta su Dominikos, Kosta Rikos, Peru, Kolumbijos ir kitų valstybių uostais. Dėl šių veiksmų Klaipėdos uoste pasiektas naujas krovinių konteineriuose krovos rekordas – perkopta 1 mln. TEU riba. Taigi, Klaipėdos uostui sugebėjus persiorientuoti, bendras krovos praradimas buvo ne toks ženklus, kaip prognozuota metų pradžioje, kai dėl JAV ir ES įvestų sankcijų

Baltarusijai 2022 m. Klaipėdos uoste buvo nutraukta baltarusiškų trąšų krova.

- Siekiant didinti krovinių vežimo apimtį, **sudarytos vienodos konkurencinės sąlygos Lietuvos ir trečiųjų šalių vežėjams**, sukurta skaidri ir atvira derybų dėl dvišalių leidimų vežti krovinius sistema, kuri užtikrina, kad derybose bus laikomasi valstybės institucijų ir šalies vežėjų asociacijų suderintos pozicijos.
- Lietuvos nominuotas **Tomas Lamanauskas išrinktas Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos (ITU) generalinio sekretoriaus pavaduotoju** (eis pareigas 2023–2026 m.). ITU pasauliniu mastu nustato svarbaus riboto valstybių išteklių – radijo dažnių – paskirstymą ir naudojimą. ITU svarbą atspindi jos narių skaičius – 193 valstybės ir daugiau kaip 800 privataus sektoriaus bei akademinės bendruomenės organizacijų.
- Įvykdyti penktosios kartos judriajam ryšiui (5G) skirti radijo dažnių aukcionai, iškart po jų mobiliojo ryšio operatoriai pradėjo **masinę 5G ryšio plėtrą**. 2022 m. pabaigoje 70,4 proc. teritorijos ir 90,9 proc. gyventojų ūkių buvo padengti 5G tinklais.

Maisto pramonės srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Įgyvendinus ekonominės diplomatijos veiklas, Lietuva gavo **naujus leidimus eksportuoti** žemės ūkio ir maisto produktus (jautiena, paukštiena, kviečiai, žuvies produktai, pieno produktai, kiaušinių produktai ir kt.) į prioritetines rinkas – JAV, Japoniją, Taivaną ir kitas Pietryčių Azijos šalis. 2022 m. produktų eksportas į ES ir trečiąsias šalis išaugo daugiau kaip 20 proc., palyginti su 2021 m.
- Tobulinant aukštos pridėtinės vertės kokybiškų, sveikų, saugių ir aplinkai nekenksmingų žemės ūkio ir maisto produktų eksportą, labiau atsižvelgiant į eksportuotojų poreikius bei lūkesčius, sukurtas **ženklas „Nacionalinė kokybė. Lietuva“**. Tokius sertifikatus 2022 m. gavo 4 ūkiai. 3 iš jų augina juoduosius serbentus, o vienas – braškes ir sausmedžių uogas.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Pagal **Pasaulinį inovacijų indeksą (PII)** 2022 m. Lietuva užėmė 39 vietą iš 132 reitinguotų pasaulio valstybių (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 35 vieta) ir ilgą laiką išlaikė pastovias pozicijas: 2014–2022 m. laikotarpiu reitingas svyravo tarp 38–40 pozicijų, išskyrus 2016 m. pakilimą į 36 vietą. PII subindeksų analizė rodo, kad 2022 m. pagal skiriamus išteklius Lietuva užėmė 34 vietą (aukščiausiai *išteklių* grupėje įvertintas Lietuvos politinės, teisinės ir verslo aplinkos veiksnys – 26 vieta), o pagal gautus produktus – 47 vietą (Lietuvai didžiausi iššūkiai *produktų* srityje: pagal žinių kūrimą, poveikį ir sklaidą Lietuva yra 48 vietoje, kūrybinių industrijų, skaitmeninio turinio kūrimo, nematerialiojo turto srityje – 47 vietoje). Toks skiriamų išteklių ir pasiektų rezultatų atotrūkis (per 13 pozicijų) indikuoja netvarius Lietuvos inovacijų ekosistemos rezultatus ir mažą efektyvumą.

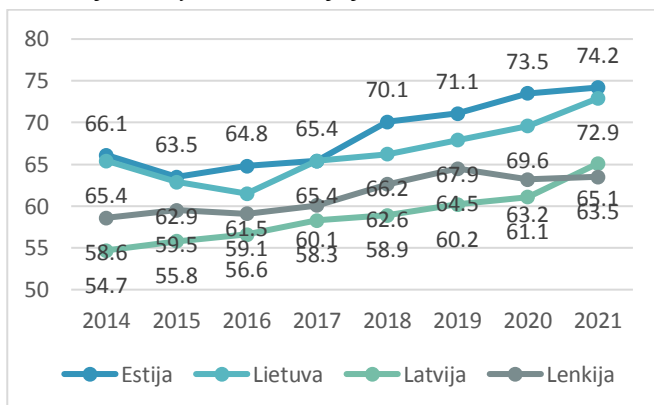
Pagal PII Lietuva išlaiko stabilias pozicijas tarptautiniame kontekste, bet reikšmingesnei pažangai pasiekti svarbu efektyviau išnaudoti didelio potencialo inovacijas, didinti inovacijų ekosistemos rezultatų tvarumą.

Inovatyviųjų viešųjų pirkimų vertės dalis nuo visų viešųjų pirkimų vertės yra nežymi ir iš esmės nedidėja. 2022 m. inovatyviųjų viešųjų pirkimų dalis siekė 0,683 proc. visų viešųjų pirkimų vertės ir sudarė 7,45 mln. eurų (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 5 proc.). Rodiklio pažangą riboja neapibrėžtumas identifikuojant inovacijas viešuosiuose pirkimuose, menka motyvacija, žinių trūkumas, todėl labai svarbu viešajame sektoriuje diegti inovacijų kultūrą: darbuotojus motyvuojanti aplinka, bendradarbiavimas su kitais Lietuvos ir užsienio pirkimų vykdytojais, kultūrinis viešojo sektoriaus pokytis (nuo rizikos vengimo iki rizikos valdymo) yra svarbios prielaidos inovacijų paklausai didėti. Kartu su palankios aplinkos kūrimu būtina užtikrinti reikiamų kompetencijų plėtrą, efektyvią komunikaciją ir dalijimąsi patirtimi.

Tikimybė, kad inovatyviųjų viešųjų pirkimų vertės dalis 2025 m. sudarys 5 proc. visų viešųjų pirkimų vertės, nėra didelė. Situaciją pakeistų tikslingos valstybės intervencijos į šių pirkimų vykdymo kompetencijų ugdymą, viešojo sektoriaus organizacinės kultūros, skatinančios inovacijas, pokyčius, inovatyviųjų pirkimų vykdymo ir apskaitymo reikalavimų tikslesnį apibrėžimą.

Lietuvos darbo našumas per dirbtą valandą pagal perkamosios galios standartą, palyginti su ES vidurkiu, 2021 m. siekė 72,9 proc. – tai 19 vieta ES (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 76 proc.). Palyginti su 2019 m., Lietuvos darbo našumas padidėjo 5,2 proc. punkto, o nuo 2014 m. – 7,5 proc., tačiau atotrūkį nuo ES vidurkio lemia įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis bei ekonomikos struktūra, kurioje vyrauja mažos pridėtinės vertės sektoriai.

5 paveikslas. Darbo našumo dinamika Baltijos šalyse ir Lenkijoje 2014–2021 m.

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra

Vis dėlto 2019–2021 m. Lietuvos darbo našumas per vieną dirbtą valandą augo 13,7 proc. – 2021 m. tai trečias geriausias rezultatas ES. Rodiklio progresą lėmė technologinės pažangos efektas, orientacija į eksportą, produkcijos kiekio augimas. 2019–2021 m. Lietuvoje sparčiausiai augo žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės ekonominės veiklos darbo našumas (+49 proc.), vangiausiai – meninės, pramoninės ir poilsio organizavimo veiklos darbo našumas (+7,5 proc.), užfiksuotas informacijos ir ryšių ekonominės veiklos darbo našumo mažėjimas (-12 proc.).

Lietuvos darbo našumas nuosekliai didėja, jo augimas – vienas sparčiausių ES. Nepaisant to, išlieka nemažas atotrūkis nuo kitų ES valstybių narių. Tolesniam Lietuvos darbo našumo augimui svarbi spartesnė inovacijų plėtra, tikslingai nukreiptos investicijos.

Išteklių produktyvumas 2021 m. Lietuvoje buvo didžiausias per pastaruosius 10 metų ir sudarė 0,93 eurų/kg (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 1,1 eurų/kg), tačiau toks produktyvumas buvo 2,5 karto mažesnis nei vidutiniškai ES (ES vidurkis – 2,29 eurų/kg) ir pagal šį rodiklį Lietuva buvo tik 23 vietoje ES. Minimali rodiklio pažanga sietina su tuo, kad BVP ir medžiagų vidaus vartojimo rodikliai kinta lygiagrečiai, o tai lemia, kad išteklių produktyvumas kinta labai pamažu. Lietuva pasižymi dideliu medžiagų vartojimo lygiu – skaičiuojant vienam gyventojui, 2021 m. suvartota apie 71 proc. daugiau medžiagų nei 2010 m. ir 50,4 proc. daugiau medžiagų, nei 2021 m. suvartota medžiagų visoje ES.

Tikimybė pasiekti išteklių produktyvumo rodiklio 2025 m. reikšmę yra ribota. Siekiant proveržio, svarbu iš esmės sumažinti medžiagų vidaus vartojimą.

Kultūros sektoriuje sukuriama pridėtinė vertė dalis Lietuvos ekonomikoje 2020–2021 m. sumažėjo nuo 2,08 iki 1,99 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 3 proc.). Kultūros sektoriuje sukuriama pridėtinė vertė dalis Lietuvos ekonomikoje nuo 2016 m. mažėjo, nors kultūros sričiai skiriamų lėšų dalis nuosekliai augo. Prie tokio mažėjimo prisidėjo Lietuvos kultūros sektoriui paveikusi COVID-19 pandemija ir nuo 2022 m. suintensyvėjusio Rusijos karo Ukrainoje sukelti neapibrėžtumai. Atsižvelgiant į 2021 m. situaciją ir ilgalaikį (nuo 2016 m.) rodiklio reikšmės mažėjimą, išlieka nedidelė tikimybė pasiekti NPP nustatytą 2025 m. siektiną rodiklio reikšmę.

Tikimybė, kad kultūros sektoriuje sukuriama pridėtinė vertė dalis Lietuvos ekonomikoje 2025 m. sudarys 3 proc., yra nedidelė. Investicijų poveikį daugelių atvejų riboja išoriniai veiksniai (pvz., Rusijos karo Ukrainoje sukelti neapibrėžtumai).

2022 m. užimtumo lygis buvo rekordiškai aukštas. 2022 m. 15–64 m. amžiaus grupėje užimtumo lygis siekė 73,8 proc. (+2,2 proc. punkto, palyginti su 71,6 proc. 2020 m.), o 20–64 m. – 79 proc. (+2,3 proc. punkto, palyginti su 76,7 proc. 2020 m.) (NPP nustatytos 2025 m. siektinos reikšmės – atitinkamai 73 ir 78 proc.).

Užimtumo lygio augimą galima sieti su palyginti nedideliu COVID-19 pandemijos poveikiu ekonomikai ir sparčiu atsigavimu po jos. Užimtųjų skaičius šalyje ėmė didėti jau 2021 m. pradžioje, daugeliui įmonių įsitikinant, kad, net ir esant dideliame užsikrėtimų COVID-19 skaičiui, įmonių ūkinė veikla gali nenutrūkstamai tęstis. Dėl 2022 m. Rusijos pradėto karo prieš Ukrainą padidėjo ekonominis neapibrėžtumas ir darbo jėgos pasiūla⁶. Dėl teigiamų gryniosios migracijos tendencijų (2022 m. 72,4 tūkst. daugiau žmonių imigravo negu emigravo) įtampa darbo rinkoje nedidėja. Nuo lapkričio papildomos darbo jėgos paklausa mažėjo, tačiau reikšmingo darbo rinkos būklės pablogėjimo taip pat nesitikima.

Pagal 15–64 ir 20–64 metų asmenų užimtumo lygį **Lietuva viršijo ES-27 vidurkį jau 2021 m., užimdama 10 vietą.** Toliau augo darbo jėgos produktyvumas (Eurostato duomenimis, iki 85 proc. ES-27 vidurkio), beveik perpus sumažėjo užimtumo lygio skirtumai tarp miesto ir kaimo.

Vis dėlto **55–64 m. asmenų įsidarbinimo galimybės Lietuvoje mažesnės, palyginti su ES vidurkiu.** 55–64 metų asmenų nedarbo lygis siekė 8,2 proc., o vidutiniškai ES-27 – 5,5 proc. Jei palygintume su bendraamžiais ES, išryškėja šio reiškinio priežastys: prasta šios amžiaus grupės žmonių sveikata, uždaramas mokymuisi ir neigiamas darbdavių požiūris į vyresnio amžiaus darbuotojus.

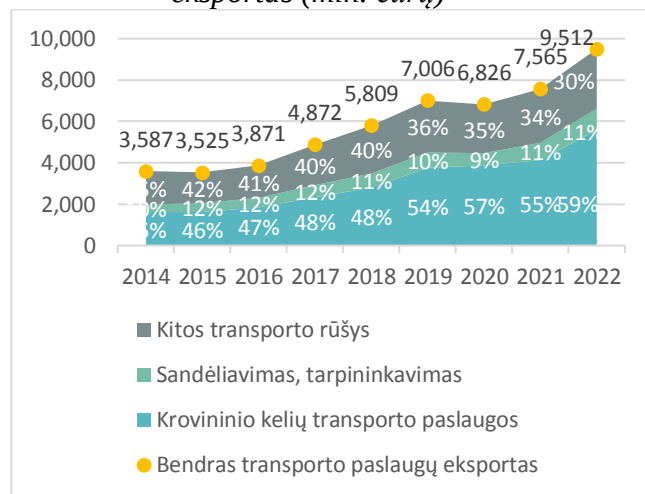
Užimtumo rodikliai jau viršija NPP nustatytas 2025 m. siektinas reikšmes, todėl ateityje svarbu toliau didinti darbo našumą, mažinti užimtumo skirtumus tarp įvairių socialinių grupių (ypač senjorų, jaunimo ir

žmonių su negalia) ir netolygumus tarp miesto ir kaimo.

Remiantis NPP pažangos uždavinių įgyvendinimo duomenimis, nors **Lietuvos transporto infrastruktūros modernizavimas** vyksta lėtai, **transporto paslaugų eksportas auga sparčiai.** 2022 m. šis rodiklis pasiekė 9,5 mlrd. eurų, t. y. 36 proc. daugiau nei 2019 m. ir 22 proc. daugiau nei NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 7,8 mlrd. eurų.

Lietuvos transporto paslaugų eksporto didžiausią dalį sudaro kelių transporto paslaugų eksportas (2022 m. – 70 proc.). Absoliučiai didžiąją jo dalį – 84 proc. – sudaro krovininio kelių transporto paslaugų eksportas, o kitą dalį – kito kelių transporto paslaugų eksportas, daugiausia apimantis susijusias sandėliavimo ir tarpininkavimo paslaugas.

6 paveikslas. Lietuvos transporto paslaugų eksportas (mln. eurų)

Duomenų šaltinis – Lietuvos bankas

Nuo 2017 m. krovininio kelių transporto eksportas augo itin sparčiai. 2017–2019 m. vidutinis augimas siekė 27 proc. per metus. Net ir pandeminiu 2020–2021 m. laikotarpiu jis taip pat augo, tik mažiau – 4,8 proc. vidutiniškai. Sparčiai atsigaunant po pandemijos, 2022 m. augimas siekė net 35 proc. Sparti krovininio kelių transporto paslaugų eksporto plėtra leidžia manyti, kad, nepaisant sparčiau augančio darbo užmokesčio šalyje ir ES priimto Mobilumo paketo,

⁶ Iki 2023 m. vasario į Lietuvą atvyko 44,4 tūkst. darbingo amžiaus (18–64 metų) ukrainiečių pabėgėlių,

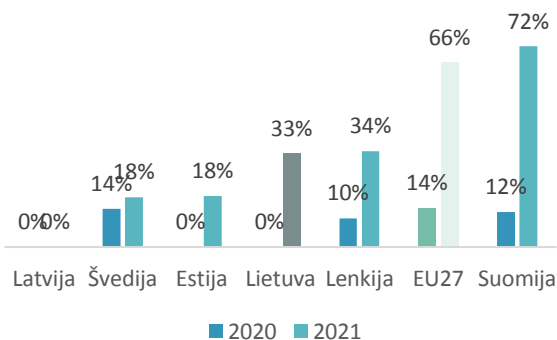
iš jų pusė papildė Lietuvos darbo rinką (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2023).

sektorius išlieka itin konkurencingas. 2022 m. pasikeitė Lietuvos transporto paslaugų eksporto kryptys, transporto paslaugų eksportas į Rusiją ir Baltarusiją sumažėjo nuo 15,5 proc. (2020 m.) iki 7,7 proc. (2022 m.). Tai rodo, kad dalis transporto paslaugų vis dar orientuota Rytų kryptimi. Siekiant mažinti sąsajas su šalimis agresorėmis ir išlaikyti transporto paslaugų konkurencingumą, būtinas visiškas transporto sektoriaus persiorientavimas Vakarų kryptimi.

Siekiant stiprinti transporto infrastruktūrą, svarbu sparčiau įgyvendinti infrastruktūros projektus. Kad transporto paslaugų eksportas ir toliau augtų, svarbu palaikyti krovinio kelių transporto sektoriaus konkurencingumą ir didinti paslaugų eksportą į naujas rinkas Vakarų valstybėse.

Pagal **skaitmeninio junglumo infrastruktūros indeksą (DESI subindeksą)** Lietuva 2019–2022 m. nukrito iš 19 į 23 vietą tarp ES valstybių narių (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 15 vieta), taip dar labiau atsilikdama nuo ES vidurkio (10 vieta).

7 paveikslas. 5G ryšio aprėptis, apgyvendintų teritorijų dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Europos Komisija

Nuo ES vidurkio Lietuva stipriai atsilieka keliais indeksą sudarančiais rodikliais. Dviejų iš jų (ne lėtesnė kaip **1 Gb/s skverbtis** ir **5G ryšiui skirtas spektras**) reikšmės mažesnės apie 10 kartų. 2021 m. duomenimis, tik 0,72 proc. namų ūkių Lietuvoje turėjo galimybę naudotis ne lėtesnės kaip 1 GB/s spartos ryšiu (ES vidurkis – 7,58 proc.). Lietuva nuo ES vidurkio taip pat ryškiai atsilieka pagal bendrą fiksuotojo plačiajuosčio ryšio skverbtį ir 5G ryšio aprėptį. Iš dešimties indeksą sudarančių rodiklių Lietuva ES

vidurkį lenkia tik trimis: didesnė fiksuotojo itin didelio pralaidumo tinklo (VHCN) aprėptis; į patalpas įvestų šviesolaidžio linijų (FTTP) aprėptis; mažesnė plačiajuosčio ryšio kaina. 5G ryšiui skirti radijo dažnių aukcionai įvykdyti 2022 m. antroje pusėje, iškart po to pradėta sparti 5G ryšio tinklų plėtra. Ryšių reguliavimo tarnybos duomenimis, 2022 m. pabaigoje 70,4 proc. teritorijos ir 90,9 proc. gyventojų ūkių buvo padengti 5G tinklų – manytina, kad tai turės teigiamos įtakos kitų metų Lietuvos DESI subindeksui.

Atsižvelgiant į Lietuvos vertinimą pagal skaitmeninio junglumo infrastruktūros indeksą, tikimybė, kad 2025 m. Lietuvai pavyks pakilti iki 15 vietos šiame indekse, yra nedidelė. Siekiant esminių pokyčių, svarbu gerinti tokius rodiklius kaip 1 Gb/s skverbtis, 5G ryšiui skirtas spektras, bendra fiksuotojo plačiajuosčio ryšio skverbtis ir 5G ryšio aprėptis.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Sukurti naujas ir pritaikyti esamas **finansinių paskatų priemones**, skatinančias LEZ, pramonės parkų ir pramoninių teritorijų vystymą ir kūrimą perspektyviausiuose Lietuvos ekonomikos centruose.
- Užtikrinti projekto „**International House Vilnius**“ – koordinuotos paslaugos užsienio piliečiams vieno langelio principu įveiklinimą ir įgyvendinti šio projekto plėtrą kituose regionuose.
- Parengti priemones, galinčias padėti motyvuoti ir suteikti **palankias galimybes vyresnio amžiaus žmonėms integruotis** į socialinį, politinį, kultūrinį gyvenimą ir dalyvauti darbinėje veikloje; pasirinktose skirtingo dydžio Lietuvos savivaldybėse atlikti bandomąjį šių priemonių įgyvendinimą.
- Vykdam **5G plėtrą**, sudaryti sąlygas valstybės, savivaldybės valdomuose statiniuose įrengti ryšių įrangą ir statyti bokštus valstybinės reikšmės kelio juostoje, nustatant servitutą.
- Išvystyti **valstybinės reikšmės vidaus vandens kelius bei jų infrastruktūrą (uostai ir prieplaukas)** ir integruoti juos į

bendrą Lietuvos transporto sistemą, taip padidinti vidaus vandenimis vežamų krovinių kiekį nuo 1,5 tūkst. tonų (2019 m.) iki 100 tūkst. tonų (2024 m.).

- Užtikrinti **sąskaitų skaitmenizavimą viešajame ir privačiame sektoriuose**, automatinį sąskaitų tvarkymą ir integraciją su ES valstybėmis narėmis – tuo tikslu tobulinti e. sąskaitos sistemą, leidžiančią

naudoti europinio standarto elektronines sąskaitas, sukuriant tam reikalingą reguliavimą ir diegiant organizacines ir technines priemones.

- Įkurti pirmąjį **regioninį logistikos centrą**, siekiant plėsti žemės ūkio produkcijos realizavimo galimybes.

2.6. Lietuvos žaliasis kursas (šeštoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Aplinkos, miškų ir klimato kaitos srityje

2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Įvykdyta svarbi **pakuočių atliekų tvarkymo reforma**. Nustatyta, kad gamintojai ir importuotojai turi prisiimti daug didesnę finansinę atsakomybę už pakuočių atliekų tvarkymą, pakuočių atliekų rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūros įrengimą, plėtrą, priežiūrą ir atnaujinimą, savivaldybės – tobulinti pakuočių atliekų surinkimo ir rūšiavimo infrastruktūrą, kad visiems komunalinių atliekų turėtojams būtų užtikrinta patogi ir kokybiška pakuočių atliekų rūšiavimo paslauga. Siekiant mažinti atliekų susidarymą ir skatinti susidariusias atliekas panaudoti kaip vietinę žaliavą, patvirtintas Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo planas iki 2027 m.

- Siekiant klimato kaitos švelninimo tikslų (mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį), spręsti Rusijos karo prieš Ukrainą sukeltą didelio poveikio energetinę krizę (ypač gyventojams) ir mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro ir **įgyvendinant Klimato kaitos programą**, paskelbta 15 kvietimų (114 mln. eurų vertės) teikti paraiškas projektams (atnaujinti (modernizuoti) pastatus, skatinti atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą, mažiau taršesnio transporto įsigijimą ir (ar) panaudojimą, juridinių asmenų išmetamų ŠESD kiekio mažinimą). Už šias lėšas planuojama atnaujinti 1 202 gyvenamuosius namus, 109 daugiabučiuose namuose modernizuoti vidaus šildymo ir karšto vandens sistemas, 147 įstaigose įdiegti 38,8 MW galios saulės elektrines, 3 423 taršius šildymo įrenginius pakeisti į 5 klasės biokuro

katilus ar šilumos siurblius ir kt. Projektų vykdytojams (fiziniams ir juridiniams asmenims) 2022 m. išmokėta 93,8 mln. eurų. Skaičiuojama, kad 2022 m. finansuotos priemonės per metus sutaupys apie 44,35 kt CO₂ ekv., tai sudaro apie 2,36 proc. 2020 m. išmestų ŠESD emisijų.

- Siekiant **mažinti oro taršą** iki Lietuvai nustatytų sumažinimo tikslų ir gerinti oro kokybę, 2022 m. Nacionalinis oro taršos mažinimo planas papildytas naujomis priemonėmis išmetamam azoto oksidų, nemetaninių lakiųjų organinių junginių, amoniako, kietųjų dalelių KD_{2,5} kiekiui iki 2030 m. mažinti. Urbanizuotose teritorijose (miestuose ir miesteliuose) nuo 2025 m. planuojamai naujai ūkinei veiklai nustatyti PSO rekomenduojamus lygius atitinkantys kietųjų dalelių KD_{2,5} oro kokybės normatyvai.

- Vykdam 2021 m. Glazge vykusioje Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijoje priimtus įsipareigojimus dėl iškastinio kuro naudojimo ir siekiant mažinti oro užterštumą, parengtas **Aplinkos oro apsaugos įstatymo pakeitimo projektas**, kuriame numatoma uždrausti naudoti kietąjį iškastinį kurą, išskyrus, kai jis naudojamas kaip technologinis kuras pramonėje.

- Siekiant, kad pastatai Lietuvoje iki 2050 m. taptų neutralūs klimatui, priimti **sprendimai dėl efektyvesnės renovacijos skatinimo**: nustatyti aukštesni reikalavimai valstybės paramai, teikiamai energinį efektyvumą didinančioms priemonėms, – parama skiriama ne žemesnės nei B energinio naudingumo klasės pastatui atnaujinti (modernizuoti), išplėstas valstybės remiamų daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) priemonių

sąrašas, skaitmenizuotas investicijų planų rengimo procesas.

- Parengtas ir patvirtintas naujos redakcijos **Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas**, užkertantis kelią dirbtiniam veiklų skaidymui, sudarantis pagrindus pagreitinti atsinaujinančių išteklių energijos objektų vystymą ir gerinantis visuomenės galimybes dalyvauti poveikio aplinkai vertinimo procese.

- **Pradėta žemės valdymo ir naudojimo pertvarka (pirmasis etapas)**, skirta bendrai valstybės politikai aplinkosaugos, valstybinės žemės valdymo ir naudojimo, teritorijų planavimo, urbanistikos, statybos ir jos priežiūros srityse nuosekliai formuoti. 2022 m. žemės valdymo ir naudojimo politikos klausimai perleisti Aplinkos ministerijai. Jai pavaldi tapo Nacionalinė žemės tarnyba, atsakinga už minėtų sričių politikos įgyvendinimą. Valstybinės žemės patikėtinėmis miestuose ir miesteliuose nuo 2024 m. sausio 1 d. taps savivaldybės.

- Pakeistas Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, kuris sudaro sąlygas **vandentvarkos įmonėms vystyti tvarų veiklos modelį** – ne tik pagerinti nuotekų tvarkymą miestuose ir miesteliuose, bet ir padėti gyventojams įsirengti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemas privačiuose sklypuose. Siekiant tvaraus ir integruoto vandens telkinių, jūros aplinkos, potvynių rizikos, vandentvarkos valdymo, patvirtintas Nacionalinis vandenų srities planas 2022–2027 m.

- Siekiant sudaryti sąlygas **atkurti upių vientisumą ir užtikrinti paviršinio vandens išteklių tausų naudojimą**, pakeistas Vandens įstatymas. Jame nustatytos reguliacinės priemonės užtikrins, kad paviršinio vandens paėmimas netrikdytų paviršinio vandens telkinio hidrologinio režimo ir leistų pasiekti gerą vandens telkinio būklę.

- **Pertvarkyta Lietuvos saugomų teritorijų valdymo sistema**: beveik 30 regioninių parkų, valstybinių gamtinių ir biosferos rezervatų direkčių sujungta į Aukštaitijos, Dzūkijos-Suvalkijos, Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos saugomų teritorijų direkcijas. Pakeista struktūra leis efektyviau įgyvendinti žaliojo kurso uždavinius biologinės įvairovės apsaugos srityje, sustiprinti prevencinės

priežiūros funkcijas, teikti kokybiškas viešąsias paslaugas gyventojams, savivaldybėms ir verslui.

- Parengtas **Nacionalinis miškų susitarimas** dėl ilgalaikių subalansuotų miškų politikos krypčių: parengta ilgalaikė nacionalinė miškų vizija, susitarta dėl 6 iš 9 sričių, susitarimo tekstas perduotas politinėms partijoms pasirašyti.

Energetikos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Lietuva oficialiai tapo **Tarptautinės energetikos agentūros (toliau – TEA) nare**. Dalyvaujant įvairiuose TEA formatuose buvo laikomasi vieno svarbiausių Aštuonioliktosios Vyriausybės programos tikslų – skatinti žaliąją energetiką.

- Priimtas **atsinaujinančios energijos proveržio įstatymų paketas**, kuriuo panaikintos ilgą laiką egzistavusios teisinės kliūtys ir pertekliniai biurokratiniai reikalavimai nuosavos elektros energijos gamybai. Vadovaujantis asociacijos „Wind Europe“ ir nepriklausomų energetikos ekspertų grupės „EMBER“ [duomenimis](#), pagal teisės aktų palankumą saulės energijos plėtrai ES mastu Lietuva yra pirmoje vietoje, o vėjo energijos plėtrai – ketvirtoje vietoje. 2022 m. gaminančių vartotojų skaičius Lietuvoje išaugo daugiau nei 2 kartus – 25 427 elektros vartotojai savo reikmėms įsirengė namuose ar įmonėse saulės elektrines, kurių bendra galia sudarė 310,5 MW.

- Padėti pamatai naujos rūšies energijos – **jūros vėjo energetikos – atsiradimui**: parengta reikiama įstatymų bazė ir pasirengta skelbti konkursus jūros vėjo parkų vystytojams. 2028 m. Lietuvoje turėtų pradėti veikti du 1,4 GW bendros instaliuotos galios jūros vėjo parkai, kurie užtikrins maždaug pusę dabartinio Lietuvos elektros energijos poreikio.

- Parengtas ir Seimui pateiktas **Šilumos ūkio įstatymas**, kuriame įtvirtinti kompleksiniai sprendimai dėl šilumos sektoriaus efektyvumo didinimo: nurodyti principai ir reikalavimai privalomi rengiant 10 metų šilumos ūkio specialiuosius planus ir investicinius planus; sudarytos lankstesnės sąlygos panaudoti atliekinę šilumą ir dekarbonizuoti šilumos tiekimo sistemą; sugriežtinta kontrolės,

atsakomybės ir sankcijų už nustatytus pažeidimus tvarka; nustatyti nauji šilumos kainodaros principai.

- Per 2022 m. įdiegti 29,79 MW suminės galios **2 179 efektyvūs šilumos gamybos įrenginiai** (iš jų 1 377 šilumos siurbiai, kurių suminė šilumos galia 13,36 MW) individualiuose gyvenamuosiuose pastatuose vietoj senų ir neefektyvių šilumos gamybos įrenginių. Šie įrenginiai ne tik mažina gyventojų išlaidas už šilumos energiją, bet ir leidžia pagerinti energijos vartojimo efektyvumo bei taršos mažinimo rodiklius – sutaupoma 95,6 GWh per metus galutinės energijos.
- Atnaujinti **5 centrinės valdžios viešieji pastatai** (13 729 kv. m ploto) – tai leis kasmet sutaupyti iki 1,2 GWh pirminės energijos ir apie 120 t/CO₂ sumažinti šiltnamio efektą sukeliančias emisijas.
- Per 2022 m. užbaigti 4 projektai, kuriuose **atnaujinta 3 590 gatvių šviestuvų** ir sutaupyta 1,43 GWh per metus galutinės energijos.

Susisiekimo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Įsteigtas **Darnaus judumo fondas**, skirtas alternatyviųjų degalų ir transporto priemonių infrastruktūros plėtrai finansuoti. Nuo 2022 m. sausio įsigaliojo Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo nuostata, pagal kurią ne mažiau kaip **10 proc. lėšų**, skiriamų vietinės reikšmės keliams, skiriama **darnaus judumo ir eismo saugumo priemonėms**.
- Siekiant skatinti alternatyviųjų degalų naudojimą transporto sektoriuje, sukurtas viešosios **elektromobilių** įkrovimo infrastruktūros ir jos plėtros iki 2030 m. žemėlapis, nuo 2022 m. birželio 2 d. sudaryta galimybė tiek gyventojams, tiek įmonėms gauti kompensacijas gryniesiems elektromobiliams įsigyti. Tam tikslui numatyta 50 mln. eurų Modernizavimo fondo lėšų. Per 2022 m. 6 mėnesius pateiktos 892 paraiškos gauti šias kompensacijas, išmokėta 3,5 mln. eurų. Iš viso Lietuvoje 2022 m. pabaigoje buvo užregistruotų 12 510 elektromobilių, iš jų – 7 561 grynasis, kurie kartu su kitais nulinės taršos automobiliais sudarė tik apie 0,78 proc. bendrojo lengvųjų automobilių parko.

- Parengtas nacionalinis **dviračių ir pėsčiųjų takų infrastruktūros plėtros žemėlapis**, kuriame sukaupta informacija apie esamą ir planuojamą pėsčiųjų ir dviračių infrastruktūrą visoje Lietuvoje.

- **Viešojo transporto pritaikymas negalią turintiems ir riboto judumo asmenims.** Priėmus Transporto veiklos pagrindų įstatymo pakeitimus ir jų įgyvendinamuosius teisės aktus, nustatyta, kad visos naujos viešojo transporto priemonės turi būti pritaikytos negalią turintiems ir kitiems riboto judumo asmenims: neįgaliojo vežimėlių naudotojams turi būti įrengtos saugios ir pritaikytos vietos, apie maršrutą ir stoteles klausos negalią turinčius keleivius turėtų informuoti švieslentės, o regos negalią turintiems – skambėti garsiniai pranešimai. Tai leis sumažinti skirtingų visuomenės grupių atskirtį ir sukurs jų poreikius atitinkančias galimybes visavertiškai įsitraukti į mokslus, darbus, laisvalaikio veiklas.

Tvaraus ūkininkavimo ir maisto švaistymo mažinimo srityse 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Sudarytos **sąlygos taikyti bearimes technologijas**, kurios leidžia sutaupyti apie 40 proc. visų gamyboje naudojamų išteklių (degalų, trąšų ir kt.): sėjamajai kompensuoti buvo skiriama iki 40 tūkst. eurų, bet ne daugiau kaip 40 proc. sėjamosios kainos. Per 2022 m. žemdirbiai su parama įsigijo apie 30 tokių sėjamųjų, bearimės technologijos buvo taikomos 474,9 tūkst. ha plote (25 proc. visos 1 900 tūkst. ha produkuojančios žemės ploto), t. y. dvigubai daugiau nei 2020 m., kai šios technologijos buvo taikomos 245,0 tūkst. ha plote (12,9 proc. visos produkuojančios žemės ploto).
- Sukurtas **naujas paramos labdaros ir paramos organizacijoms mechanizmas**. Mažinantiesiems maisto švaistymą per 2 metus bus skirta daugiau kaip 0,5 mln. eurų valstybės biudžeto lėšų. Tikimasi tokiu būdu išsaugoti per 1 000 t maisto.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

2021 m. ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (ATLPS) dalyvaujantys sektoriai išmetė 6 mln. t CO₂ ekv. ŠESD, t. y.

39,5 proc., arba 3,9 mln. t, mažiau nei 2005 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -45 proc.). Matyti, kad dalyvavimas ATLPS daro įtaką ŠESD emisijos mažėjimo tendencijai, vis dėlto ši priemonė taikytina tik trečdaliui Lietuvoje generuojamo ŠESD kiekio. Didžiąją dalį (70 proc.) visos ŠESD emisijos generavo ATLPS nedalyvaujantys subjektai⁷. 2021 m. jų išmetamas ŠESD kiekis siekė 14,3 mln. t CO₂ ekv., t. y. 11,6 proc. daugiau nei 2005 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -6,4 proc.). ŠESD emisijos ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose didėjimo tendencija vyravo visą laikotarpį nuo 2005 m., išskyrus ryškesnį mažėjimą 2008–2009 m. ir nežymią pažangą 2018–2020 m. (-1,7 proc. punkto) daugiausia dėl pandemijos ribojimų. Ilgalaiškės ŠESD kiekio didėjimo tendencijos ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose rodo, kad tolstama nuo užsibrėžto tikslo, todėl nacionaliniu lygmeniu reikalingas ypatingas dėmesys šių sektorių žaliajai pertvarkai.

Dalyvavimas ATLPS padėjo reikšmingai sumažinti išmetamą ŠESD kiekį, tačiau ATLPS nedalyvaujančių sektorių ŠESD emisijos augimas patvirtina Vyriausybės suplanuotų priemonių tikslingumą.

2021 m. Lietuvoje išmesta 11,34 tūkst. t sieros dioksido (SO₂), t. y. 59 proc. mažiau nei 2005 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -59 proc.). 2005–2021 m. fiksuoti du staigūs sieros dioksido kritimai transporto sektoriuje: 2009 m. – susijęs su teisinės bazės pakeitimais dėl mažesnių sieros dioksido kiekių degaluose standartų, o 2020 m. – ryškus tarptautinių skrydžių sumažėjimas dėl COVID-19 pandemijos. Vis dėlto, atsigauant ekonomikai, ekologinis pandemijos efektas blėsta.

2021 m. Lietuvoje į aplinkos orą išmetamo azoto oksidų (NO_x) kiekis (be žemės ūkio), palyginti su 2005 m., sumažėjo beveik ketvirtadaliu (23,9 proc.) ir sudarė 42,6 tūkst. t

(NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -49,5 proc. (27,7 tūkst. t)). Didžiausia pažanga mažinant azoto oksidų kiekio išmetimus pasiekta geležinkelių transporte (-33,8 proc.) ir vidaus vandenų laivyboje (-26,5 proc.). Didžiausias metinis azoto oksidų sumažėjimas (2019–2020 m. -6,4 proc.) sietinas su pandemijos ribojimais, tačiau 2021 m. išmestas azoto oksidų kiekis pradėjo didėti (2020–2021 m. +0,4 proc.). Prielaidų žymesniam azoto mažėjimui kol kas nėra dėl taršiausių sektorių (kelių transporto ir energijos gamybos) priklausomybės nuo iškastinio kuro.

2021 m. nemetaninių lakiųjų organinių junginių (NMLOJ) kiekis sudarė 36 tūkst. t (be žemės ūkio veiklų), t. y. penktadaliu (-20,9 proc.) mažiau nei 2005 m. (2025 m. siektina reikšmė – -39,5 proc.). Vis dėlto 2014–2021 m. NMLOJ emisija augo beveik 500 t, arba vidutiniškai 1,4 proc. kasmet. Metinis NMLOJ emisijos mažėjimas (-8,7 proc.) fiksuotas tik pandemijos ribojimų metu (2020 m.). 2021 m. NMLOJ emisija padidėjo 5,4 proc. 2021 m. tirpiklių vartojimas pramonėje generavo 32 proc. išmetimų, t. y. 65 proc. daugiau, palyginti su 2005 m.

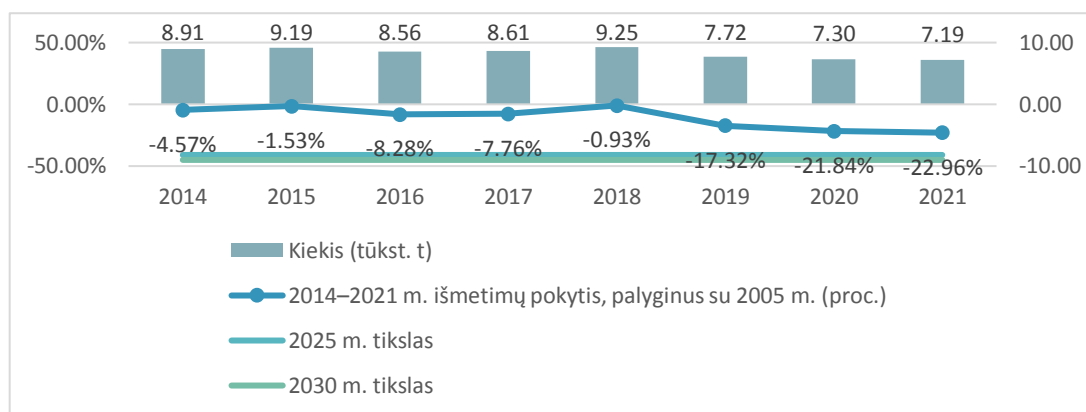
2021 m. Lietuvoje į aplinkos orą pateko 38,3 tūkst. t amoniako (NH₃), t. y. 2,2 proc., arba 0,86 tūkst. t, mažiau nei 2005 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – -10 proc.). Pagrindinis amoniako šaltinis Lietuvoje yra žemės ūkis. 2021 m. vykdant žemės ūkio veiklą išmesta 95,5 proc. viso metinio amoniako kiekio, bet pasiekta pažanga mažinant šio teršalo emisiją minimali (-2,1 proc. 2005 m. kiekio).

2021 m. į aplinkos orą Lietuvoje išmesta 7,2 tūkst. t smulkiųjų kietųjų dalelių (KD_{2,5}), t. y. penktadaliu mažiau (-23 proc.), palyginti su 2005 m. Nors Lietuvos KD_{2,5} kiekis sudaro nežymią (0,55 proc.) ES emisijos dalį, šių teršalų mažėjimo tempas stipriai atsilieka nuo ES vidurkio (2005–2020 m. – -32 proc.).

⁷ Transporto, žemės ūkio, atliekų tvarkymo, gamtinių dujų transportavimo, smulkiosios pramonės įmonės arba kurą deginantys įrenginiai, kurių iškastinio kuro katilinių įrengtoji galia mažesnė nei 20 MW (mažos

centralizuoto šilumos tiekimo įmonės), viešojo sektoriaus pastatai, namų ūkiai, statyba, paslaugos ir kt.).

8 paveikslas. Į aplinkos orą išmetamų smulkiųjų kietųjų dalelių kiekio pokyčiai 2014–2021 m., palyginti su 2005 m.

Duomenų šaltinis – Aplinkos apsaugos agentūra

Pažymėtina, kad didesnis proveržis (-22 proc. punkto) fiksuotas 2018–2021 m. dėl kietojo kuro pakeitimo mažiau taršiomis alternatyvomis namų ūkiuose. 2021 m. Lietuvoje kietojo kuro deginimas namų ūkiuose sudarė 37 proc. nacionalinės šio teršalo emisijos, kiti reikšmingai smulkiųjų kietųjų dalelių koncentraciją didinantys sektoriai – statybos ir pramonės sektorius (21,2 proc.), kelių transportas.

2020–2022 m. vidutinė metinė **KD₁₀ koncentracija** sumažėjo 5 miestuose: Kėdainiuose (-12 µg/m³), Mažeikiuose (-11 µg/m³), Jonavoje (-7 µg/m³), Naujojoje Akmenėje (-4 µg/m³), Panevėžyje (-3 µg/m³). Vertinant ilgesnio laikotarpio tendencijas, matyti, kad 2022 m., palyginti su 2014 m., vidutinė KD₁₀ koncentracija sumažėjo visuose miestuose. Vis dėlto tik trečdalyje (Mažeikiai, Jonava, Kėdainiai) stebimų Lietuvos miestų metinė KD₁₀ koncentracija neviršijo PSO rekomenduojamo lygio (ne daugiau nei 15 µg/m³) (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 30 proc.).

Lyginant **priešlaikinių mirčių, priskiriamų ilgalaikiam kietųjų dalelių KD_{2,5} poveikiui**, 2017–2019 ir 2019–2021 m. duomenis, mirčių sumažėjo (34 mirtimis, -14 proc.). Kadangi rodiklio pažanga nėra stabili (2015–2020 m. rodiklis kryo neigiama linkme, t. y. didėjo), ją reikėtų vertinti atsargiai. Paskutinio laikotarpio oro būklės pagerėjimas (ir prieš laikinių mirčių dėl KD_{2,5} sumažėjimas)

gali būti siejamas su buvusiu karantinu dėl COVID-19 pandemijos.

Oro taršą matuojančių rodiklių pažanga yra nežymi arba nestabili, dažniausiai nulemta COVID-19 pandemijos ribojimų, daugeliu atveju fiksuojamas didelis atotrūkis nuo ES vidurkių. Siekiant iš esmės pagerinti oro kokybę, svarbu taikyti priemones, tikslingai nukreiptas į taršiausius sektorius (pvz., atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimas, mokesčių sistemos perorientavimas į aplinkai palankesnę apmokestinimą, didesnės paskatos nenaudoti taršių transporto priemonių, darnaus judumo skatinimas, aplinką tausojančio ūkininkavimo skatinimas, orientuojantis į pagrindinius amoniako išmetimų mažinančius veiksnius, ir pan.).

Bendras atliekų kiekis realiam BVP vienetui 2020 m. sudarė 105 t/mln. eurų, t. y. išliko 2018 m. lygio (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 100 t/mln. eurų). Lietuvos rodiklis 2020 m. buvo 1,6 karto didesnis nei vidutinis ES lygis. 2014–2020 m. bendras atliekų (išskyrus stambias mineralines atliekas) kiekis išaugo nuo 3,3 iki 4,1 mln. t, arba 25,8 proc., o BVP, skaičiuojant palyginamosiomis 2010 m. kainomis, išaugo nuo 33,1 iki 39,7 mlrd. eurų, arba 18,6 proc. Susidarančių atliekų kiekis didėja greičiau nei BVP, o tai rodo, kad auganti šalies ekonomika per silpnai prisideda prie švaresnės gamybos ir sąmoningo vartojimo sprendimų skatinimo. Atliekų kiekis nemažėja, nes trūksta

ekologinio gyventojų sąmoningumo ir tvaraus vartojimo praktikos, taip pat nepakankamai taikomos politikos priemonės, skirtos atliekų prevencijai skatinti. Vykdamas viešuosius pirkimus, per mažai dėmesio skiriama produktų medžiagiškumui, gamybos sprendimams ir galimam jų poveikiui aplinkai. Svarbu didinti gamintojo atsakomybę dėl didesnio perdirbamų ir tvaresnių gaminių pateikimo rinkai, skatinti diegti inovacijas produktų gamyboje, skatinti žiedinės ekonomikos verslo modelius. Tai leis užtikrinti didesnę antrinių žaliavų panaudojimą gamyboje ir mažinti šalintinų atliekų kiekį.

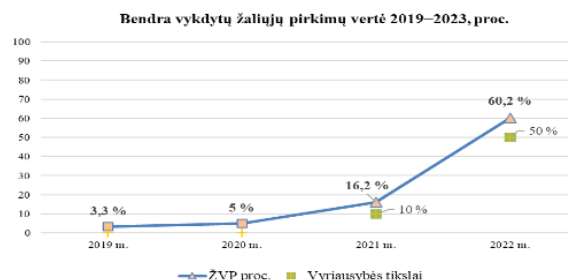
Tikimybė iki 2025 m. sumažinti bendrą atliekų kiekį (100 t/mln. eurų) įmanoma, tik jei bus imtasi efektyvesnių priemonių, apimančių gamybos švarinimą, žiediskumą, gamintojų atsakomybės didinimą ir gyventojų vartojimo įpročių keitimą.

Lietuvos antrinių žaliavų panaudojimo (žiediskumo) indeksas, 2021 m. preliminariais duomenimis, siekė 4 proc. ir liko nepakitęs, palyginti su 2020 m. Palyginti su ES vidurkiu, kuris, 2021 m. preliminariais duomenimis, siekė 11,7 proc., Lietuvos rodiklis buvo beveik 3 kartus mažesnis. Nuo 2016 m. (4,6 proc.) šis rodiklis nuosekliai mažėjo, o ES vidurkis atitinkamai padidėjo nuo 11,5 proc. Kadangi žaliasis kursas – vienas iš horizontaliųjų Vyriausybės prioritetų, 2022 m. Vyriausybė priėmė Valstybinį atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planą. Jame nustatytos konkrečios atliekų prevencijos (jų sudarymo vengimo, pakartotinio naudojimo) ir tvarkymo priemonės: 1) atliekų rūšiavimas susidarymo vietose ir geros kokybės antrinių žaliavų surinkimas, įskaitant antrinių jų rūšiavimą; 2) antrinių žaliavų naudojimo, gaminių iš antrinių žaliavų gamybos ir jų rinkos plėtra; 3) atskiras biodegrazuojamųjų atliekų surinkimas ir perdirbimas; 4) energijos gavyba iš netinkamų perdirbti ir pakartotinai naudoti atliekų (atliekų sudeginimas specialiose šilumos (elektros) jėgainėse. Kartu 2023 m. planuojama parengti ir patvirtinti Lietuvos perėjimo prie žiedinės ekonomikos iki 2035 m. gaires. Tikimasi konkrečiais darbais vidutinės trukmės perspektyvoje padaryti teigiamą poveikį

Lietuvos žiediskumo indekso reikšmei, tačiau, vertinant rodiklio kitimo tendencijas, pasiekti šiuo metu Vyriausybės programoje nustatytą rodiklio reikšmę, kuri būtų lygi ES vidurkiui, tikimybės nėra.

2022 m. žaliųjų pirkimų vertė siekė 60,2 proc. visų viešųjų pirkimų vertės (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 100 proc.). Palyginti 2020 m. viešųjų žaliųjų pirkimų vertė sudarė 5 proc., o 2021 m. – 16,2 proc. visų viešųjų pirkimų vertės.

9 paveikslas. Žaliųjų pirkimų vertė (proc.)

Duomenų šaltinis – Viešųjų pirkimų tarnyba

Ženkliam žaliųjų viešųjų pirkimų skaičiaus augimui didžiausią įtaką turėjo 2021 m. teisinio reguliavimo pakeitimai, kurie išplėtė žaliųjų pirkimų sąvoką, jų taikymą ir suteikė galimybę viešųjų pirkimų vykdytojams pritaikyti kitus pagrįstus kriterijus, kad pirkimą galimą būtų laikyti žaliuoju. Žaliųjų pirkimų pažangai įtakos taip pat turėjo Viešųjų pirkimų tarnyboje įsteigtas žaliųjų pirkimų kompetencijų centras, kuris konsultuoja ir šviečia pirkimų vykdytojus, užtikrina informacijos sklaidą žaliųjų pirkimų klausimais. Vis dėlto tvariai rodiklio pažangai ir objektyviai stebėsenai užtikrinti svarbu ne tik suformuoti teisinį pagrindą, bet ir didinti žaliųjų produktų pasiūlą, ugdyti aukštą pirkimo proceso dalyvių kompetenciją ir stiprinti motyvą.

Tikimybė iki 2025 m. padidinti žaliųjų viešųjų pirkimų apimtį (iki 100 proc.) yra vidutinė. Šiam tikslui pasiekti svarbu toliau tobulinti teisinį reglamentavimą, skatinti žaliųjų produktų pasiūlą ir paklausą, tobulinti pirkimo proceso dalyvių kompetencijas.

Siekiant sudaryti sąlygas pasiekti Vyriausybės programoje nustatytą rodiklį – **2024 m. Lietuvos miškingumą padidinti iki 35 proc.**

šalies teritorijos, buvo suintensyvinama medžių savaiminukais apaugusių plotų inventorizacija ir įtraukimas į miškų apskaitą, supaprastintos administracinės procedūros naujiems miškams privačioje žemėje įveisti, leista juos veisti ir derlingoje žemėje, inicijuotas Nacionalinio susitarimo dėl miškų parengimas, planuoti Miškų įstatymo pakeitimai. Vėluojama parengti įstatymo pakeitimus, nes susitarimas nepasirašytas. Vertinant 2018–2022 m. duomenis apie Lietuvos miškingumo pokyčius (2018 m. siekė 33,63 proc., 2019 m. – 33,65 proc., 2020 m. – 33,7 proc., 2021 m. – 33,73 proc., 2022 m. – 33,78 proc.), darytina išvada, kad šio rodiklio, nors ir teigiama, kaitos dinamika kasmet (vidutiniškai +0,04 proc. punkto) yra per maža, kad būtų priartėta prie užsibrėžto tikslo be papildomų reikšmingų intervencijų. Užsibrėžus padidinti miškų plotus, tam reikia skirti daug išteklių ir laiko, todėl netgi skubiai priėmus teisės aktų pakeitimus, pasirašius Nacionalinį susitarimą dėl miškų ar pradėjus įgyvendinti kitas priemones jos jau nespės padaryti įtakos miškingumui iki 2024 m. pabaigos, todėl siekiama rodiklio reikšmė nebus pasiekta.

2020–2021 m. dėl sumažėjusio energijos intensyvumo **sutaupyta apie 4 618 GWh galutinės energijos**. Ženkliausiai galutinės energijos vartojimas 2020–2021 m. augo chemijos pramonėje, tačiau 2022 m., tikėtina, šiame sektoriuje jis mažės dėl sustabdytos gamybos stambiausiose chemijos pramonės įmonėse. Namų ūkiai (14 proc.) ir komercinių bei viešųjų paslaugų sektorius (12 proc.) taip pat prisidėjo prie augančio galutinės energijos vartojimo 2020–2021 m. Tai galima paaiškinti didėjančiu būstų plotu, elektros prietaisų skaičiumi ir augančiu patalpų vėsinimo poreikiu. Atsižvelgiant į 2022 m. padidėjusias energijos kainas ir su tuo susijusį jos vartojimo mažėjimą namų ūkiuose, pirminiame sektoriuje ir pramonėje, daroma prielaida, kad iki 2025 m. bus sutaupyta 20 500 GWh galutinės energijos. Ekonomikos augimas ir mažėjantis energijos intensyvumas (dėl situacijos energijos rinkoje ir politikos priemonių) leis sutaupyti dar daugiau, palyginti su 2020 m.

Atsinaujinančių energijos išteklių dalis nuo bendro galutinio energijos suvartojimo 2020–2021 m. padidėjo 2,8 proc. punkto ir laikotarpio pabaigoje siekė 28,2 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 38 proc.). Didžiausią įtaką tokiam augimui darė tokių energijos šaltinių kaip saulės energija ir komunalinių atliekų deginimo energija plėtra. 2019–2021 m. šių energijos išteklių elektros gamybos jėgainių įrengtoji galia padidėjo daugiau nei dvigubai. Transporto sektoriuje atsinaujinančių energijos išteklių skverbtis vis dar mažiausia (2021 m. – 6,46 proc.).

NPP nustatytas 2025 m. tikslas (atsinaujinančių energijos išteklių dalis nuo bendro galutinio energijos suvartojimo – 38 proc.) bus pasiektas, tik jei bus laiku įgyvendinti numatyti projektai (pvz., Vilniaus kogeneracinės jėgainės biokuro jėgainės paleidimas). Atsinaujinančių išteklių plėtrai taip pat yra svarbi infrastruktūros plėtra (200 MW galios energijos kaupimo įrenginių sistemos įrengimas).

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Sumažinti **iškastiniam kurui taikomų akcizų lengvatų** arba jų atsisakyti, taip pat nuosekliai didinti gazoliams, akmens anglims, koksui ir lignitui taikomus akcizų tarifus.
- Siekiant 2030 m. klimato kaitos tikslų ir Lietuvai sumažinti ŠESD kiekį 21 proc., **atnaujinti Nacionalinį energetikos ir klimato srities veiksmų planą**, į kurį taip pat būtų integruoti ES teisės aktų rinkinio nauji klimato kaitos tikslai ir numatytos priemonės RePowerEU komunikato tikslams pasiekti.
- Atsižvelgiant į Rusijos karo Ukrainoje pasekmes Europos energetikos sistemai ir pasikeitusias geopolitines aplinkybes, atnaujinti **energetikos sektoriaus strateginius tikslus** iki 2050 m.
- Įgyvendinti **antrąjį žemės naudojimo ir valdymo pertvarkos etapą**, užtikrinant valstybinės žemės patikėtinio funkcijų miestuose ir miesteliuose perdavimą savivaldybėms, numatyti pramonės įmonėms ir savivaldybėms galimybes diegti atsinaujinančių energijos išteklių

infrastruktūrą ir didinti atsinaujinančios energijos kiekį bendrame energijos balanse.

- Sudaryti sąlygas **greičiau priimti sprendimus saugomų teritorijų klausimais**, įteisinti privačių saugomų teritorijų steigimą, nustatyti efektyvesnį žemės savininkų įsitraukimą ir jų informavimą apie sprendimus dėl saugomų teritorijų, pašalinti konfliktų priežastis kompensacijų už veiklos apribojimus skyrimo srityje.
- Siekiant paskatinti Lietuvos antrinių žaliavų panaudojimą (žiedišumą), parengti Lietuvos perėjimo prie **žiedinės ekonomikos** iki 2035 m. gaires.
- Įstatymais **reglamentuoti daugiabučių namų bendrosios dalinės nuosavybės valdymo procedūras**: siekiant

efektyvesnio ir skaidresnio pastatų valdymo ir priežiūros, skatinti centralizuotus paslaugų ir darbų pirkimus, diegti skaitmenizuotus daugiabučių namų valdymo principus ir priemones ir pan.

- Užtikrinti spartesnę Lietuvos elektros sistemos **sinchronizaciją su kontinentinės Europos tinklais**.
- Užbaigti **jūros vėjo parko** vystymo poveikio vertinimo procedūras ir atrinkti jūros vėjo parko vystytojus.
- Parengti ir priimti **maisto klastojimo kontrolę ir pažeidimų nagrinėjimą** reglamentuojančių teisės aktų projektus, išplėsti laboratorinių tyrimų spektrą ir sustiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, siekiant mažinti maisto produktų klastojimą.

2.7. Darni Lietuvos regionų plėtra (septintoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Regionų plėtros srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Parengta ir Europos Komisijos patvirtinta **2021–2027 metų ES fondų investicijų programa**, kurioje ne tik ženkliai didėja regionams ir savivaldybėms skirtos investicijos, bet ir keičiasi sprendimo priėmimo dėl šių investicijų būdas: regioniniam ir vietos lygmeniui suteikiama daugiau laisvės ir atsakomybės už investicijų prioritetų nustatymą, planavimą ir įgyvendinimą.
- Parengta ir patvirtinta **2022–2030 m. regionų plėtros programa**, kurioje nustatytos pagrindinės regioninės politikos gairės ir regionų plėtros planams įgyvendinti skirtas finansavimas – 1,6 mlrd. eurų ES fondų lėšų.
- Sukurta ir pradėta veikti ekspertinės ir metodinės pagalbos teikimo regionų plėtros tarybų administracijoms ir savivaldybėms, **rengiančioms 2022–2030 m. regionų plėtros planus**, sistema. Šių planų paskirtis – nustatyti svarbiausias sprendžiamas regionų plėtros problemas, jų priežastis ir siūlomas priemones šioms problemoms spręsti.
- Priimtas **skolinimosi galimybes plačiau savivaldai atveriantis Fiskalinės sutarties**

įgyvendinimo konstitucinio įstatymo pakeitimas, sudarantis sąlygas sklandžiau įgyvendinti ES lėšomis finansuojamus investicinius projektus. 2021–2027 m. ES finansinei perspektyvai savivaldybės turės galimybę skolintis iki 377 mln. eurų, taip užtikrinti savo prisidėjimą ir įgyvendinti reikiamus pokyčius.

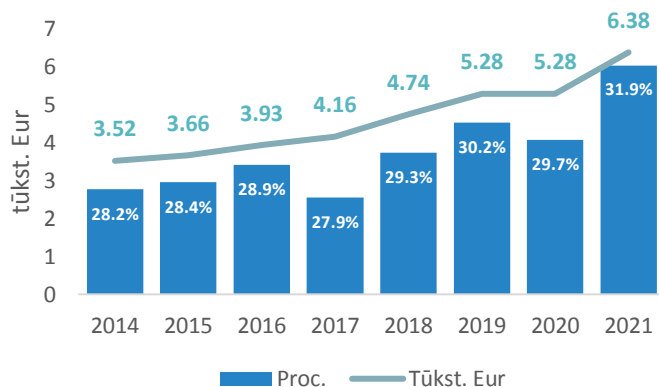
Svarbiausių tendencijų apžvalga

2019–2021 m. **vidutinis BVP vienam gyventojui nuokrypis regionuose, palyginti su šalies BVP vienam gyventojui**, padidėjo nuo 30,2 iki 31,9 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 25,4 proc.).

Šį pokytį iš esmės lėmė spartus Vilniaus regiono ir nuosaikus kitų regionų ekonominis augimas, dėl kurio padidėjo atotrūkis tarp Vilniaus ir kitų šalies regionų. BVP vienam gyventojui Vilniaus regione gerokai viršijo ES vidurkį (2020 m. – 126 proc., vertinant perkamosios galios standartais dabartinėmis kainomis), o viename iš regionų (Tauragės apskrityje) nesiekė nė pusės ES vidutinio rodiklio (48 proc.). Ekonominį atotrūkį tarp Lietuvos regionų ir regionų viduje daugiausia lemia žmoniškųjų išteklių pasiūlos (taip pat ir

dėl senstančios visuomenės), užimtumo, vidaus ir užsienio investicijų lygio skirtumai.

10 paveikslas. Vidutinis BVP vienam gyventojui nuokrypis regionuose, palyginti su šalies BVP vienam gyventojui (to meto kainomis) (tūkst. eurų ir proc.)

Duomenų šaltiniai: Valstybės duomenų agentūra, STRATA

2019–2021 m. rodiklio pokyčiams didelę įtaką turėjo išorės veiksniai: COVID-19 pandemijos nulemti ribojimai, tiekimo grandinių sutrikimai, JAV ir ES įvestos sankcijos Baltarusijai. Išorės veiksniai didžiausią neigiamą įtaką turėjo turizmo, logistikos ir statybos sektoriams, atitinkamai Klaipėdos, Alytaus ir Panevėžio regionams, kurie specializuojasi veikdami šiuose sektoriuose. Nurodytų regionų neigiamas atotrūkis nuo šalies vidurkio išaugo labiausiai (atitinkamai -3,7, -2,6 ir -2,7 proc. punkto). Vilniaus regionas įgijo papildomą pranašumą, nes ženkliai išaugo nuotolinio darbo galimybės ir informacinėmis technologijomis paremtų paslaugų paklausa. Vilniaus regiono teigiamas atotrūkis nuo šalies vidurkio išaugo +3,3 proc. punkto.

Bendrųjų namų ūkių pajamų (vienam namų ūkio nariui per mėnesį) vidutinio nuokrypio regionuose (proc.) reikšmė per 2019–2021 m. sumažėjo nuo 11,9 iki 10,1 proc. ir viršijo NPP nustatytą 2025 m. siektiną reikšmę (10,4 proc.). Bendrųjų namų ūkių pajamų vidinių netolygumų mažėjimas daugiausia susijęs su 2021 m. augusiu minimaliuoju darbo užmokesčiu ir valandiniu atlygiu, taip pat su padidėjusiomis socialinio draudimo pensijomis ir kitomis socialinėmis

išmokomis. Nepaisant to, 2014–2021 m. rodiklis, išreikštas eurai, nuolat didėjo, išskyrus nežymų mažėjimą 2019 m. (-4 euro), ir 2021 m. siekė 155 eurus. Pajamų nelygybę didina dideli žemos ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumo lygio skirtumai, nepakankamai progresyvi mokesčių sistema, netobula socialinė apsauga ir teritoriškai netolygus visuomenės senėjimo procesas.

Gyvenimo kokybės indekso kaita rodo, kad ilgesniuojų (2015–2020 m.) laikotarpiu indeksas didėjo visose savivaldybėse, **vidutinis gyvenimo kokybės indekso nuokrypis savivaldybėse** sumažėjo nuo 8,2 indekso punkto 2018 m. iki 6 indekso punktų 2020 m. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 5,03 indekso punkto). Vis dėlto padėtis savivaldybėse skirtinga – vienos savivaldybės, kuriose gyvenimo kokybės indeksas buvo mažiausias, sugebėjo pasiekti teigiamų rezultatų ir sumažinti atsilikimą nuo pirmaujančių savivaldybių, kitose pažanga buvo nuosaiki. Savivaldybės, kuriose gyvenimo kokybės indeksas mažiausias, susiduria su dvejopu iššūkiu – užtikrinti plėtrą tiek, kad ne tik nedidėtų atsilikimas nuo pirmaujančių savivaldybių, bet ir galėtų jas pasivyti.

Lietuvoje nuo 2011 m. pasireiškia **vienas sparčiausių ES absoliutaus gyventojų skaičiaus mažėjimas, kuris netolygiai pasiskirsto šalies teritorijoje**. Ypač problematiška tinkamai suteikti viešąsias paslaugas nuo apskričių centrų nutolusiose teritorijose – sudėtingiausia užtikrinti sveikatos, švietimo ir socialinių paslaugų prieinamumą bei efektyvumą. Situacijai pagerinti svarbu toliau tobulinti nusistovėjusią paslaugų teikimo praktiką, konsoliduoti fizinius, žmogiškuosius ir finansinius savivaldybių ir valstybės išteklius, teikiant paslaugas neapsiriboti administracinėmis ribomis ir užtikrinti didesnę bei patogesnę gyventojų ir paslaugų mobilumą.

Tarp regionų vis dar matomi reikšmingi atotrūkiai produktyvumo, sujungtumo ir socialinėje srityse. Tačiau, efektyviai sprendžiant regionų iššūkius, tokius kaip darbo vietų pasiūla ir investicijų pritraukimas, labiau atsižvelgiant į regionų ir

savivaldybių potencialą, bendrai sutelkiant savivaldybių veiksmus viešųjų paslaugų prieinamumui gerinti, gali būti sustiprintas regionų konkurencingumas ir padidintas jų patrauklumas.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Sudaryti sąlygas savivaldybėms ir regionams, pasitelkiant ekspertų pagalbą, pabaigti rengti **regionų plėtros planus** ir

funkcinių zonų bei tvarios miestų plėtros strategijas.

- Užbaigti **savivaldybių funkcijų ir teikiamų paslaugų peržiūrą**, skatinti savivaldybių bendradarbiavimą teikiant viešąsias paslaugas.
- Gerinti savivaldybių teikiamas **viešąsias paslaugas ir infrastruktūros valdymą**, užtikrinant inovatyvių technologinių sprendimų diegimą.

2.8. Atkurtas pasitikėjimas teisingumo sistema (aštuntoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Teisingumo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Siekiant veiksmingesnės teisinės sistemos, **atsisakyta teismams nebūdingų funkcijų**. Priimtais Civilinio kodekso ir kitų susijusių įstatymų pakeitimais numatyta dalį ne ginčo klausimų perduoti notarams (pvz., santuokos nutraukimas bendru sutarimu, kai sutuoktiniai neturi nepilnamečių vaikų, ir kt.). Pakeitimai atneš trigubą naudą: asmenys sutaupys laiko ir lėšų, kurias iki šiol turėjo skirti atstovavimui teisme; apie 15 proc. sumažės teismų darbo krūvis, dėl to jie galės daugiau dėmesio skirti sudėtingesnėms byloms ir greičiau jas išnagrinėti.

- Padidintas **teisinių paslaugų prieinamumas** kiekvienam gyventojui: visa apimtimi pradėjo veikti Teisinės pagalbos paslaugų informacinė sistema (TEISIS), užtikrinanti galimybę gauti valstybės finansuojamas teisinės paslaugas – pirminę ir antrinę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu.

- Pertvarkytas **laikino sulaikymo institutas**, siekiant jį taikyti išimtiniais atvejais. Įtvirtinti atvejai, kuriais gali būti atlyginamos advokato paslaugų išlaidos, ir sudaryta galimybė prokurorams ir teismams aiškiau ir paprasčiau skirti kardomąją priemonę – piniginių užstatą.

- Teisinio reguliavimo pakeitimais **Lietuvos probacijos tarnybai** suteiktas didesnis savarankiškumas ir nepriklausomumas – ji galės racionaliau valdyti turimus išteklius ir efektyviau organizuoti probacijos bei kitų bausmių / baudžiamojo (auklėjamojo) poveikio priemonių vykdymą.

- Lietuvos **bausmių vykdymo sistema pertvarkyta** į efektyvų valdymą ir inovatyvių sprendimų diegimą orientuotą organizaciją – **Lietuvos kalėjimų tarnybą**. Atlikti tarptautinius standartus atitinkantys teisinio reguliavimo pokyčiai prisidės *inter alia* ir prie dar spartesnio bei veiksmingesnio nusikaltusių asmenų resocializacijos proceso, taip pat sklandesnio jų sugrįžimo į sociumą.

- Siekiant proveržio vartotojų teisių užtikrinimo srityje, įstatymų pakeitimais sudarytos sąlygos Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai ir įgaliotosioms vartotojų asociacijoms **paprasciau reikšti kolektyvinius ieškinius ginant vartotojų viešąjį interesą** ir inicijuoti ieškinius dėl veiksmų nutraukimo ar uždraudimo. Pasiektą pažangą vartotojų teisių srityje rodo per paskutinius metus gerokai išaugęs Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas, kuris 2022 m. buvo +21,8 (2021 m. – +18) – tai aukščiausia rodiklio reikšmė nuo 2010 m.

- Siekiant mažinti diskriminavimo apraiškas Lietuvos visuomenėje, patvirtintos **Baudžiamojo kodekso pataisos, kuriomis baudžiamosios teisės priemonėmis sudaromos prielaidos veiksmingiau kovoti su kai kuriomis rasizmo ir ksenofobijos formomis**. Pataisose numatyta, kad baudžiamoji atsakomybė grėstų ne tik už diskriminavimą amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu, bet ir dėl odos spalvos bei etninės kilmės.

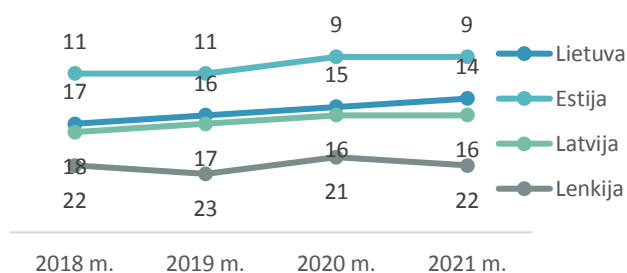
- Įsigaliojo Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymas, kuriuo **sudaryta**

galimybė ne lietuvių tautybės Lietuvos Respublikos piliečiams ir jų vaikams asmens tapatybės dokumentuose ir civilinės būklės aktų įrašuose **asmenvardžius rašyti originalia forma** – lotyniškos abėcėlės raidėmis be diakritinių ženklų. Šiuo pagrindu 2022 m. asmenvardžius pasikeitė 481 asmuo.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Teisės viršenybės indekso reitinge 2018–2021 m. Lietuva pakilo iš 17 į 14 vietą tarp ES valstybių narių⁸ (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 15 vieta ES).

11 paveikslas. Lietuvos, Estijos, Latvijos ir Lenkijos teisės viršenybės indekso pokyčiai (užimama vieta tarp ES-27) 2018–2021 m.

Duomenų šaltinis – Pasaulio bankas

Pozityvius rezultatus teisės viršenybės srityje nulėmė tolygi pažanga visose indekso reikšmei įtaką turinčiose srityse (sutarčių vykdymas, nuosavybės teisių užtikrinimas, policijos ir teismų darbo vertinimas, nusikalstamumo būklė). Jeigu išliks esamos tendencijos, tikėtina, kad bus pasiektas 2030 m. tikslas (12 vieta ES). Lietuvos užimama vieta ir pastarųjų metų stabili pažanga leidžia daryti prielaidą, kad šioje srityje nėra didelio poreikio vykdyti naujas esmines reformas. Vietoj to reikia sutelkti pastangas, kad būtų nuosekliai įgyvendinti anksčiau priimti sprendimai.

Kadangi NPP planuota 2025 m. reikšmė jau pasiekta, norint pasiekti NPP nustatytą 2030 m. tikslą (12 vieta ES pagal Teisės viršenybės indeksą), svarbu ir toliau stiprinti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą,

didinti policijos ir teismų sistemos efektyvumą, plačiau taikyti ikiteisminių ginčų sprendimo procedūras, mažinti nusikalstamumą, stiprinti intelektinės nuosavybės apsaugą ir pan.

Remiantis naujausiais tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ duomenimis, **gyventojų, manančių, kad kyšis padeda spręsti problemas, dalis** sudarė 63 proc. 2022 m. ir, palyginti su 2020 m. (71 proc.), sumažėjo. Pažanga teigiama, tačiau nuosaikesnė nei planuota, todėl tikimybė pasiekti Vyriausybės programoje numatytą tikslą – gyventojų, manančių, kad kyšis padeda spręsti problemas, dalį sumažinti iki 40 proc. 2024 m. – yra žema. Šio rodiklio pokytis 2021–2022 m. tarp gyventojų buvo mažiausias ir siekė -2 proc. punkto; įmonių vadovų ir valstybės tarnautojų grupėse atitinkamai – -7 proc. punkto (nuo 41 proc. 2021 m. iki 34 proc. 2022 m.) ir -6 proc. punkto (nuo 21 proc. 2021 m. iki 15 proc. 2022 m.). Specialiųjų tyrimų tarnybos ekspertų vertinimu, šis rodiklis savo esme labiau atspindi vertybines nuostatas, kurios labiau išreiškia tam tikrą visuomenės nepasitenkinimą esama situacija arba valstybėje daromais sprendimais, o ne nusiteikimą elgtis neteisėtu būdu. Tyrimo duomenimis, visuomenės elgsenoje (rodikliuose, atspindinčiuose tiesioginę korupcinę patirtį) antikorpuciniu požiūriu neigiamų tendencijų neužfiksuota. Tad darytina prielaida, kad šio rodiklio nuosaikiai pažangai gyventojų grupėje įtakos labiau turi rezonansiniai įvykiai, nušviečiami žiniasklaidoje, bei COVID-19 pandemijos nulemtos negatyvios patirtys, susijusios su priėjimui prie viešųjų paslaugų taikytais (tuo laikotarpiu būtiniais) apribojimais bei abejonėmis dėl pandemijos valdymo skaidrumo.

2022 m. Lietuvos rezultatai pagal Korupcijos suvokimo indekso reikšmę gerėja antrus metus iš eilės. Nežymiai, po vieną balą (2021 m. – 61, 2022 m. – 62), bet po 4 metus nesikeitusių rezultatų

⁸ NPP nurodyta, kad Lietuva 2018 m. užėmė 18 vietą ES (tarp 28 valstybių narių). 2020 m. pradžioje iš ES išstojus Jungtinei Karalystei, ES liko 27 valstybės narės,

todėl visi rodikliai pateikti darant prielaidą, kad analizuojamu laikotarpiu ES sudarė 27 valstybės.

(2017–2020 m. – 60) – tai pozityvūs pokyčiai. Ekspertai, atlikę indekso vertinimą, teigiamai įvertino naujai priimtą Korupcijos prevencijos įstatymą, Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimus, ES pranešėjų direktyvos įgyvendinimą, stiprią lobizmo ir skaidrumo stebėjimo bei pranešimo apie galimus pažeidimus sistemą, sugriežtintas bausmes už korupcinius nusikaltimus. 2023 m. Vyriausybė taip pat planuoja patvirtinti ir pradėti įgyvendinti Nacionalinės darbotvarkės korupcijos prevencijos klausimais įgyvendinimo 2023–2025 metų planą. Tikimasi, kad šiame plane numatytos priemonės pagerins Korupcijos suvokimo indekso rezultatus 2023–2024 m., tačiau, atsižvelgiant į istorinius rodiklio kaitos duomenis, tikėtina, kad Vyriausybės programoje suplanuota reikšmė (70) yra per

daug ambicinga, kad būtų pasiekta iki 2024 m. pabaigos.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Reorganizuoti **apylinkių teismus, mažinti teisėjų darbo krūvį ir didinti jų specializacijos galimybes**, atsižvelgiant į teismų tinklo regionuose efektyvinimo ir teisėjų specializacijos didinimo galimybių vertinimą, atliktą su teismų savivaldos institucijomis.
- Parengti **Baudžiamojo kodekso pakeitimus**, siekiant padidinti nusikalstamų veikų sankcijų ir bausmių taikymo proporcingumą bei pagrįstumą.

2.9. Visuomenės poreikius atitinkantis viešasis sektorius (devintoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Viešojo sektoriaus srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

REFORMŲ PROJEKTAS
Įgyvendinamas reformų projektas „Valstybės tarnybos pertvarka“, kurio tikslas – efektyvus, konkurencingas ir patrauklus viešojo administravimo sektorius (įskaitant valstybės tarnybą), turintis pasitikėjimą, pritraukiantis profesionalius darbuotojus ir teikiantis aukščiausios kokybės paslaugas visuomenei: • 2022 m. Vyriausybė patvirtino Valstybės tarnybos pertvarkos koncepciją. Joje numatytas valstybės tarnybos tobulinimo kryptis kaip atitinkančias pažangių užsienio valstybių – EBPO šalių – gerąją praktiką teigiamai įvertino EBPO ekspertai. Pagal Valstybės tarnybos pertvarkos koncepciją parengti ir Seimui pateikti naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymo projektas ir jo lydimieji įstatymų projektai, kurie yra pirmasis sisteminio pokyčio etapas. Jais siekiama tobulinti viešojo valdymo

institucijų žmogiškųjų išteklių darbo apmokėjimo reglamentavimą.

- Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos pertvarkytas į **Viešojo valdymo agentūrą**⁹, atsakingą už centralizuotą valstybės tarnybos vadovų korpuso valdymą, viešojo sektoriaus žmogiškųjų išteklių valdymo koordinavimą, žmogiškųjų išteklių ugdymą, valstybės tarnybos strateginę analizę ir efektyvumo vertinimą, pažangios valdysenos skatinimą.

- Atlikta **administracinių ir viešųjų paslaugų inventorizacija** – nustatyta šių paslaugų apimtis, administracines paslaugas teikiantys ir viešąsias paslaugas administruojantys viešojo administravimo subjektai. Nustačius minėtų paslaugų apimtį, pradėtas dviejų informacinių sistemų (Viešųjų ir administracinių paslaugų stebėsenos ir analizės informacinės sistemos ir Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos) sujungimas, kuris užtikrins aktualios ir kokybiškos informacijos apie valstybės teikiamas paslaugas pateikimą gyventojams, nebus dubliuojami valstybės ištekliai, skirti

⁹ Viešojo valdymo agentūra veiklą pradėjo 2023 m. sausio 1 d.

dviem valstybės informacinėms sistemoms tobulinti ir informacijai į šias sistemas pateikti.

- **Sukurtas paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę mechanizmas** – nustatyti viešųjų ir administracinių paslaugų, kurias reikėtų suskaitmeninti, ir skaitmeninimo projektų atrankos kriterijai, parengtas proceso aprašymas. 2022 m. gautos 86 reikalavimus atitinkančios paraiškos – įmonės ir įstaigos siūlo skaitmeninius administracinių paslaugų ir viešųjų paslaugų sprendimus. Tikimasi, kad, įgyvendinus skaitmeninimo projektus, modernizuotų e. paslaugų dalis, palyginti su visomis e. paslaugomis, 2025 m. sudarys 50 proc., o 2030 m. – 86 proc.

- Įgyvendinant **valstybės valdomų įmonių pertvarką**, atlikti šie pakeitimai: a) 2022 m.

UAB „Šilutės veislininkystė“, UAB „Panevėžio veislininkystė“ ir UAB „Šilutės polderiai“ valstybės akcijos perduotos VĮ Turto bankui; b) valstybės įmonė Vidaus vandens kelių direkcija pertvarkyta į akcinę bendrovę Vidaus vandens kelių direkciją; c) valstybės įmonė Statybos produkcijos sertifikavimo centras pertvarkytas į uždaroją akcinę bendrovę Statybos produkcijos sertifikavimo centrą; valstybės įmonei „Mūsų amatai“ iškelta bankroto byla. Komercinę veiklą vykdančių valstybės įmonių pertvarkymas į kitos teisinės formos juridinius asmenis leis sumažinti joms daromą politinę įtaką ir suteiks daugiau lankstumo bei galimybių diegti pažangesnę valdymo praktiką.

VALDYSENA. PAMOKOS IR POKYČIAI

Vyriausybė savo programoje įsipareigojo remtis duomenimis nagrinėjant problemas, siūlant sprendimus ir stebint pokyčius, tad poreikis gauti ir analizuoti duomenis greitai auga. 2022 m. priimtas Oficialiosios statistikos ir valstybės duomenų valdysenos įstatymas įtvirtino viešojo sektoriaus duomenų valdyseną, transformuojančią Lietuvos statistikos departamentą į Valstybės duomenų agentūrą – kritinę šio pokyčio infrastruktūrą. Buvo reikšmingai išplėstos Valstybės duomenų valdysenos informacinės sistemos (VDV IS), kaip valstybės duomenų ežero, panaudojimo galimybės ir sudarytos prielaidos efektyviai panaudoti valstybės disponuojamus technologinius ir duomenų išteklius sprendžiant visuomenės gerovę užtikrinančius uždavinius.

Viešajam sektoriui suteiktos galimybės saugioje daugiafunkcėje aplinkoje stebėti ir analizuoti reiškinius, remiantis sujungtais skirtingų institucijų duomenimis. Per 2022 m. padaryta didelė pažanga integruojant svarbiausius valstybės informacinius išteklius – į valstybės duomenų ežerą integruoti 43 informacinių sistemų ir registrų duomenys. VDV IS išorės naudotojų padaugėjo 1,6 karto iki beveik 2 000 naudotojų iš daugiau nei 300 valstybės ir savivaldybių institucijų.

Parengta Šešėlinės ekonomikos vertinimo centro koncepcija ir pradėtos įgyvendinti bandomosios šešėlinės ekonomikos vertinimo priemonės, realaus laiko duomenų pagrindu sukurtos Ukrainos karo pabėgėlių ir šildymo kompensacijų skyrimo programėlės, užtikrinančios duomenų mainus tarp skirtingų institucijų ir viešųjų paslaugų teikimą bei visuomenės informavimą, įdiegti analitiniai moduliai, įgalinantys vertinti savarankiškai dirbančių asmenų ir mažų įmonių mokestinę aplinką.

Centralizuotas viešojo sektoriaus duomenų atvėrimas per VDV IS tapo reguliaria sistemingai ir profesionaliai vykdoma veikla. VDV IS centralizuotai parengti ir Lietuvos atvirų duomenų portale paskelbti 79 4-o brandos lygio įvairių valstybės institucijų atvirų duomenų rinkiniai.

Įsigaliojus Pakartotinio sveikatos duomenų naudojimo įstatymui, mokslui ir verslui atsivėrė galimybės prieiti prie milžiniškų sveikatos duomenų išteklių. Per pusmetį po įstatymo įsigaliojimo patenkintos 3 paraiškos išduoti leidimą pakartotinai naudoti sveikatos duomenis, įskaitant reikalingų duomenų surinkimą iš skirtingų sveikatos duomenų šaltinių ir jų parengimą analizuoti saugioje aplinkoje.

Siekiant išnaudoti VDV IS nuodugniai reiškinių analizei ir geresniems sprendimams priimti, būtina institucijoms suteikti plačius analitinius gebėjimus su giliomis srities žiniomis, kadangi Valstybės duomenų agentūra negalės patenkinti skirtingų institucijų poreikių. Į LRVK struktūrą pritraukti analitikos patarėjai, pradėjo funkcionuoti analitikų tinklas, pertvarkytas LRVK Vyriausybės teisės aktų derinimas, kuriame svarbi vieta skiriama problemų, alternatyvų, sprendimo ir stebėsenos pagrindimui duomenimis.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

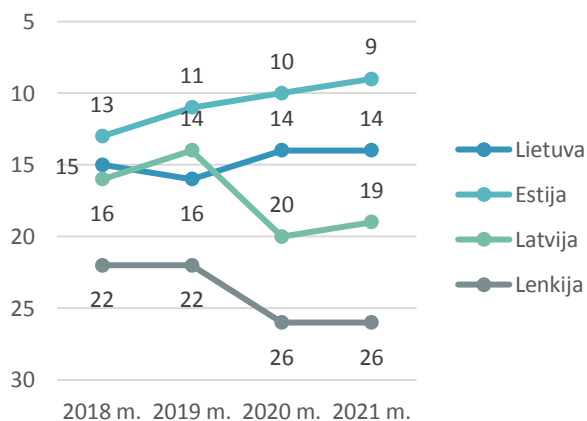
Pagal **Valdymo efektyvumo indeksą**¹⁰ 2018–2021 m. Lietuvos užimama vieta (14 tarp ES valstybių) nepakito. Viešojo sektoriaus

¹⁰ Valdymo efektyvumo indeksas – tai sudėtinis rodiklis, kuriuo matuojama viešųjų paslaugų kokybė, valstybės tarnybos kokybė ir jos nepriklausomybės nuo politinio

spaudimo laipsnis, politikos formavimo ir įgyvendinimo kokybė bei valdžios įsipareigojimų įgyvendinti politiką patikimumas.

efektyvumą riboja strateginio požiūrio į žmogiškųjų išteklių valdymą trūkumas, sunkumai siekiant pritraukti ir išlaikyti kompetentingus darbuotojus, neišvystyta valstybės tarnautojų mokymosi kultūra ir nepakankamas darbuotojų mobilumas.

12 paveikslas. Lietuvos, Estijos, Latvijos ir Lenkijos valdymo efektyvumo indekso pokyčiai (užimama vieta tarp ES-27) 2018–2021 m.

Duomenų šaltiniai: Pasaulio bankas, STRATA

Siekiant pažangos, svarbu įgyvendinti valstybės tarnybos pertvarką: sukurti įstaigų vadovų paieškos ir valdymo sistemą, peržiūrėti valstybės tarnautojų motyvavimo priemones, iš esmės pakeisti žmogiškųjų išteklių valdymą (kuris turėtų apimti kryptingą darbuotojų ugdymą, karjeros planavimą ir profesinį tobulėjimą) ir kitas Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatytas priemones.

Europos duomenų atvėrimo brandos tyrime Lietuva 2022 m., palyginti su 2021 m., pakilo viena pozicija ir užėmė 13 vietą tarp 35 šalių. Lietuvos pozicijos pakilo visose vertinamose pagrindinėse srityse: atvirų duomenų politikoje Lietuva iš 14 vietos pakilo į 12 vietą, nacionalinio atvirų duomenų portalo taikymo – iš 11 į 10, atvirų duomenų poveikio – iš 14 į 12, duomenų kokybės užtikrinimo – iš 16 į 13 (didžiausia pažanga). Pagal surinktus balus Lietuvos vertinimas 2020–2022 m. gerėjo (atitinkamai 86 proc. maksimalaus balų skaičiaus (2 540), 89 proc., 88 proc.), tačiau nepakankamai, kad Lietuvos pozicija reikšmingiau pakiltų

bendroje pozicijoje. Nors 2022 m. Lietuva pagal surinktų balų skaičių (2 230) viršija ES 27 šalių vidurkį (2013), situaciją dėl Lietuvos bendros pozicijos galėjo lemti kitų tyrime dalyvaujančių šalių reikšminga pažanga tuo pačiu laikotarpiu. Pagal surinktus balus Lietuva priskiriama greitai pažangą darančių šalių grupei. Pirmas reitingo pozicijas užima šalys, kurios priskiriamos tendencijas nustatančių šalių grupei (Prancūzija, Ukraina – 97 proc., Lenkija ir Airija – 95 proc.), todėl Vyriausybės programoje nustatytas rodiklis 2024 m. užimti 8 vietą vertintinas kaip labai ambicingas siekis, kurio per 2023–2024 m. gali nepavykti pasiekti.

Rodiklis „**Modernizuotų e. paslaugų dalis, palyginti su visomis e. paslaugomis**“ 2022 m. siekė 47,2 proc. ir, palyginti su 2020 m., padidėjo beveik 7 proc. punkto. Skaitmenizavimas – vienas iš Vyriausybės horizontaliųjų prioritetų, todėl planuota iki 2024 m. šį rodiklį padidinti beveik dvigubai (nuo 40 iki 80 proc.). E. paslaugoms modernizuoti skirta 115 mln. eurų iš „Naujos kartos Lietuvos“ plano lėšų. 2022 m. dar nebuvo pradėti įgyvendinti konkretūs projektai (vykdyta projektų atranka). Jų įgyvendinimas, kuris prasidės 2023–2024 m., tiesiogiai prisidės prie šio rodiklio pasiekimo, tačiau, įvertinus numatytų projektų siekiamus rezultatus, Vyriausybės programoje nustatytas tikslas, kad modernizuotų e. paslaugų dalis, palyginti su visomis e. paslaugomis sudarytų 80 proc., nebus pasiektas 2024 m. Planuojama, kad 2025 m. rodiklis sieks 50 proc., o 2030 m. – 86 proc.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Seimui pritarus valstybės tarnybos pertvarkai, **pabaigti pasirengti pertvarkos įgyvendinimui nuo 2024 m. sausio 1 d.:** pabaigti rengti ir patvirtinti reikalingus įstatyminius aktus; 2023 m. Seimo rudens sesijai pateikti su valstybės tarnybos pertvarkos principais suderintus Vidaus tarnybos statuto reguliuojamų pareigūnų, diplomatų, kariškių ir biudžetinių įstaigų darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį, darbo apmokėjimą nustatančių įstatymų pakeitimus.

- Sukurti ir įdiegti **valstybės tarnybos vadovų valdymo mechanizmą** (apimančių vadovų paieškos, pritraukimo, atrankos, karjeros valdymo, kompetencijų vertinimo ir susijusius procesus) ir centralizuotą valstybės tarnybos vadovų kompetencijų **ugdymo sistemą** („Lyderystės akademija“).
- Parengti ir pateikti Seimui Biudžetinių įstaigų įstatymo ir Viešųjų įstaigų įstatymo pakeitimo įstatymų projektus, kurie sudarys sąlygas palaipsniui **atskirti biudžetinių ir viešųjų įstaigų kompetenciją**. Taip siekiama užtikrinti, kad valstybės ar savivaldybės dalyvavimas viešosiose įstaigose būtų tikslingas, nešėtų naudą visuomenei.
- Parengti ir pateikti Seimui **Viešojo administravimo įstatymo pakeitimus**, kuriais siekiama išgryninti viešojo

administravimo subjekto atliekamas vidaus administravimo funkcijas, išplėsti viešojo administravimo įgaliojimus galinčių turėti subjektų ratą.

- Parengti **viešojo valdymo funkcijų priskyrimo (delegavimo) valstybės, regionų ir savivaldybių lygmeniu metodiką**, taip pat viešojo administravimo subjektų teikiamų **administracinių paslaugų ir administruojamų viešųjų paslaugų kokybę ir prieinamumą apibrėžiantį standartą**.
- Pabaigti teisės aktų, susijusių su **viešųjų paslaugų teikimo perdavimo nevyriausybiniam ir (ar) privačiam sektoriui galimybėmis, peržiūrą** ir parengti reikiamus Vyriausybės sprendimus.

2.10. Atsakinga finansų politika (dešimtoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Finansų politikos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Siekiant iš dalies **sumažinti Lietuvos gyventojams tenkančią finansinę naštą už šildymą, priimti Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimai**, taip pat atitinkami įgyvendinamieji teisės aktai, pagal kuriuos laikinai iš valstybės biudžeto dengiamas PVM, apskaičiuotas už šilumos energiją ir karštą vandenį, tiekiamus gyvenamosioms patalpoms. Siekiant padėti verslui, numatytos mokesstinės pagalbos priemonės daug energijos suvartojančioms įmonėms, kurių energijos sąnaudos sudaro ne mažiau kaip 10 proc. visų sąnaudų.
- Siekiant minimizuoti neigiamą energijos kainų augimo poveikį skurdo rodikliams, **2022 m. būsto šildymo išlaidų kompensacija skirta didesniai gavėjų skaičiui**: ją gali gauti ne tik sunkiau besiverčiantys, bet ir vidutinės pajamas uždirbantys šalies gyventojai, kad ir koku kuru jų būstas

šildomas. 2022 m. vidutiniškai per mėnesį būsto šildymo, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas gavo 153,6 tūkst. asmenų (5,5 proc. visų Lietuvos gyventojų). Palyginti su 2021 m., šis skaičius padidėjo apie 53 proc. (nuo 100,5 iki 153,6 tūkst. asmenų).

- 2022 m. parengti ir pradėti taikyti: a) elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainos dalinio kompensavimo mechanizmas **elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitinių vartotojų išlaidoms** mažinti; b) valstybės kompensavimo mechanizmas **elektros energijos nebutinių vartotojų išlaidoms** mažinti; c) valstybės kompensavimo mechanizmas elektros energijos rinkos kainai 50 proc. kompensuoti nebutiniams vartotojams.

- 20 mln. eurų skirta Rusijos agresiją patiriančiai **Ukrainai** paremti: dvišalei **humanitarinei pagalbai** teikti (16 mln. eurų¹¹) ir karo pabėgėliams Moldovoje priimti (2 mln. eurų), finansiškai (2 mln. eurų) prisidėta prie iniciatyvos „Grūdai Ukrainoje“, kuria siekiama užtikrinti sklandų maisto

¹¹ 2 mln. eurų skirta iš karo zonų Ukrainoje į šalies vakarus pasitraukusiems Ukrainos gyventojams, 10 mln. eurų – neatidėliotiniams atstatymo darbams Ukrainoje – sunaikinto turto ir infrastruktūros atkūrimo

fondui remti, 4 mln. eurų – išlaidoms, susijusioms su šalies viduje perkeltų asmenų apgyvendinimu ir išlaikymu, taip pat apmokėti išlaidoms, skirtoms Ukrainos energetikos infrastruktūrai atkurti.

tiekimą iš Ukrainos į pažeidžiamus regionus Afrikoje ir Azijoje. Prie paramos Ukrainai prisidėta ne tik dvišaliais finansiniais įnašais, bet ir subsidijomis (10 mln. eurų) Ukrainai remti skirtoms Pasaulio banko priemonėms bei valstybės garantijomis – 10 mln. eurų garantija Pasaulio banko suteiktai paskolai Ukrainai bei beveik 13 mln. eurų garantija Europos Komisijai suteikiant išskirtinę makrofinansinę pagalbą Ukrainai.

- Siekiant prisidėti prie **nuoseklaus šešėlinės ekonomikos ir PVM atotrūkio mažinimo**, priimti Mokesčių administravimo įstatymo ir susijusių įstatymų pakeitimai, kuriais užtikrinama tinkama mokesčių mokėtojų duomenų apsauga, praplėstas baudų už mokesčius pažeidimus bei sunkinančių aplinkybių sąrašas, skaitmeninių platformų operatoriams nustatyta pareiga teikti Valstybinei mokesčių inspekcijai informaciją apie platformose veikiančių pardavėjų pajamas ir kt.

- **Sėkmingai įgyvendintos plano „Naujos kartos Lietuva“ reformos:** gautas pirmasis avansinis mokėjimas – 13 proc. numatyto finansavimo, arba 289 mln. eurų, – skirtas skaitmeninimui ir inovacijoms, o įvykdžius pusę reformos veiksmų, kurie tradiciškai gerokai imlesni laikui nei investicijos, pateiktas pirmasis mokėjimo prašymas skirti daugiau nei pusės milijardo eurų subsidiją. Europos Komisijai pozityviai įvertinus prašymą, jau išmokėta beveik 542 mln. eurų.

- Įgyvendintas projektas **„Nemokumo portalas“**, kuris nuo 2023 m. suteiks galimybę visiems nemokumo procesų dalyviams, iš jų ir kreditoriams, gauti informaciją apie nemokumo proceso eigą elektroninėje erdvėje ir keistis būtina informacija. Tai užtikrins greitesnį nemokių įmonių turto grąžinimą į apyvartą ir jo vertės išsaugojimą.

- Nustatytos NPP investicijų kryptys, 2022 m. patvirtinta 11 nacionalinių plėtros programų. Įgyvendinant šias programas, **patvirtintos 106 pažangos priemonės** iš 194 suplanuotų (54 proc.)¹².

- Siekiant efektyvesnio viešųjų finansų valdymo, **patvirtintas Strateginio valdymo metodikos pakeitimas**, kuriuo buvo supaprastinti strateginio valdymo procesai,

aiškiau apibrėžtos strateginio valdymo sistemos dalyvių atsakomybės, įtrauktos nuostatos dėl ateities įžvalgų ir įrodymų naudojimo priimant sprendimus.

- 5 Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Palangoje ir Neringoje) parduotas valstybės reikmėms nereikalingu pripažintas turtas. Tai lėmė **didesnį (–4,3 proc.), nei planuota (–2,2 proc.), centralizuotai valdomo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto (toliau – AVNT) ploto mažėjimą**, lyginant jį su 2021 m. užfiksuotu 665 tūkst. kv. metrų dydžio centralizuotai valdomo AVNT portfeliu. Toks centralizuotai valdomo AVNT ploto sumažėjimas per metus leis sutaupyti apie 0,41 mln. eurų valstybės biudžeto lėšų, skiriamų AVNT eksploatacijai, priežiūrai ir remontui.

- Siekiant atsisakyti valstybės funkcijoms nenaudojamo VNT, parduodamo VNT sąrašas buvo papildytas naujais 112 turto kompleksų. **2022 m. už viešuose aukcionuose parduotą VNT į valstybės biudžetą gauta daugiau nei 15 mln. eurų.**

Svarbiausių tendencijų apžvalga

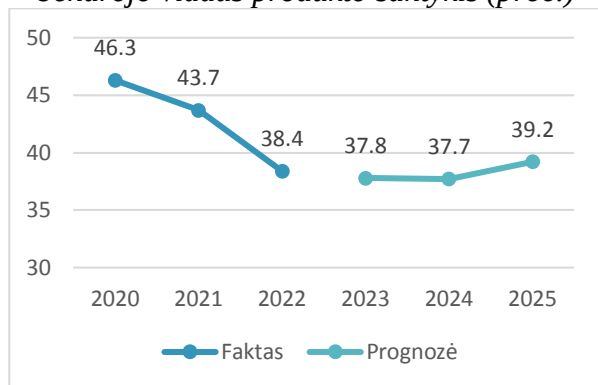
Europos Komisijos 2022 m. paskelbto Socialinių ir ekonominių tyrimų centro (CASE) PVM atotrūkio ES šalyse tyrimo duomenimis, Lietuvoje kasmet pastebima **stabili PVM atotrūkio mažėjimo tendencija**: 2020 m. PVM atotrūkis sudarė 19,3 proc. ir, palyginti su 2019 m., sumažėjo 1,6 proc. punkto. Prognozuojama, kad 2021 m. PVM atotrūkis mažės dar ženkliau – iki 14,3 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 15 proc.).

Valdžios sektoriaus skola sumažėjo nuo 46,3 proc. BVP (2020 m.) iki 38,4 proc. BVP (2022 m.) (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 48 proc.). Valdžios sektoriaus skolos lygio mažėjimą lėmė mažesnis valdžios sektoriaus deficitas ir palanki ekonomikos raida. Prognozuojama, kad 2024–2026 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis vidutiniu laikotarpiu išliks stabilus, sudarys apie 39 proc. BVP. Nors tebelieka iššūkiai

¹² 2023 m. gegužės 4 d. duomenimis.

spręsti su visuomenės senėjimu susijusias ir kitas struktūrines problemas, žalinti ir skaitmeninti ekonomiką, gerokai žemesnio negu Maastrichto 60 proc. BVP kriterijus skolos lygio išlaikymas vidutiniu laikotarpiu padės stiprinti ilgalaikio valdžios sektoriaus finansų tvarumą.

13 paveikslas. Valdžios sektoriaus skolos ir bendrojo vidaus produkto santykis (proc.)

Duomenų šaltinis – Valstybės duomenų agentūra ir Finansų ministerija

Pajamų iš mokesčių ir socialinio draudimo įmokų dalis nuo BVP 2022 m. siekė 31,8 proc. (NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 32,5 proc.), t. y. nedaug mažiau negu 2021 m. (32,6 proc.), tačiau daugiau negu 2018–2020 m. Nepaisant rodiklio pažangos, išlieka atotrūkis nuo ES 27 valstybių narių vidurkio, kuris 2018–2021 m. svyravo nuo 40 iki 40,8.

Dauguma finansų politikos srities rodiklių rodo gerėjimo tendencijas. Siekiant dar spartesnio gerėjimo, svarbu tęsti vykdomas

mokesčių politikos ir kitas aktualias priemones.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Įgyvendinti **mokesčių sistemos peržiūros** sprendimus, kuriais panaikinamos neefektyvios mokesčių lengvatos ir pereinama prie palankesnio ekonomikos augimui ir aplinkai apmokestinimo.
- Parengti ir pateikti Seimui **Mokesčių administravimo įstatymo pakeitimus** – pavesti Valstybinei mokesčių inspekcijai administruoti (apskaityti ir išieškoti) ekonomines sankcijas, baudas už nusikalstamas veikas, kitas baudas, valstybės nauda teismo priteistas sumas.
- Atlikti **sistemine valstybės biudžeto išlaidų peržiūrą** ir jos rezultatus panaudoti sudarant 2024–2026 metų ir vėlesnių metų valstybės biudžetus.
- Įtvirtinti konsoliduoto **vidutinės trukmės biudžeto** sudarymo nuostatas ir pasirengti pirmojo 2025–2027 metų vidutinės trukmės biudžeto sudarymui.
- Siekiant užtikrinti pažangą ir veiksmingas investicijas, **patvirtinti likusias (88) pažangos priemones**, kurios numatytos NPP strateginius tikslus įgyvendinančiose plėtros programose.
- Siekiant garantuoti investicijų planavimo ir stebėsenos efektyvumą, sukurti **Strateginio valdymo informacinę sistemą** (SVIS) ir užtikrinti tikslingą jos taikymą.

2.11. Stipri ir saugi Lietuva (vienuoliktoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Gynybos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus¹³:

- 2022 m. **gynybai** skirta 1 648,9 mln. eurų, arba **2,45 proc. BVP**¹⁴, o palyginus su 2021 m., gynybos išlaidos padidėjo beveik

50 proc. 2022 m. Lietuvos kariuomenės pajėgumų modernizacijai skirta 37 proc. gynybos biudžeto (2021 m. – 22 proc.).

- Užbaigta 20 svarbių **ginkluotės ir technikos įsigijimo** projektų. Spartinant Lietuvos kariuomenės modernizaciją, priimti sprendimai dėl papildomų pėstininkų kovos mašinų, savaeigės artilerijos sistemų, šarvuotų

¹³ Pateikiama santrauka, plačiau žr. Priedą Nr. 1 „Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita“.

¹⁴ Po nominalaus BVP perskaičiavimo pagal Finansų ministerijos 2022 m. gruodžio 21 d. atnaujintą

ekonominės raidos scenarijų 2022–2025 metams (2022 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių įstatyme gynybai numatyta skirti 2,52 proc. BVP).

visureigių, oro gynybos bei priekrančių ir jūrų uosto gynybos stiprinimo.

- Plėtojant infrastruktūrą Lietuvos kariuomenės poreikiams, 2022 m. viešojo ir privataus sektorių partnerystės būdu toliau buvo vykdomi **3 karinių miestelių** statybos projektai. Plečiant kovinio rengimo ir mokymo infrastruktūrą, pradėtas naujo karinio **poligono Rūdninkuose** atkūrimo ir vystymo projektas. Išaugus sąjungininkų skaičiui ir pajėgumams Lietuvoje, pastatytos **3 laikinos stovyklos**, plečiami kariniai poligonai ir jau sukurta sąjungininkų priėmimo infrastruktūra.

- Reaguojant į saugumo situaciją, **ketvirtadaliu suintensyvėjo Lietuvos kariuomenės vykdomos nacionalinės pratybos**, padidėjo pratybų su Lietuvoje dislokuotais sąjungininkais intensyvumas, taip pat padvigubėjo ginkluotąsias pajėgas sudarančių nacionalinių institucijų pratybų.

- Lietuvos **karinė parama Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms** sudarė 283 mln. eurų: Ukrainai perduotos priešlėktuvinės gynybos sistemos, šarvuoti transporteriai M113, 105 mm haubicos, amunicija.

- Didinant valstybės ir visuomenės atsparumą bei pasirėngimą atremti įvairias grėsmes, **sustiprinta Lietuvos šaulių sąjunga (LŠS)**: priimtos LŠS įstatymo pataisos, numatančios platesnes LŠS veiklos kryptis. 2022 m. daugiau nei 3 kartus, iki 7 mln. eurų, padidėjo finansavimas LŠS, o tai leido LŠS įsigyti ginkluotės, transporto ir ryšio priemonių bei kitos šauliams rengti reikalingos įrangos.

- Patvirtinta **Nacionalinė darbotvarkė „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“**, kuria siekiama, kad pilietinis pasipriešinimas būtų veiksmingas Lietuvos gynybinės galios elementas ir būtų įgyvendinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta piliečių teisė priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į šalies nepriklausomybę, jos teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką.

- Pradėtas įgyvendinti **pilietiško ir gynybos įgūdžių kursas moksleiviams**: 2022 m. apmokyta 10 proc. 9 klasių

moksleivių, 2023 m. numatoma apmokyti 30 proc., o 2024–2025 m. m. – 100 proc. 9 klasių moksleivių. 3 dienų trukmės kursas skirtas praktiniams įgūdžiams pilietiško, gynybos, išgyvenimo, bendrosios saugos ir medicinos pagalbos srityse įgyti.

Viešojo saugumo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Įrengtas **fizinis barjeras (530,8 km) ir nutiesta koncertina (356,6 km)** prie valstybės sienos su **Baltarusijos Respublika**.

- Įdiegtos **modernios sienos stebėjimo sistemos 210,29 km ilgio ruožuose** (2021 m. – 111 km). 2022 m. pabaigoje 96,2 proc. ES išorės sienos (Lietuvos dalies) buvo saugoma pasitelkiant modernias sienos stebėjimo technologijas¹⁵.

- Priimtas Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas, kurį įgyvendinant **įsteigtas ir nuo 2023 m. sausio 1 d. veiklą pradėjo Nacionalinis krizių valdymo centras (NKVC)** – svarbiausia operacinio lygmens institucija, valdanti krizes ir ekstremalias situacijas Lietuvoje bei vykdanči šią situacijų prevenciją. Jo pagrindinės funkcijos yra realaus laiko duomenų analize grįsta nuolatinė grėsmių stebėseną, operatyvus vadovybės informavimas apie gresiančius ar įvykusius ypatingus įvykius ir atsako į grėsmes ar krizes inicijavimas.

- Įgyvendinant Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymą, taip pat sukurtas **parengties pareigūnų institutas**, kuris turėtų tapti valstybės atsparumo užtikrinimo ašimi.

- Sukurtas **priedangų tinklas**. Jį sudaro daugiau nei 1,8 tūkst. priedangų, kuriose gali tilpti virš 620 tūkst. gyventojų. Taip siekiama apsaugoti gyventojus nuo galimo oro pavojaus ar kitų kinetinių grėsmių karinės agresijos metu.

- Organizuotos **valstybinio lygio civilinės saugos funkcinės pratybos**, iš jų dvejų pratybų tema – galima avarija Baltarusijos atominėje elektrinėje ir informacinė civilinės saugos kampanija „Žinojimas saugo“ (kampanijos metu iš viso surengta per 60 renginių, kuriuose dalyvavo apie

¹⁵ Ataskaitos pateikimo Seimui metu 100 proc. ES išorės sienos (Lietuvos dalies) saugoma moderniomis sienos stebėjimo technologijomis.

3 000 žmonių). Organizuota **plataus masto informacinė civilinės saugos kampanija „Esame komanda – turime planą“**. Įvairiais komunikacijos kanalais informacija apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms pasiekė daugiau nei 2 mln. Lietuvos gyventojų, o ekstremaliosioms situacijoms pasiruošti skirtos interneto svetainės www.lt72.lt lankomumas išaugo trigubai. Gyventojai aktyviai domėjosi, kas yra šeimos planas, kokias maisto ir vandens atsargas reikia sukaupti ir kaip pasiruošti išvykimo krepši.

- **Sustiprinta gyventojų perspėjimo ir informavimo sistema.** 2022 m. sudaryta sutartis dėl 197 naujų sirenų, skirtų įrengti 17 savivaldybių teritorijose, įsigijimo. Naujosios sirenos prireikus leis perspėti iki 75 proc. gyventojų, gyvenančių iki 100 km atstumu nuo Baltarusijos atominės elektrinės (šiuo metu Lietuvoje perspėjimo sirenų tinklą sudaro 927 sirenos, kuriomis galėtų būti perspėjama apie 1,08 mln. gyventojų).

- **Pagerintas statutinių pareigūnų aprūpinimas pagal nustatytus standartus:** 2022 m. pabaigoje Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnų aprūpinimas pasiekė 71 proc. (2021 m. – 67 proc.), Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pareigūnų – 75 proc. (2021 m. – 63 proc.), Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos pareigūnų – 95 proc. (2021 m. – 85 proc.), Viešojo saugumo tarnybos pareigūnų – 74 proc. (2021 m. – 58 proc.).

- **Patobulintas Policijos registruojamų įvykių registras:** įvesta D įvykių kategorija; sudaryta Bendrojo pagalbos centro skambučių perklausos galimybė; įvestas pranešėjų informavimas apie užregistruotą įvykį trumpąja žinute (SMS). Patobulintas Policijos registruojamų įvykių policijos pajėgų vieneto modulio administravimas (patogesnis pajėgų išdėstymo plano valdymas, naujos ataskaitų formos, matoma darbo grafiko redagavimo istorija). Taip pat pradėta formuoti 3 lygių policijos pajėgų valdymo ir reagavimo praktika.

- Atlikta priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų (toliau – PGP) išdėstymo analizė: įvertintas teritorijų ir gyventojų pasiekiamumas bei gaisrų prevencijos organizavimo mechanizmas. Analizės rezultatų pagrindu parengti **Priešgaisrinės saugos įstatymo**

pakeitimai, įtvirtinantys pagrindą sprendimus dėl PGP komandų tinklo priimti remiantis objektyviais duomenimis ir nustatantys integruotą ir bendrą gaisrų prevencijos sistemą. Radviliškio rajono savivaldybėje pradėtas įgyvendinti bandomasis integruotos ir centralizuotos priešgaisrinės saugos modelis.

- Sugriežtintos Lietuvos Respublikos pilietybės ir imigracijos procedūros, priimtas Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos **regioninis sprendimas nuo 2022 m. rugsėjo 19 d. į šalį neįleisti Rusijos piliečių**, išskyrus Vyriausybės patvirtintas išimtis.

- Parengti nacionaliniai sprendimai dėl **subalansuoto atsako į instrumentalizuotą migraciją** (Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimai), kartu išlaikant šio klausimo sprendimo poreikio aktualizavimą ir ES lygiu.

- Įvertinęs priemones, kurių ėmėsi Vyriausybė, Europos Tarybos kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu priemonių įvertinimo ekspertų komitetas (MONEYVAL komitetas) **pagerino Lietuvos vertinimą dėl atitikties dviem Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu** rekomendacijoms – Lietuva jau atitinka 35 iš 40 rekomendacijų.

Energetinio saugumo srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- 2022 m. gegužės mėn. oficialiai **atidaryta 508 km ilgio Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių GIPL** jungtis, kuri nutraukė Baltijos valstybių ir Suomijos energetinę izoliaciją, integruodama šalis į bendrą ES dujų tinklą. GIPL dujotiekis sustiprina regiono energetinę nepriklausomybę, gerina galimybes apsirūpinti dujomis ir leidžia panaudoti visą Klaipėdos SGD terminalo potencialą. Naujasis dujotiekis suteiks galimybes į Lietuvą ir Baltijos šalių kryptimi transportuoti iki 27 TWh gamtinių dujų per metus, Lenkijos kryptimi – iki 21 TWh per metus. GIPL jungtis padės patenkinti beveik pusę – apie 44 proc. – viso Baltijos šalių ir Suomijos gamtinių dujų poreikio.

- Lietuva taip pat dalyvavo įgyvendinant dujotiekių jungties tarp Latvijos ir Lietuvos pajėgumų padidinimo projektą (ELLI). Lietuva savo projekto dalį užbaigė 2022 m. gruodžio mėn., o tai leido **dujų perdavimo**

pajėgumus į Latviją padidinti trečdaliu – iki 90 GWh per parą.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Pagal NATO rengiamą Lietuvos nacionalinių kariuomenės vystymo planų ir NATO įsipareigojimų vykdymo vertinimą Lietuva yra viena iš geriausiai NATO įsipareigojimus vykdančių šalių, turinti stiprią valstybės vadovų ir visuomenės paramą (Lietuva įvertinta gerai; NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – gerai). Tarp NATO šalių pagal gynybos išlaidų procentą nuo BVP Lietuva pakilo į 4 vietą (2021 m. – 8 vieta), o pagal išlaidas modernizacijai – į 7 vietą (2021 m. – 13 vieta). Itin sveikintinas suderintas nacionalinis Lietuvos ir NATO gynybos planavimas, leidžiantis užtikrinti sklandų NATO ir nacionalinių tikslų įgyvendinimą, taip pat realistiški ir išteklių pagrįsti gynybos planai.

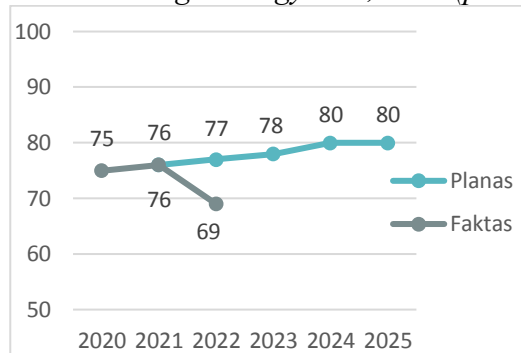
NPP nustatytas 2025 m. tikslas jau pasiektas, todėl toliau būtina įgyvendinti 2030 m. nustatytą tikslą – pasiekti, kad Lietuvos nacionalinių kariuomenės vystymo planų ir NATO įsipareigojimų vykdymas būtų įvertintas labai gerai. Atsižvelgiant į šiuo metu valstybės dedamas pastangas, tikimybė pasiekti tokį tikslą vertintina kaip didelė.

Aktyviajame rezerve esančių žmonių skaičius 2022 m., palyginti su 2020 m., padidėjo nuo 22 100 iki 25 940. Vyriausybės programoje nustatytas rodiklis, kad 2024 m. aktyviajame rezerve tarnaus 34 000 žmonių (prievo lininkų), planuojama, bus pasiektas 2025 m. Numatoma, kad tuo metu jau veiks peržiūrėta aktyviojo rezervo organizavimo sistema, kuriai įteisinti rengiami Karo prievolės įstatymo pakeitimai – jais bus siūloma pratęsti tarnybą aktyviajame rezerve nuo 10 iki 15 m.

Gyventojų, manančių, kad Lietuva – saugi šalis gyventi, dalis 2022 m. sumažėjo iki 69 proc. (2021 m. – 76 proc.; NPP nustatyta 2025 m. siektina reikšmė – 80 proc.). Tai nėra stebinantys pokytis, nes Baltijos šalių gyventojai saugumą suvokia pirmiausia kaip karinį saugumą. 2022 m. vasarį pradėta plataus

masto invazija į Ukrainą, suintensyvėjo grasinimai užpulti kaimynines šalis ir panaudoti branduolinį ginklą padarė didžiausią įtaką Lietuvos gyventojų saugumo jausmo mažėjimui.

14 paveikslas. Gyventojų, manančių, kad Lietuva – saugi šalis gyventi, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atlikta gyventojų nuomonės apklausa

Vertinant nekarinius saugumo aspektus, 2022 m. Lietuvos gyventojai pakankamai saugiai jautėsi savo gyvenamojoje aplinkoje: saugiai jautėsi 87 proc. gyventojų (2021 m. – 87 proc.); 75 proc. gyventojų manė, kad rizika tapti nusikaltimo auka yra maža (2021 m. – 75 proc.); 79 proc. gyventojų manė, kad kriminogeninė situacija yra gera (2021 m. – 73 proc.).

2022 m. duomenimis, policija pasitiki 82 proc. (2021 m. – 80 proc.), Lietuvos kariuomene – 78 proc. (2021 m. – 64 proc.), priešgaisrine gelbėjimo tarnyba – 93 proc. (2021 m. – 94 proc.) Lietuvos gyventojų.

Tikimybė pasiekti NPP nustatytą 2025 m. tikslą (gyventojų, manančių, kad Lietuva – saugi šalis gyventi, dalį padidinti iki 80 proc.) sunkiai prognozuojama, nes Lietuvos gyventojų saugumo jausmas daugeliu atvejų priklauso nuo išorinių veiksnių lemiamo karinio saugumo.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Sudaryti Vyriausybės ir JAV Vyriausybės susitarimo dėl bendradarbiavimo gynybos srityje įgyvendinamuosius susitarimus muitų, mokesčių, orlaivių, laivų ir transporto priemonių patekimo, išvykimo ir judėjimo

Lietuvos teritorijoje, pratybų, infrastruktūros bei baudžiamosios jurisdikcijos srityse.

- Sukurti visiškai **naują karinę infrastruktūrą** trims Sausumos pajėgų bataliono dydžio kariniams vienetams, pasitelkiant viešojo ir privataus sektorių partnerystę.
- **Atnaujinti Krašto apsaugos sistemos stiprinimo ir plėtros programą ir Viešojo saugumo stiprinimo ir plėtros programą**, iš esmės pasikeitus saugumo situacijai po Rusijos pradėto karo prieš Ukrainą.
- Patvirtinti Nacionalinės darbotvarkės „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“ įgyvendinimo planą, kuriuo siekiama **įgyvendinti visuotinės gynybos principą**, į piliečių rengimą pilietiniam pasipriešinimui įtraukiant skirtingas valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, nevyriausybinės organizacijas ir diasporos atstovus.
- Parengti **Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programos projektą**, užtikrinti veiklą ir kampanijų, **didinančių visuomenės savisaugos kultūrą**, tęstinumą.
- Parengti **Policijos įstatymo ir su juo susijusių įstatymų pakeitimus** –

sumažinti juridinių asmenų skaičių policijos sistemoje ir taip sudaryti sąlygas veiklos organizavimo pokyčiams, siekiant didinti jos veiklos efektyvumą; taip pat, atsižvelgiant į pasikeitusių saugumo aplinkybių diktuojamą poreikį, **mažinti viešojo saugumo institucijų fragmentaciją**, įgyvendinti Viešojo saugumo tarnybos prie VRM veiklos pokytį – integruoti ją į Lietuvos policiją, kartu išlaikant tarnybos funkcijų tęstinumą ir dalyvavimą valstybės gynybos sistemoje.

- Priimti sprendimus dėl **nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos** organizavimo Lietuvoje sistemos, siekiant orientuotis į sistemines pažeidimų priežastis, o ne jų pasekmes.
- Priimti sprendimus dėl **Lietuvos kritinės infrastruktūros fizinės apsaugos organizavimo**, atsižvelgiant į pasikeitusį saugumo kontekstą ir Rusijos karo Ukrainoje pamokas.
- Užtikrinti **Lietuvos elektros energetikos sistemos techninį pasirėngimą** ir reikiamas priemones, siekiant atlikti išsamų izoliuoto Baltijos šalių elektros energetikos sistemų darbo bandymą (dalyvaujant Estijai ir Latvijai) 2023 m.

2.12. Stiprėjanti Lietuvos įtaka (dvyliktoji misija)

Vyriausybės 2022 m. veiklos rezultatai

Užsienio politikos srityje 2022 m. Vyriausybė atliko šiuos darbus:

- Rusijai pradėjus plataus masto karinę invaziją į Ukrainą, Lietuva priėmė virš 76 tūkst. nuo karo bėgančių Ukrainos gyventojų. Vyriausybės suteikta dvišalė parama Ukrainai (įskaitant karinę) ir į Lietuvą persikėlusiams ukrainiečiams siekia 900 mln. eurų.
- Lietuva aktyviai **prisidėjo mobilizuodama partnerius teikti paramą Ukrainai ir stiprinti viso Europos žemyno saugumą**. Aktyvus Lietuvos politinis darbas prisidėjo prie Vakarų partnerių sprendimų tiekti Ukrainai pažangią ginkluotę, humanitarinę ir

makrofinansinę pagalbą, pagalbą skubiai atkuriant energetikos sektoriaus pajėgumus, taip pat – prie sprendimų dėl Rusijos ir Baltarusijos tarptautinės izoliacijos.

- 2022 m. buvo **priimti devyni ES sankcijų Rusijai paketai**. Lietuva siekė, kad partnerių valia griežtinti sankcijas Rusijai ir Baltarusijai nemažėtų ir individualios sankcijos būtų nuolat plečiamos, nenustatant papildomų išimčių, o ekonominės sankcijos apimtų kuo daugiau sektorių ir padarytų reikšmingą, ilgalaikį poveikį (Lietuva siūlė sankcionuoti 244 asmenis ir 26 įmones Rusijoje, iš jų buvo sankcionuoti 209 asmenys ir 19 įmonių).
- Lietuva aktyviai prisidėjo, kad nebūtų pamištas ir Baltarusijos atsakomybės klausimas. **Priimti šeši ES sankcijų**

Baltarusijai paketai (Lietuva siūlė sankcionuoti 14 asmenų ir 8 įmones Baltarusijoje, iš jų buvo sankcionuoti 12 asmenų ir 8 įmonės).

- Lietuva nuosekliai ir aktyviai veikė telkiant **tarptautinę paramą dėl Specialiojo tribunolo Rusijos agresijos nusikaltimams tirti įsteigimo**. Lietuva pirmoji (2022 m. vasario 28 d.) kreipėsi į Tarptautinį Baudžiamąjį Teismą (TBT) dėl Rusijos ir Baltarusijos Ukrainoje vykdytų karo nusikaltimų ir nusikaltimų žmoniškumui tyrimo. Vėliau prie kreipimosi prisijungė dešimtys valstybių. Šio kreipimosi pagrindu TBT pradėjo tyrimą ir 2023 m. išdavė pirmuosius arešto orderius – Rusijos prezidentui V. Putinui ir vaikų teisių apsaugos kontrolierei M. Lvovai-Belovai.

- Reaguojant į Rusijos nusikaltimus Ukrainoje ir nekonstruktyvią Rusijos diplomatinės tarnybos veiklą vykstant agresijai prieš Ukrainą, **sumažintas Rusijos diplomatinis atstovavimas Lietuvoje**, paskelbti nepageidautinai keli Rusijos diplomatai, panaikintas Rusijos generalinio konsulato Klaipėdoje veiklos leidimas, uždarytas Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Sankt Peterburge.

- Lietuva ėmėsi lyderystės telkiant ES paramą tolesniam Rytų partnerių – pirmiausia Ukrainos ir Moldovos – suartėjimui su ES. 2022 m. **priimtas istorinis sprendimas dėl ES kandidatės statuso suteikimo Ukrainai ir Moldovos Respublikai**, Sakartvelui suteikta europinė perspektyva. Daugiau kaip 100 Lietuvos ekspertų konsultavo Ukrainos Vyriausybę pildant atsakymus į Europos Komisijos klausimyną – įvertinus atsakymus, ES taryba Ukrainai suteikė ES šalies kandidatės statusą. Lietuvos ir bendraminčių iniciatyva įsteigta ES stebėjimo misija Armėnijos pasienyje su Azerbaidžanu.

- Lietuvos ir Lenkijos iniciatyva **įsteigtas EBPO biuras Ukrainai**. Ukraina pakviesta pradėti pirminį prisijungimo prie EBPO dialogą.

- 2022 m. **Lietuva nuosekliai kėlė žmogaus teisių padėties Baltarusijoje, Sakartvele, Kinijoje, Rusijoje ir kitose šalyse klausimus**. Itin aktyviai veikta Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje, joje per 2022 m. Lietuvos atstovai kalbėjo 25 kartus.

- Transatlantinio bendradarbiavimo srityje vienas iš kertinių 2022 m. rezultatų – **užtikrintos nepertraukiamos JAV karių rotacijos Lietuvoje iki 2025 m. vidurio**.

- Stiprinant Lietuvos įtaką Indijos ir Ramiojo vandenynų regione, **atidaryta ambasada Singapūre, prekybos atstovybė Taipėjuje, įtvirtinta strateginė partnerystė su Japonija**.

- **Lietuva ir Jungtinė Karalystė** pasirašė strateginio bendradarbiavimo deklaraciją.

- 2022 m. **tėstas strateginių rinkų įvairinimas**, stiprinti ekonominiai santykiai su JAV, JK bei Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono šalimis. 2022 m., palyginti su 2021 m., lietuviškos kilmės produktų eksportas į JAV ir JK padidėjo atitinkamai 10 proc. ir 15 proc., į Pietų Amerikos ir Karibų jūros regioną – 23 proc., į Afrikos regioną – 39 proc., į Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono šalis – 6,2 proc. Lietuviškos kilmės prekių eksportas į Kiniją, Baltarusiją ir Rusiją 2022 m., palyginti su 2021 m., sumažėjo 55 proc.

- **Lietuviškoms prekėms atvertos naujos rinkos** – gauti leidimai eksportuoti lietuviškus žemės ūkio ir maisto produktus į JAV, Japoniją, Taivaną, Meksiką, Kanadą.

- Įvykdyta **diplomatinės tarnybos pertvarka**: priimtas Diplomatinės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo siekiama didinti diplomatinės tarnybos patrauklumą, užtikrinti skaidrų diplomatų teisės į karjerą įgyvendinimą, galutinai panaikinti politinių paskyrimų galimybę, sumažinti neproporcingą žemiausių diplomatinės pareigybių pareiginės algos skirtumą nuo darbo rinkoje siūlomo užmokesčio, nustatyti papildomas skatinimo priemones asmenims, dirbantiems didelės rizikos, Lietuvai nedraugiškose šalyse.

- 2021–2022 m. **Lietuva pirmininkavo ES Baltijos jūros regiono strategijos** (toliau – ESBJRS) **nacionalinių koordinatorių grupei**. Pasiiekta, kad Lietuva ir toliau koordinuotų bioekonomikos, energetikos ir transporto politikos sritis. Lietuvos pirmininkavimo metu parengtas pareiškimas dėl Rusijos ir Baltarusijos suspendavimo ESBJRS.

- Įgyvendindama diasporos politiką, 2022 m. Vyriausybė **ryšių su diaspora veiklą vykdė 48 šalyse** (9 šalimis daugiau nei 2021 m.). Startavo Lietuvos diasporos jaunimui skirtų

stažuočių, praktikos, pažintinių programų Lietuvoje duomenų bazė. Nuo 2022 m. rugsėjo **įsteigta diasporos reikalus kuruojančio diplomato pareigybė Lietuvos generaliniame konsulate Čikagoje (JAV).**

- Stiprindama vystomojo bendradarbiavimo politiką, **Lietuva tapo EBPO Paramos vystymuisi komiteto nare, įsteigtas Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondas.** 2022 m. Lietuva **vystomajam bendradarbiavimui skyrė 187,46 mln. eurų arba 0,29 proc. BVP** (2021 m. skirta 70,47 mln. eurų arba 0,14 proc. BVP). Pagal metinį rodiklio prieaugį Lietuva

buvo ketvirta iš dvidešimties EBPO Paramos vystymuisi komitetui priklausančių Europos Sąjungos valstybių. Toliau plečiama Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo projektų geografija – 2022 m. atidaryta Lietuvos lėšomis pastatyta pradinė mokykla jazidų bendruomenės vaikams Irake.

- **Lietuva viena pirmųjų pradėjo Ukrainos atstatymo darbus** – keturiems projektams (mokyklai, darželiui, modulinį namelių gyvenvietei ir energetikos sistemos modernizavimui) skirta 12 mln. eurų.

VALDYSENA. PAMOKOS IR POKYČIAI

Vyriausybės 2021 m. veiklos ataskaitoje pažymėta, kad, stiprinant sankcijų spaudimą Baltarusijai ir Rusijai, labai svarbūs tapo sankcijų įgyvendinimo mechanizmai. Iki šiol Lietuvoje, kaip ir daugumoje ES valstybių, sankcijos buvo įgyvendinamos decentralizuotai, kai kiekviena įmonė turi dėti pastangas nustatyti, ar sandorio šalis nėra sankcionuota, ir tada priimti atitinkamus sprendimus. Tokia sistema negali veikti efektyviai, kai sankcijų sąrašuose yra tūkstančiai asmenų, o patys sankcionuojamieji samdo konsultantus savo ryšiams paslėpti.

2022 m. Rusijai pradėjus karą prieš Ukrainą, ši problema tapo dar opesnė. Vyriausybės siūlymu Seimas priėmė įstatymo pataisas, sukuriančias centralizuotą sankcijų įgyvendinimo sistemą. Sankcionuotų asmenų ryšius tiriančia ir išplėstinį juridinių ir fizinių asmenų, kuriems visos Lietuvoje veikiančios įmonės privalo taikyti sankcijas, sąrašą nustatančia institucija tapo Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba. Užsienio reikalų ministerijai pavesta suburti ir vadovauti sankcijų įgyvendinimo komisijai, kurios užduotis yra užtikrinti efektyvų sankcijų režimo veikimą Lietuvoje. Valstybės duomenų agentūra analizuoja eksporto ir importo duomenis ir teikia komisijai tendencijų apžvalgas, kurios leidžia stebėti taikomus sankcijų apėjimo kelius ir juos užkardyti.

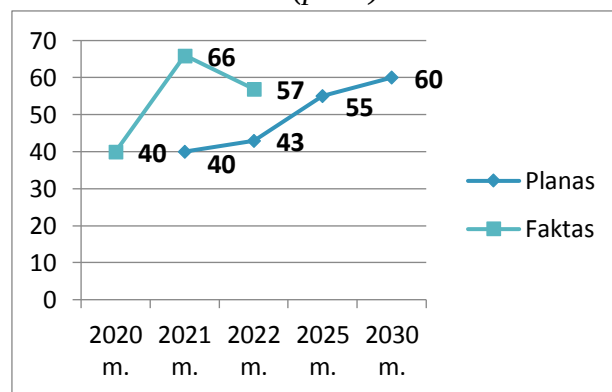
Nors neįmanoma užtikrinti visiško sankcijų laikymosi, Lietuvos sankcijų įgyvendinimo mechanizmą ES kolegos vertina kaip vieną griežčiausių bendrijoje.

Svarbiausių tendencijų apžvalga

Vertinant Lietuvos ryšių su diaspora stiprinimo pažangą, pasitelktas NPP nustatytas uždavinio lygmens poveikio rodiklis „Užsienio lietuvių, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis“. Palyginti su pradine 2020 m. reikšme (40 proc.), užsienio lietuvių, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis 2022 m. padidėjo iki 57 proc. ir jau buvo pasiekta ir viršyta NPP nustatyta šio rodiklio siektina reikšmė 2025 m. – 55 proc.

Rodiklio augimą 2022 m. galima sieti su ekonominių ir socialinių ryšių bei veiklų normalizavimusi ir grįžimu į ikipandeminį lygį.

15 paveikslas. Užsienio lietuvių, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Užsienio reikalų ministerija

Tiesa, 2022 m. rodiklis 9 proc. punktais mažesnis už 2021 m. reikšmę (66 proc.). Manytina, tokį netolygumą galėjo lemti apklausos organizavimo aplinkybės – 2022 m. apklausta santykinai mažiau respondentų ES šalyse, kur tankiausias Lietuvos Respublikos diplomatinio atstovybių tinklas (37 proc. –

palyginti su 42,8 proc. 2021 m.), bet daugiau respondentų iš ne ES šalių (63 proc. – palyginti su 57,2 proc. 2021 m.).

Stiprinant Lietuvos įtaką pasiekta pažanga vertinama teigiamai, tačiau pažangą galėjo lemti pandemijos ribojimų panaikinimas. Siekiant užtikrinti pasiektos pažangos tęstinumą, būtina tęsti Lietuvos ryšių su diaspora stiprinimo politiką.

Vyriausybės 2023 m. prioritetiniai darbai

- Toliau aktyviai Lietuvos diplomatinio tinklo pastangomis **telkti paramą Ukrainai iki jos pergalės.**
- Nuosekliai **tęsti ir stiprinti sankcijų Rusijai ir Baltarusijai ir jų tarptautinės izoliacijos politiką.**
- Diplomatinėmis priemonėmis **ginti ir puoselėti demokratinio pasaulio vertybes.**
- **Organizuoti NATO viršūnių susitikimą Vilniuje** ir siekti Lietuvos nacionaliniam saugumui stiprinti būtinų sprendimų priėmimo.
- Toliau imtis lyderystės **aktualizuojant ES Rytų partnerystės klausimus** ir išlaikyti juos ES užsienio politikos darbotvarkėje.
- **Stiprinti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką** ir tarptautines partnerystes šioje srityje, įgyvendinti pradėtus ir imtis naujų atstatymo projektų Ukrainoje.
- Parengti **Lietuvos pasirengimo pirmininkauti ES Tarybai 2027 metais** veiksmų planą, pradėti sistemingą pasirengimą.
- Toliau stiprinti ir plėtoti **Lietuvos ryšius su strateginiais partneriais.**

PRIEDAS NR. 1

Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita

Vadovaujantis Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 6 straipsniu, šiame Vyriausybės 2022 m. veiklos ataskaitos priede pateikiama nacionalinio saugumo būklės ir plėtros 2022 metais ataskaita: įvertinama Nacionalinio saugumo strategijoje išvardytų rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių nacionaliniam saugumui būklė, apžvelgiami pagrindiniai nacionalinio saugumo politikos prioritetų ir ilgalaikių nacionalinį saugumą stiprinančių programų įgyvendinimo rezultatai, turintys esminės įtakos Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimui.

1. RIZIKOS VEIKSNIAI, PAVOJAI IR GRĖSMĖS NACIONALINIAM SAUGUMUI

1.1. Didėjantis Rusijos Federacijos valdžios autoritarizmas ir agresyvumas siekiant imperialistinių ambicijų įgyvendinimo karinėmis ir hibridinėmis priemonėmis

Rusijos Federacija (toliau – Rusija) siekia įtvirtinti savo strateginius interesus – spręsti svarbiausius tarptautinės politikos klausimus ir dominuoti sau prisiskirtose įtakos zonose. Šiuos siekius Rusija įgyvendina naudodama karinę galią, kuri atviros agresijos prieš Ukrainą kontekste tapo vienu esminių jos užsienio ir saugumo politikos įgyvendinimo įrankiu. Jos svarbą didina mažėjantis kitų (ekonominių, diplomatinų) priemonių efektyvumas siekiant paveikti Vakarų pagal savo interesus.

Didėjanti Rusijos tarptautinė izoliacija mažina galimybes šalyje sklisti liberalioms vakarietiškomis idėjoms, kurias režimas laiko viena svarbiausių grėsmių savo egzistavimui. Rusijos valdantysis režimas įgauna vis daugiau totalitarinių bruožų – stiprina propagandą, ideologizuoja švietimo procesą, represuoja nepasitenkinimo valdžios sprendimais apraiškas, stengiasi mobilizuoti privačius išteklius ir visą ekonomiką karo reikmėms.

2022 m. pabaigoje Rusijos gynybos ministerija pristatė Rusijos ginkluotųjų pajėgų reorganizaciją, kuria planuojama iki 1,5 mln. padidinti Rusijos ginkluotųjų pajėgų karinio personalo ribinį skaičių, suformuoti tris naujas motorizuotųjų šaulių divizijas, septynias motorizuotųjų šaulių brigadas perorganizuoti į divizijas ir įvykdyti kitas reformas. Rusijos politinė-karinė vadovybė skelbia planuojanti įvykdyti šią reorganizaciją iki 2026 m., bet mažai tikėtina, kad būtų pajėgi įgyvendinti šiuos pokyčius anksčiau nei po 5–10 metų. Rusija taip pat paskelbė planuojanti 2023 m. surengti strateginius karinius mokymus „Zapad“, nors pagal įprastą planą šios serijos strateginio lygmens mokymai Vakarų karinėje apygardoje turėjo vykti dvejais metais vėliau. Tikėtina, kad visi šie planai rodo Rusijos siekį savo ginkluotąsias pajėgas pritaikyti ne tik tolesniam karui prieš Ukrainą, bet ir ilgalaikiai konfrontacijai su Vakarais.

Didėjančioje Rusijos ir Vakarų šalių konfrontacijoje ypatingas rizikos veiksnys Lietuvai yra Rusijos Kaliningrado srities kaimynystė. Kaliningrado sritis ypač svarbi Rusijos politinei vadovybei kaip placdarmas karinei galiai Baltijos jūros regione išlaikyti ir kaip izoliuotas, ekonomiškai pažeidžiamas ir NATO valstybių apsuptas Rusijos regionas. Jei tranzito į Kaliningradą sąlygos netenkins ar ekonominės problemos srityje gilės, Kremlius, tikėtina, sieks didinti įtampą regione, siekdamas bent simbolinių nuolaidų.

1.2. Autoritarinio Baltarusijos Respublikos politinio režimo priešiškus ir vykdomas provokacijas

A. Lukašenkos režimas yra svarbiausias Rusijos sąjungininkas, reikšmingai prisidedantis prie Rusijos agresijos prieš Ukrainą. Tai dar labiau didina tarptautinę politinę ir ekonominę Baltarusijos izoliaciją, gilina ekonomines režimo problemas. Kremlius yra suinteresuotas palaipsniui stiprinti Baltarusijos susaistymą. Tikėtina, kad

2023 m. prasidės derybos su Rusija dėl sąjunginės valstybės plėtojimo 2024–2026 m.

A. Lukašenkos režimas tęsė 2021 m. pradėtą, prieš Lietuvą, Latviją ir Lenkiją nukreiptą agresyvią neteisėtų migrantų srauto per Baltarusijos ir ES sieną skatinimą – hibridinę ataką. Baltarusijos pareigūnai gadina Lietuvos pasienyje su Baltarusija įrengtą fizinį barjerą, organizuoja neteisėtų migrantų privežimą prie valstybės sienos ir juos nukreipia į Lietuvos teritoriją. 2022 m. 11,2 tūkst. kartų užkirstas kelias neteisėtai į Lietuvą patekti neteisėtiems migrantams.

Be to, Baltarusijos režimas vykdo diskriminacinę politiką Baltarusijoje gyvenančių tautinių bendrijų atžvilgiu. 2022 m. rugpjūčio 11 d. Baltarusijos institucijos sustabdė lietuviškos Pelesos vidurinės mokyklos Baltarusijoje veiklą. Pagal 2022 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusius Baltarusijos švietimo kodekso pakeitimus visose šalyje veikiančiose mokyklose mokymas gali vykti tik baltarusių arba rusų kalba. Baltarusija 2022 m. rugsėjo 15 d. vienašališkai nutraukė tarpvalstybinio bendradarbiavimo švietimo srityje susitarimą su Lietuva.

2022 m. spalio 7 d. Jungtinių Tautų Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) asamblėja priėmė rezoliuciją, smerkiančią Baltarusijos vyriausybę už Čikagos konvencijos pažeidimą – neteisėtus veiksmus, kuriais ji sąmoningai sukėlė pavojų keleivinio „Ryanair“ lėktuvo skrydžio saugai ir juo skridusiems keleiviams, kai 2021 m. gegužės 23 d. privertė nutūpti Minske tarptautiniu maršrutu į Vilnių skridusį keleivinį „Ryanair“ lėktuvą.

Siekdamas stiprinti pozicijas šalies viduje, A. Lukašenkos režimas prieš Lietuvą ir Vakarų agresyviai skleidžia dezinformaciją. Esminiai naratyvai paremti siekiu įteigti baltarusių visuomenei agresyvių ir Baltarusiją siekiančių užgrobti Vakarų įvaizdį.

1.3. Kinijos Liaudies Respublikos ambicijos perkurti tarptautinę tvarką ir vis agresyvesnis to siekimas

2022 m. Kinija tęsė agresyvią užsienio politiką. Pamažu didėjo Kinijos susipriešinimas su JAV ir Vakarais. 2022 m. Kinija paskelbė „Globalaus saugumo iniciatyvą“¹⁶, kuria siūlo alternatyvią globalaus saugumo viziją. Labai tikėtina, kad artimoje ir vidutinėje perspektyvoje remdamasi šia iniciatyva Kinija sieks plėsti bendradarbiavimą su autoritarinėmis valstybėmis, tokiomis kaip Rusija, Baltarusija ar Iranas, karinėje ir žvalgybos srityse, taip pat kovoje prieš terorizmą ir „spalvotąsias revoliucijas“.

Didėjant JAV ir jos šalių sąjungininkių (tarp jų ir Lietuvos) karinei ir kitokio pobūdžio paramai Taivanui, Kinija atvirai demonstruoja, jog santykiuose su Taivanu yra pasirengusi peržengti „raudonąsias linijas“. 2022 m. vasarą, reaguodama į JAV Atstovų Rūmų pirmininkės vizitą Taivane, Kinija suorganizavo beprecedentes karines pratybas, imitavo visišką Taivano blokadą. Labai tikėtina, kad artimoje ir vidutinėje perspektyvoje Kinijos agresyvumas prieš Taivaną didės, tačiau karinės invazijos scenarijus nelabai tikėtinas.

Rusijos invazija į Ukrainą tapo iššūkiu Kinijai – šaliai tenka balansuoti tarp „nesikišimo politikos“ tradicijos, partnerystės su Rusija ir savo ekonominių interesų bei įvaizdžio Vakaruose. Pekinas atvirai remia Rusiją informacinėje ir diplomatinėje srityse – palaiko Maskvos naratyvą, kad karą Ukrainoje išprovokavo NATO plėtra ir Rusijos saugumo interesų Europoje ignoravimas, pasisako prieš karinę paramą Ukrainai bei sankcijas Rusijai. Kinija taip pat padeda mažinti Rusijai taikomų sankcijų poveikį – didina energetinių žaliavų iš Rusijos importą, Kinijos bankai integruoja Rusijos finansines institucijas į Kinijos plėtojamą tarpbankinių atsiskaitymų sistemą.

¹⁶ Tai 2022 m. balandžio 21 d. Kinijos pasiūlyta iniciatyva, kuri oficialiai pasisako prieš valstybių siekį nacionalinį saugumą užtikrinti kitų valstybių

nesaugumo sąskaita. Šios iniciatyvos kritikai teigia, jog taip Kinija pridengia siekį didinti savo globalią įtaką.

2022 m. pabaigoje vykusio Kinijos komunistų partijos (KKP) kongreso rezultatai atskleidė, kad šalies lyderis Xi Jinpingas ne tik įtvirtino savo statusą partijoje, užsitikrino galimybę valdyti šalį neribotą laiką, tačiau ir pašalino politinius oponentus iš svarbiausių pozicijų KKP hierarchijoje. Tai įgalins šalies politinį elitą tęsti anksčiau nurodytas veiklas.

1.4. Masinio naikinimo ginklų neplatinimo ir kontrolės susitarimams kylantys pavojai bei konvencinių ginklų kontrolės architektūros krizė

Ginklų kontrolės, nusiginklavimo ir neplatinimo architektūros erozija neigiamai paveikė strateginį stabilumą. Antai Šiaurės Korėja toliau plėtoja savo nelegalią branduolinę ir raketų programą, o tai kelia riziką branduolinio ginklo neplatinimui ir regiono stabilumui. Iranui atsisakant užbaigti derybas dėl JCPOA įgyvendinimo ir grasinant pasitraukti iš Branduolinio ginklo neplatinimo sutarties (NPT), kyla grėsmė visai NPT architektūrai. Kinija sparčiai plečia savo branduolinį arsenalą ir kuria vis sudėtingesnes tiekimo sistemas, nedidindama skaidrumo ir nedalyvaudama sąžiningos ginklų kontrolės ar rizikos mažinimo srityje.

Rusijos pažeidimai, selektyvus ginklų kontrolės įsipareigojimų vykdymas ir sprendimų priėmimo blokavimas prisidėjo prie platesnio saugumo aplinkos pablogėjimo. Pradėdama karą prieš Ukrainą, Rusija (ir jai padedanti Baltarusija) toliau ardo Jungtinių Tautų (JT) ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) steigiamuosius principus ir susitarimus. Rusija taip pat naudoja branduolinį šantažą, skleidžia dezinformaciją apie tariamą biologinio ir cheminio ginklo panaudojimą Ukrainoje. Tam ji išnaudoja Biologinio ginklo konvencijos (BWC) ir Cheminio ginklo konvencijos (CWC) mechanizmus, o tai kenkia šių konvencijų patikimumui. 2022 m. Rusija nevykdė strategine puolamosios branduolinės ginkluotės sutartimi „New START“ priimtų įsipareigojimų ir neleido atlikti patikrų sutartyje numatytuose objektuose. Taip pat atsisakė pratęsti strateginio stabilumo dialogą su JAV dėl šios sutarties pratęsimo po 2026 m.

Nors Rusija paprastai yra suinteresuota strateginiais susitarimais, įtvirtinančiais ginkluotės ir statuso paritetą su JAV, tačiau mažėjant dialogo galimybių didėja dabartinės ginklų kontrolės architektūros griūties grėsmė. Dėl bendro globalaus saugumo situacijos prastėjimo tai netiesiogiai neigiamai veiktų Lietuvos nacionalinį saugumą.

1.5. Euroatlantinės bendrijos vienybės skaldymas pasinaudojant Vakarų valstybių grėsmių vertinimo skirtumais ar ne visada sutampančiais interesais

2022 m. Rusijos karinis, politinis, energetinis, diplomatinis spaudimas euroatlantinei bendrijai ir jos partneriams nuolat didėjo. 2022 m. vasario 24 d. Rusijos pradėta masinė karinė invazija į Ukrainą lėmė radikalius NATO sąjungininkų santykių su Rusija pokyčius. Rusija stiprino prieš euroatlantinę bendriją ir jos paramą Ukrainai nukreiptą agresyvią retoriką, toliau siekė diskredituoti NATO ir silpninti Aljanso sąjungininkų vienybę naudodama branduolinį šantažą, manipuliavimą energetinių išteklių tiekimu, kibernetines ir dezinformacijos priemones.

Tačiau Rusijos veiksmai ne susilpnino, o veikiau sustiprino Aljanso vienybę ir sanglaudą. 2022 m. NATO valstybių vadovų susitikime Madride priimti istoriniai sprendimai dėl gynybos laikysenos stiprinimo NATO rytinėje dalyje, dėl visa apimančio paramos paketo Ukrainai, paskelbta apie Švedijos ir Suomijos siekį tapti NATO narėmis. Susitikime patvirtintoje naujoje NATO strateginėje koncepcijoje sąjungininkai įvardijo Rusiją kaip reikšmingiausią grėsmę Aljansui. 2022 m. transatlantinė bendruomenė įvedė ekonomines sankcijas ir vieningai išsiuntė iš savo šalių dalį rusų diplomatų. Siekdama išvengti tarptautinės izoliacijos, Rusija stengiasi burti autoritarinių valstybių koaliciją, Azijos, Afrikos ir Lotynų Amerikos šalyse skleidžia naratyvą, nukreiptą prieš Vakarų.

Tikėtina, kad Rusija toliau sieks skaldyti transatlantinės bendruomenės vienybę, naudodamasi vidinėmis šalių problemomis,

visuomenėse egzistuojančiais mitais ir aštrindama valstybių narių nesutarimus.

1.6. Ekonominė ir energetinė priklausomybė

Ekonominė priklausomybė. Atsakydamos į Rusijos karą prieš Ukrainą bei brutalius A. Lukašenkos režimo veiksmus, ES bei kitos tarptautinės bendruomenės narės šioms šalims įvedė įvairaus pobūdžio sankcijas, kurios sukėlė nemažai įtampos Lietuvos ekonomikai. 2022 m. pradžioje Kinija ir toliau aktyviai ribojo lietuviškos kilmės prekių patekimą į Kinijos rinką, o vasario–kovo mėn. įvedė ir formalius lietuviškos jautienos, alkoholinių gėrimų, durpių, pieno produktų ir medienos importo draudimus. Reaguodama į spaudimą, ES 2022 m. sausio 27 d. kreipėsi į Pasaulio prekybos organizaciją (PPO) su prašymu pradėti konsultacijas su Kinija pagal PPO ginčų sprendimo procedūrą. 2022 m. kovo 14–15 d. įvyko ES ir Kinijos konsultacijų susitikimai, kuriuose ES pusė siekė surinkti daugiau faktinės informacijos apie Kinijos taikomus ribojimus. Pereiti į antrąją bylinėjimosi stadiją ir įsteigti arbitrų kolegiją ES paprašė 2022 m. gruodžio 20 d. PPO Ginčų sprendimo komiteto posėdyje.

Pastebimai mažėja Lietuvos priklausomumas nuo kai kurių valstybių, galinčių kelti rizikas ar grėsmes Lietuvos ekonominiam saugumui užsienio prekybos srityje. Pavyzdžiui, 2022 m., palyginti su 2021 m., prekių importo iš Rusijos vertė sumažėjo net 42,6 proc. (nuo 4,51 mlrd. eurų iki 2,59 mlrd. eurų), prekių importas iš Baltarusijos sumažėjo 21,9 proc. (nuo 985,6 mln. eurų iki 769,5 mln. eurų), tačiau prekių importas iš Kinijos padidėjo 26,4 proc. (nuo 1,57 mlrd. eurų iki 1,99 mlrd. eurų).

2022 m. III ketv. pabaigoje Rusijos, Baltarusijos ir Kinijos bendros tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI) Lietuvoje sudarė tik 2,06 proc. dalį visų sukaupytų TUI Lietuvoje (596,16 mln. eurų). Atkreiptinas dėmesys, kad nors Rusijos TUI mažėjo, tačiau Baltarusijos ir Kinijos TUI per 2022 m. padidėjo 45,01 mln. eurų. Tai sudarė bendrą 8,17 proc. šių šalių TUI padidėjimą, palyginti su 2021 m. III ketvirčiu. Daugiausia šių trijų

šalių TUI Lietuvoje padidėjo apdirbamojoje gamyboje, privataus nekilnojamojo turto įsigijimo ir pardavimo srityje, o daugiausia sumažėjo nekilnojamojo turto veikloje.

Energetinė priklausomybė. 2022 m. vasario 24 d. Rusijai užpuolus Ukrainą ir ES įvedus sankcijas agresoriui, Rusija pradėjo riboti gamtinių dujų tiekimą ir nusprendė vienašališkai pakeisti anksčiau sudarytų sutarčių sąlygas, reikalaudama už tiekiamas gamtines dujas mokėti rubliais. Siekdama nutraukti energetinę priklausomybę nuo Rusijos, Lietuva visiškai atsisakė rusiškų energetinių išteklių importo (balandžio mėn. sustabdytas dujų ir naftos, o gegužės mėn. elektros importas). Analogiškai nusprendė ir kitos ES valstybės narės (Lenkija, Suomija, Bulgarija), kurios turėjo galimybę diversifikuoti tiekimą arba pakeisti gamtines dujas kitais energijos ištekliais. Lietuvos energetinių išteklių poreikis tenkinamas pasitelkiant esamą infrastruktūrą (Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių jungtis (GIPL), Klaipėdos SDG terminalas, elektros jungtys su Švedija, Lenkija ir Latvija). Regione vystomi energetikos projektai garantuoja, kad ateityje apkritai neliks ne tik politinių, bet ir ekonominių paskatų atnaujinti energijos importą iš Rusijos. Neatmestina, kad „Gazprom“ sieks susigrąžinti dalį Baltijos šalių ir ES rinkos. Tikėtina, kad koncernas bandys veikti pasinaudodamas prekybos gamtinėmis dujomis tarpininkais, su kuriais yra bendradarbiavęs anksčiau ar kurių atstovai turi įtakingų ryšių „Gazprom“ struktūrose.

Elektros tinklų priklausymas nuo Rusijos, elektros generacijos trūkumas bei konkurencingos elektros kainos Lietuvoje tebėra pagrindiniai energetikos srities iššūkiai. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva priklauso Baltarusiją, Rusiją ir Baltijos šalis jungiančiam elektros žiedui (BRELL), egzistuoja rizika, kad Rusija gali bandyti vienašališkai atjungti Baltijos šalių elektros energetikos sistemas nuo bendros sistemos arba stabdyti desinchronizacijos procesą, siekdama apsunkinti Lietuvos prisijungimą prie kontinentinės Europos tinklų.

1.7. Neatsakingas Baltarusijos Respublikos institucijų požiūris į branduolinę saugą ir nesaugi Baltarusijos atominė elektrinė

Rusijos branduolinės energijos korporacija „Rosatom“ ir Baltarusijos institucijos nuolat slepia informaciją apie tikrąją situaciją Baltarusijos atominėje elektrinėje (toliau – BAE) bei objekte įvykusius incidentus. Nepaisant daugkartinių Lietuvos raginimų stabdyti BAE projekto įgyvendinimo darbus ir spręsti saugos problemas, dar 2021 m. buvo pradėtas pramoninis šios elektrinės 1-ojo energijos bloko eksploatavimas ir 2-ojo energijos bloko fizikinio paleidimo darbai. 2022 m. balandžio 25 d. 1-asis energijos blokas buvo sustabdytas planiniam remontui, kuris pagal pirminius planus turėjo trukti apie 3 mėnesius, tačiau užtruko daugiau nei 6 mėnesius. Šis blokas buvo vėl paleistas tik lapkričio 9 d. Tokia ilga prastova gali reikšti, kad BAE turi rimtų techninių problemų, kurios sprendžiamos jau prasidėjus šios elektrinės eksploatavimui. Per 2022 metus Baltarusija neparodė reikšmingo „streso testų“ priemonių ir kitų šiuolaikinių saugos reikalavimų įgyvendinimo pažangos.

2022 m. vasario 1 d. buvo sustabdytos Baltarusijos specialiosios teisės ir privilegijos pagal JT EET Orhuso konvenciją už nuolatinius ir šiurkščius konvencijos pažeidimus pagal Baltarusijos pilietinės visuomenės ir Lietuvos institucijų pateiktus skundus prieš Baltarusiją dėl netinkamo visuomenės informavimo vystant BAE projektą. 2022 m. liepos mėn. Baltarusija nusprendė pasitraukti iš Orhuso konvencijos.

2022 m. birželio 27 – liepos 8 d. Jungtinės panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyvių atliekų tvarkymo konvencijos peržiūros susitikimo metu, remiantis Lietuvos ir kitų delegacijų pateiktais klausimais, Baltarusijai buvo pateiktos rekomendacijos (iššūkiai ir pasiūlymai), kaip gerinti saugą. Tai yra svarbi priemonė, prisidedanti prie panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyvių atliekų tvarkymo gerinimo.

1.8. Virsmo technologijų (dirbtinio intelekto, didžiųjų duomenų, autonominių, kvantinių ir kitų technologijų) plėtra ir vis dažnesnis jų pritaikymas veiksams prieš kitas valstybes vykdyti

Plėtojamos virsmo technologijos turi didelę įtaką JAV, Kinijos ir Rusijos galių pasiskirstymui pasaulyje. Šios technologijos vis labiau vertinamos kaip priemonė pasiekti proveržį ekonomikoje, taip pat strateginį ir operacinį pranašumą konflikto metu. Dėl to didžiosios šalys vykdo ambicingus virsmo technologijų vystymo planus. Augant tarptautinei technologinei konkurencijai, Vakarams plečiant sankcijų režimą technologijų eksportui į Rusiją ir Baltarusiją, virsmo technologijas tyrinėjantys ir vystantys Vakarų, kartu ir Lietuvos, subjektai tampa potencialiais priešišku valstybių taikiniais. Būdai, kuriais siekiama užmegzti kontaktą su technologijų įmonėmis ar akademinė bendruomene ir perimti Vakaruose vystomas technologijas bei sprendimus:

1. Pelningi gamybos užsakymai;
2. Verslo ir mokslo bendradarbiavimas, vedamos derybos ir konsultacijos;
3. Ryšiai su universitetais, susijusiais su gynybos pramone;
4. Užsienio investicijos;
5. Užsienio studentų aukštesnės pakopos studijos;
6. Dalyvavimas tarptautinėse parodose ir konferencijose;
7. Techninių ekspertų kaip konsultantų pritraukimas į valstybinius ir pramonės projektus;
8. Ekspertinių žinių panaudojimas priešišku šalių žvalgybos tarnybų užduotims vykdyti.

Įmonės ir akademinė bendruomenė, įsitraukdama į bendradarbiavimą su trečiųjų šalių atstovais, kurie prisideda prie karinių technologijų vystymo, rizikuoja veiklos perspektyvomis – toks sandoris gali turėti žalos technologijų kūrėjų reputacijai ir galimybėms bendradarbiauti su Vakarų partneriais ateityje.

1.9. Kibernetinės ir informacinės grėsmės

Kibernetinės grėsmės. 2022 m. nesumažėjo priešišku valstybių keliama grėsmė Lietuvos institucijų bei organizacijų informacinių sistemų saugumui. Aktyviausiai prieš Lietuvą veikė programišių grupuotės, siejamos su Rusija ir Kinija. Jų prioritetinė užduotis ir toliau buvo ilgalaikis ir tęstinis informacijos, susijusios su Lietuvos užsienio ir vidaus politika, rinkimas. Kita vertus, pastaraisiais metais pagausėjo ir destruktinių kibernetinių atakų. Vykdam tokio tipo atakas, siekiama ne tik trikdyti valstybės institucijų, ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros operatorių sistemų ir tinklų darbą bei gyvybiškai svarbius procesus, bet ir naikinti jose kaupiamus ir apdorojamus duomenis. Nors tiesioginės ilgalaikės žalos šios atakos nepadarė, labai tikėtina, kad šie kibernetiniai aktyvistai ir toliau savo veiksmais remis Rusijos politiką prieš užsienio šalių paramą Ukrainai ar kitus Rusijai nepalankius sprendimus.

Informacinės grėsmės. 2022 m. Rusija informacinėmis priemonėmis siekė išnaudoti politines, socialines ir kultūrines problemas Lietuvoje ir paveikti gyventojų nuostatas bei politinį sprendimo priėmimo procesą. Dezinformacijos incidentų dinamika per pastaruosius dvejus metus liko panaši – 2021 m. buvo fiksuota 5 030 unikalių atvejų, o 2022 m. jų buvo mažiau – 4 999. Didžiausios pastangos dėtos siekiant mažinti Lietuvos politinę, karinę ir moralinę paramą Ukrainai, vykstant Rusijos agresijai prieš šią šalį. Dezinformaciją skleidžiantys kanalai teigė, esą Rusija už tokius veiksmus Lietuvą nubaus karinėmis priemonėmis. Eskaluoti kaltinimai, esą politikai švaisto karinę įrangą ir mokesčių mokėtojų lėšas Ukrainoje. Kartu prokremliški informaciniai kanalai vykdė nuo Rusijos agresijos į Europą bėgančių ukrainiečių diskreditavimo kampaniją. Jie kaltinami teisės pažeidimais, piktnaudžiavimu socialine parama ir politinio ekstremizmo propagavimu.

Šios informacinės priemonės buvo bendro Rusijos siekio paveikti transatlantinės bendruomenės vienybę dalis. Visgi Lietuvos visuomenė išliko atspari ir aktyviai prisidėjo prie pagalbos Ukrainai¹⁷, o mūsų šalies politinė ir karinė parama Ukrainai išliko aukšto lygio.

Kartu Rusija siekė išlaikyti savo, kaip lemiamą vaidmenį Antrajame pasauliniame kare turėjusios valstybės, įvaizdį. 2022 m. pradėjus sovietų kariams skirtų monumentų nukėlimo darbus, Rusija ir jos kontroliuojami informaciniai kanalai ėmėsi atsakomųjų veiksmų. Rusijos ambasados diplomatai siekė užmegzti ryšius su Lietuvos valstybės ir savivaldos institucijomis ir rinko informaciją apie sovietų kariams skirtų monumentų nukėlimą. Ši informacija buvo reikalinga Rusijos teisėsaugai pradėti baudžiamąjį Lietuvos piliečių persekiojimą. Reaguodama į monumentų nukėlimą Lietuvoje, Rusija pradėjo naikinti savo teritorijoje esančius su lietuvybe susijusius viešosios erdvės objektus, persekioti lietuvybę puoselėjančias organizacijas, kai kurios jų buvo priverstos nutraukti veiklą. Prisidengdama kova su nacizmu, Rusija siekia įtvirtinti savo hegemoniją regione. Kaltinimai sovietų karių kapų išniekinimu ir nacizmo šlovinimu formuoja Lietuvos kaip priešo įvaizdį Rusijos visuomenėje ir potencialiai gali būti panaudoti Kremlui imantis prieš Lietuvą agresyvių veiksmų.

1.10. Piliečių ir valstybės susvetimėjimas bei socialiniu, ekonominiu ar kultūriniu pagrindu kylantis susipriešinimas

2022 m. Lietuvoje veikė Rusijos ir Baltarusijos interesų įgyvendinimui naudingi judėjimai. Jie nuolat viešojoje erdvėje diskreditavo Lietuvos Respublikos vykdomą vidaus ir užsienio politiką, skleidė Baltarusijai ir Rusijai naudingą propagandą. Šie judėjimai neformuoja Lietuvos pamatinių gyventojų nuostatų, o skleidami melagingą informaciją naudojami Lietuvoje egzistuojančiomis

¹⁷ Pilietinės galios indekso duomenimis, 2022 m. 65 proc. apklaustųjų vienaip ar kitaip prisidėjo remdami Ukrainą.

socialinėmis ir ekonominėmis problemomis ir siekia jas pašalinti.

Šis problemų kompleksas lėmė, kad Lietuvos pilietinės galios indeksas 2022 m. sumenko¹⁸. Apskaičiuota vidutinė jo reikšmė – 35,9 balo iš 100 galimų – yra mažesnė tiek už 2020 m., tiek už 2019 m. matytas rekordiškai aukštas reikšmės (atitinkamai 41,3 ir 39,7 balo).

Daugiausia įtakos tokiam pokyčiui turėjo išaugęs nežinančių, kaip elgtis iškilus politinei, ekonominei ar vietinės reikšmės problemai, skaičius ir sumažėjusi dalis tų, kurie tokiose situacijose aktyviai imtųsi veiksmų. Iškilus vietinei problemai, veiksmų imtųsi, kaip teigia, 67 proc. respondentų, ekonominei problemai – 47 proc., politinei – 37 proc., o saugumo – 55 proc. respondentų (2022 m.). Nemaža dalimi tai sietina ne tik su piliečių nuostatomis, bet ir su informacijos apie galimybes prisidėti sprendžiant įvairius iššūkius bei savo vietą mobilizacijos ar krizių metu trūkumu.

Žvelgiant į kriminogeninę situaciją Lietuvoje, ir toliau užregistruojama daug nusikaltimų pagal Baudžiamojo kodekso 170 straipsnį „Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“. (2021 m. – 82, 2022 m. – 84). Didžiąją dalį sudaro tokio pobūdžio nusikaltimai dėl seksualinės orientacijos (57). Pažymėtina, kad daugiau nei dvigubai padaugėjo nusikaltimų dėl tautybės. Nusikaltimų dėl rasės išaugo daugiau nei dvigubai ir grįžo į 2020 m. lygį (7 atvejai). Tikėtina, kad tai lėmė nuo COVID-19 pandemijos susiformavę atskirų visuomenės veikėjų įpročiai daugiau komentuoti internetinėje erdvėje dėl Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencijos) ratifikavimo, Partnerystės įstatymo projekto. Nusikaltimų dėl tautybės pagausėjimas gali būti siejamas su atskirų visuomenės atstovų siekiu dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą apkaltinti vieną ar kitą etninę grupę.

1.11. Europos kaimynystėje didėjantis religinis ekstremizmas, įšaldyti

¹⁸ Šis indeksas matuoja visuomenės realų ir potencialų aktyvumą, savo įtakos pajautimą ir su pilietine veikla

konfliktai, nestabilios valstybės, jose atsiradęs galios ir saugumo vakuumas

2022 m. vasario 24 d. Rusijos pradėtas plataus masto karas prieš Ukrainą turėjo įtakos įšaldytų konfliktų dinamikai. Pasinaudodamas sumaištimi tarptautinėje erdvėje ir siekdamas testuoti Azerbaidžano ir Armėnijos konflikto reguliavime dalyvaujančių šalių reakcijas, Azerbaidžanas rugsėjo 13–14 d. prieš Armėniją pradėjo karinius veiksmus. Nors pasiektos paliaubos, tačiau eskalacijos grėsmė išlieka. Tuo tarpu Uždnestrėje dislokuotos Rusijos pajėgos ir Rusijos pastangos paveikti procesus Moldovoje yra destabilizuojantis veiksnys. Tai kelia ne tik politines ir ekonomines problemas Moldovoje, bet ir įgalina Rusiją grasinti Uždnestrėje esančiomis pajėgomis atverti dar vieną karo prieš Ukrainą kryptį. Nors Abchazijos ir Cchinvalio / Pietų Osetijos regionuose okupacinių karinių Rusijos pajėgų sumažėjo (perdislokuotos į Ukrainą), tačiau Kremliaus kontroliuojamos pajėgos vykdo represijas prieš vietos gyventojus, tęsia „šliaužiančios okupacijos“ taktiką (savo kontrolės bando perimti Bičvintos / Picundos kurortinį miestą). Kalbant apie religinio ekstremizmo keliamas grėsmes, teroristinės organizacijos „Islamo valstybė“ ir „Al-Qaeda“ neturėjo pajėgumų Vakaruose vykdyti teroristinių išpuolių, tačiau skleisdamos propagandą skatino Vakaruose gyvenančius religiniais ir socialiniais pagrindais radikalėjančius asmenis imtis smurto. Šie asmenys dažniausiai neturi priėjimo prie ginklų ir sprogmenų, todėl išpuolius vykdo namų apyvokos daiktais (pvz., peiliais). Palyginti su praėjusiais metais, tokių išpuolių surengta mažiau, Vakarų valstybių prevenciniai ir kiti veiksmai buvo sėkmingi. Tačiau nemažėjanti politinė ir karinė įtampa, socialinės problemos, maisto trūkumas (prie kurių prisideda Rusijos karas Ukrainoje) ir dėl karo padidėjęs maisto trūkumas Rytuose kelia naujus nelegalios migracijos į ES iššūkius. Tokiu atveju religinio ekstremizmo grėsmės ES gali padidėti.

siejamų rizikų vertinimą. <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2022-m/>

1.12. Klimato kaita ir dėl to dažnėjantys ir intensyvėjantys ekstremalūs hidrometeorologiniai reiškiniai bei orų anomalijos

Lietuvai didžiausios su klimato kaita susijusios grėsmės nacionaliniam saugumui – tai ekstremalūs gamtos reiškiniai, tokie kaip upių potvyniai, jūros lygio kilimas, kritulių kiekio ekstremumai, karščio ir šalčio bangos.

Nors 2022 m. nebuvo paskelbta valstybės lygio ekstremaliųjų situacijų dėl hidrometeorologinių reiškinių, dėl tokių klimato kaitos reiškinių, kurie gali turėti staigių ir sunkiai prognozuojamų padarinių žemės ūkio sektoriui, rizika išlieka didelė. Antai iš 12 savivaldybių lygiu paskelbtų ekstremaliųjų situacijų net 50 proc. jų buvo dėl ilgalaikio lietaus padarinių, taip pat buvo paskelbti du ekstremalieji įvykiai dėl ilgalaikio lietaus ir vienas dėl stichinio vandens lygio.

Ekstremalūs hidrometeorologiniai reiškiniai daro didelį neigiamą poveikį žemės ūkiui. Pažeidžiamiausias yra augalininkystės sektorius. Žemės ūkio ministerija, naudodama Kaimo plėtros programos ir nacionalinės paramos finansines priemones, įgyvendina pasėlių draudimo politiką. Naudojant dalinio pasėlių draudimo įmokos kompensavimo finansines priemones, ūkiams suteikiama galimybė apsidrausti pigiau, taip pat skatinamas savisaugos ir atsakingumo suvokimas. Paskutiniu trejų metų laikotarpiu draudžiasi vis daugiau ūkių, o tai leidžia Vyriausybei taupyti biudžeto lėšas patirtiems nuostoliams kompensuoti.

1.13. Technogeninių, gamtinių, sveikatos ar kitų krizių pavojus

Galimos radiologinės ar branduolinės avarijos BAE rizikos lygis išlieka didelis.¹⁹

Vertinant grėsmes dėl užkrečiamųjų ligų, paminėtinos šios pavojingos ir ypač

pavojingos užkrečiamosios ligos, galinčios sukelti ekstremalias situacijas Lietuvoje, – tymai, tuberkuliozė, poliomieltas. Iš paminėtų ligų pavojingiausia padėtis dėl tuberkuliozės. Pagrindinis infekcijos šaltinis – atvira plaučių tuberkulioze sergantis žmogus, perduodantis ligos sukėlėją kitam asmeniui oro lašeliniu būdu. 2022 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 535 nauji bakteriologiškai patvirtinti plaučių tuberkuliozės atvejai. 2015–2022 m. laikotarpiu šių atvejų sumažėjo 40 proc. Tokį mažėjimą daugiausia lemia COVID-19 pandemijos susirgimai. Didžiausius iššūkius kelia vaistams atspari tuberkuliozė, kurios rodikliai Lietuvoje yra vieni aukščiausių ES. Šie epidemiologiniai rodikliai Lietuvoje per pastaruosius 8 metus sumažėjo 52,3 proc., tačiau atvejų kreivė judėjo netolygiai.

Ekstremalioji situacija dėl COVID-19 parodė, kad pirminei maisto gamybai, maisto perdirbimui ir jo tiekimo grandinės tvarumui gali turėti įtakos gretutiniai rizikos veiksniai, tokie kaip didelės dalies darbo jėgos praradimas. Dėl tokio gretutinio veiksnio gali neprognozuojamam laiko tarpui sustoti maisto gamybos ar perdirbimo sektoriaus objektai. Taip pat COVID-19 situacija parodė, kad gali sutrikti ir perdirbimui skirtų žaliavų tiekimo grandinė iš kitų ES ar pasaulio šalių.

Daugiausia labai patogeniško paukščių gripo (toliau – LPPG)²⁰ protrūkių naminių paukščių laikymo vietose nustatyta Prancūzijoje – net 594, Vengrijoje – 294, Vokietijoje – 97, Olandijoje – 79, Italijoje – 54, Ispanijoje – 37. Lenkijoje nustatyti 68 LPPG protrūkiai, kurie daugiausia žalos padarė naminių ančių sektoriui. 2022 m. Lietuvoje laukinių paukščių LPPG atvejų nustatyta 11-oje vietų, iš viso LPPG virusas nustatytas 868 laukiniams paukščiams (kirams, gandrums, gulbėms ir laukinėms antims).

Afrikinis kiaulių maras (toliau – AKM)²¹ apėmęs šias Europos šalis: Estiją, Latviją, Lietuvą, Lenkiją, Vengriją, Slovakiją, Serbiją,

¹⁹ Žiūrėti 1.7 papunktį.

²⁰ LPPG yra greitai plintanti pavojinga užkrečiamoji paukščių liga, kuria serga naminiai ir laukiniai paukščiai. Nuo ligos gali nugaišti iki 100 proc. visų ūkyje laikomų paukščių.

²¹ AKM – ypač pavojinga užkrečiama virusinė naminių bei laukinių kiaulių (ir šernų) liga. Kitiems gyvūnams ir žmonėms šią ligą sukeliantis virusas nepavojingas. Užsikrėtusių kiaulių mėsą draudžiama vartoti ne dėl

Ukrainą, Rusiją, Italiją, Moldovą, Bulgariją, Rumuniją, Vokietiją, Belgiją, Graikiją ir Čekiją. Iš viso Europos šalyse AKM nustatytas 537-iose kiaulių laikymo vietose (sunaikintos 232 024 kiaulės) ir 9 421 šernui (5 751 nugaišusiam ir 3 670 sumedžiotų). 2022 m. dėl AKM Molėtų, Jurbarko ir Šakių rajonų savivaldybėse buvo skelbiamos savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos. Lietuvoje 2022 m. AKM nustatytas 16-oje kiaulių laikymo vietų (sunaikintos 2 255 kiaulės) ir 670 šernų (497 nugaišusiems ir 173 sumedžiotiems).

1.14. Globalūs procesai, tokie kaip pasaulio ekonomikos, darbo rinkų pokyčiai, pramonės transformacijos, masinė žmonių migracija bei demografinės tendencijos

Rusijos karo Ukrainoje ekonominiai padariniai, išaugusi infliacija, energetikos rinkų krizė, Kinijoje ilgai taikytos COVID ribojimo priemonės lemia globalios ekonomikos lėtėjimą. Tarptautinis valiutos fondas (IMF) prognozuoja, kad pasaulinis ekonominis augimas sulėtės nuo 6,0 proc. 2021 m. iki 3,2 proc. 2022 m. ir 2,7 proc. 2023 m. Kita vertus, prognozuojama, kad pasaulinė infliacija nuo 4,7 proc. (2021 m.) pasiekusi 8,8 proc. (2022 m.), 2023 m. gali imti mažėti iki 6,5 proc. 2023 m. ir iki 4,1 proc. 2024 m. Žemės ūkio ir pramonės sektorių santykinė reikšmė ekonomikoje menksta, o paslaugų sektoriaus didėja. Sparčiai vystosi technologijos ir inovatyvūs sektoriai. Tai ne tik kuria pridėtinę vertę ekonomikai, bet reiškia ir naujus iššūkius – teisinio reglamentavimo (pvz., el. prekyba, skaitmeninės ekonomikos apmokestinimas), kibernetinio saugumo užtikrinimo, kovos su dezinformacija.

Demografinė situacija pasaulyje keičiasi iš esmės. ES šalių populiacijos dalis pasaulyje reikšmingai mažėja: 1960 m. buvo 12 proc., dabar – 6 proc., 2070 m. bus mažiau nei 4 proc. Sparčiausiai augantis regionas – Afrika, jos populiacijos dalis 1930 m. sudarė 9 proc., šiandien – 17 proc., 2100 m. prognozė – 38 proc. Bene didžiausia demografinė

tendencija – visuomenės senėjimas, kuris ES vyksta itin sparčiai. 2050 m. vyresnių kaip 65 m. žmonių dalis sieks net 30 proc., o 2020 m. buvo 20 proc. Senėjimas kelia iššūkius ekonomikos augimui (nepakaks darbuotojų) bei fiskaliniam tvarumui.

Rusijos karas Ukrainoje sukėlė papildomą migracijos srautą į ES – nuo karo pradžios ES užregistruota beveik 5 mln. pabėgėlių iš Ukrainos. Tęsiantis karui, šis skaičius gali augti. Reaguojant į susidariusią situaciją, ES pirmą kartą buvo aktyvuota Laikinosios apsaugos direktyva, sudariusi sąlygas ukrainiečiams apsigyventi ir naudotis suderintomis teisėmis visoje ES ir tokiu būdu sumažinusi nacionalinėms prieglobsčio sistemoms tenkantį spaudimą. Karas Ukrainoje daro poveikį visame pasaulyje – didėja pasaulinė maisto krizė, kuri gali paskatinti ir migraciją iš Afrikos šalių link ES. Lietuvoje šios tendencijos atsispindi įvairiais pjūviais.

Užimtumas. 2022 m. visų amžiaus grupių gyventojų užimtumo lygis buvo 59,1 proc., arba didžiausias nepriklausomos Lietuvos istorijoje. Sparčiam užimtumo augimui sudarė sąlygas darbo jėgos pagausėjimas, jos pirmiausia daugėjo dėl padidėjusio darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus Lietuvoje. Darbingo amžiaus gyventojų skaičių padidino imigrantai, tai daugiausia Rusijos sukulto karo pabėgėliai iš Ukrainos. Tačiau darbuotojų poreikis tebėra didelis ir tai lemia žemą nedarbo lygį.

2023 m. sausio 1 d. Lietuvoje gyveno 2 mln. 860 tūkst. nuolatinių gyventojų. Tai 54 tūkst. daugiau negu 2022 m., tačiau pastarąjį dešimtmetį gyventojų skaičius sumažėjo 4,78 proc., o per pastaruosius tris dešimtmečius – net 17,21 proc. Šie gyventojų skaičiaus mažėjimo mastai ir tempai buvo vieni sparčiausių Europoje. Demografinės prognozės rodo gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijas ir ateityje. Remiantis Eurostato prognozėmis, iki 2030 m. Lietuvos gyventojų gali sumažėti apie 10 proc.

pavojaus užsikrėsti žmonėms, o dėl galimybės, kad per mėsą, kraują, vidaus organus pavojingas virusas bus išplatintas už ligos židinio ribų. Afrikinis kiaulių maras

yra žmonėms nepavojinga liga – jie nesusirgs, net jei suvalgytų užkrėstos mėsos.

Nuolatinių Lietuvos gyventojų skaičiaus pokyčiui 2022 m. įtakos turėjo dėl didelio karo pabėgėlių iš Ukrainos skaičiaus padidėjusi teigiama *neto* tarptautinė migracija (72,4 tūkst. daugiau žmonių imigravo negu emigravo) ir neigiama natūrali gyventojų kaita (18,4 tūkst. daugiau žmonių mirė negu gimė.)

2. NACIONALINIO SAUGUMO PRIORITETA

2.1. Valstybės gynybos srityje

2.1.1. Nacionalinių karinių pajėgumų stiprinimas

2022 m. buvo tęsiama intensyvi nacionalinių gynybos pajėgumų plėtra, užtikrinanti Lietuvos kariuomenės (toliau – LK) pasirengimą išaugusioms grėsmėms atremti. Sparčią pažangą modernizuojant LK pajėgumus lėmė ženkliai išaugęs Krašto apsaugos ministerijos (toliau – KAM) biudžetas.²² Skirdama gynybai kur kas daugiau nei 2 proc. BVP, Lietuva įgyvendina įsipareigojimą NATO. Nuo 2015 m. Lietuva taip pat įgyvendina įsipareigojimą dėl gynybos investicijų modernizacijai – 2022 m. paskyrė 37 proc. gynybos biudžeto. Šiai sričiai kasmet skiriama gerokai daugiau nei 20 proc. gynybos biudžeto ir planuojama šį lygį išlaikyti ateityje.

Lietuva savo karinius pajėgumus stiprina šiose srityse:

1. Sustiprintas LK gebėjimas kariauti sausumoje, užtikrinant vienetų manevrą, reikiamą apsaugos lygį bei ugnies galios didinimą, oro gynybą.
2. Dėl pablogėjusios saugumo situacijos sąjungininkams priėmus sprendimą stiprinti karinį buvimą Lietuvoje, padidėjo LK pratybų su Lietuvoje dislokuotais sąjungininkais intensyvumas²³. Bendradarbiaujant su Vokietijos atstovais,

²² 2022 m. gynybai skirta 1 648,9 mln. eurų, arba 2,52 proc. bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP), o palyginti su 2021 m., gynybos išlaidos išaugo beveik 50 proc.

²³ 2022 m. Lietuvoje vyko didžiausios sausumos pajėgų pratybos „Geležinis Vilkas I-II“. Šiose pratybose buvo įvertintas LK Mechanizuotajai pėstininkų brigadai „Geležinis Vilkas“ priklausančių NATO priešakinių pajėgų kovinės grupės ir Karaliaus Mindaugo husarų

pradėtas pasirengimas steigti apgyvendinimo infrastruktūrą, reikalingą išaugusioms Vokietijos vadovaujamoms priešakinėms pajėgoms bei šios šalies pėstininkų brigadai Lietuvoje priimti. 2022 m. buvo tęsiamas priimančiosios šalies paramos teikimas Lietuvoje dislokuotoms sąjungininkų pajėgoms.

3. 2022 m. LK tęsė karinių vienetų personalo komplektavimą, pagrindinį dėmesį skirdama pėstininkų brigadoms „Geležinis Vilkas“ ir „Žemaitija“. KAM siekia motyvuoti ir išlaikyti jau tarnaujantį personalą. Toliau buvo įgyvendinamas motyvacinis paketas²⁴. Profesinės karo tarnybos (PKT) karių tarnybiniai atlyginimai padidėjo 8 proc.
4. 2022 m. reaguojant į saugumo situaciją, suintensyvėjo LK vykdomos nacionalinės pratybos, taip pat vyko pratybos ir su ginkluotąsias pajėgas sudarančiomis nacionalinėmis institucijomis.

2.1.2. Kolektyvinio saugumo garantijų stiprinimas

2022 m. prasidėjus Rusijos karui prieš Ukrainą, dėl to stipriai pablogėjus saugumo aplinkai regione, NATO daug dėmesio buvo skiriama NATO kolektyvinei gynybai. 2022 m. gegužės 12 d. NATO generaliniam sekretoriui ir NATO šalių užsienio reikalų ministrams išplatintas Estijos, Latvijos, Lenkijos ir Lietuvos užsienio reikalų ministrų bendras laiškas, kuriame pateikti pasiūlymai dėl NATO viršūnių susitikimo Madride sprendimų, susijusių su NATO atgrasymo ir gynybos stiprinimu pereinant prie priešakinės gynybos laikysenos. Tai prisidėjo prie 2022 m. birželio 29–30 d. NATO viršūnių susitikime Madride valstybių vadovų priimtų sprendimų, stiprinančių atgrasymą ir kolektyvinę gynybą sausumoje, ore ir jūroje, ypatingą dėmesį skiriant NATO rytinėms sąjungininkėms:

bataliono gebėjimas atlikti gynybos ir puolimo operacijas, Logistikos bataliono bei Oro gynybos bataliono baterijos gebėjimas remti manevrinius vienetus.

²⁴ Pradėtos mokėti priemokos kariams, turintiems Lietuvoje paklausias profesijas, taip pat atsirado galimybė skirti vienkartinės išmokas karo gydytojams, pasirašiusiems pirmąją profesinės karo tarnybos sutartį.

1. Patvirtinta nauja NATO strateginė koncepcija ir NATO šalių vadovų deklaracija, kurios suformavo naujas NATO politikas, siekiant atremti grėsmes ir iššūkius, susijusius su radikaliai pakitusia dėl Rusijos invazijos į Ukrainą saugumo aplinka (Rusija įvardyta kaip tiesioginė ir didžiausia grėsmė Aljansui);
2. Patvirtinta atgrasymo ir gynybos politikos transformacija, įsipareigojant dislokuoti papildomas (iki brigados lygio) ir kovos veiksmams parengtas pajėgas NATO rytinėse šalyse, kuriose tam bus poreikis, taip siekiant užtikrinti priešakinę gynybą ir greitą pastiprinimą;
3. Esmingai padidintas bendras NATO finansavimas 2023–2030 m. laikotarpiui, siekiant užtikrinti NATO pajėgumų stiprinimą, logistikos ir infrastruktūros gerinimą, būtiną pratyboms ir itin greitam sąjungininkų pastiprinimui krizės ir konflikto atvejais.

Atsižvelgiant į kylančius saugumo iššūkius, 2022 m. sustiprinta ir NATO oro policijos misija. Šiaulių aviacijos bazėje NATO oro policijos misijos funkcijas vienu metu nepertraukiamai vykdė du sąjungininkų kontingentai.

Prie atgrasymo ir gynybos taip pat prisidėjo Lietuvoje dislokuotos NATO priešakinės pajėgos, kurioms vadovauja Vokietija, rotacinės JAV pajėgos, įskaitant tankų bataliono grupę, orlaivius, specialiųjų pajėgų ir kitus karius. Už sklandų NATO greitojo reagavimo pajėgų perdislokavimą Lietuvoje atsakingas NATO pajėgų integravimo vienetas efektyviai prisidėjo koordinuojant Aljanso šalių karinių vienetų judėjimą, dalyvavimą karinėse pratybose ir budėjimuose.

Svarbus Aljanso atgrasymo ir kolektyvinės gynybos ženklas – 2022 m. vykusios tarptautinės pratybos (pvz., BALTOPS ir „Ramšteino palikimas 2022“)²⁵.

2.1.3. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių pasirengimo remti ginkluotos gynybos užduočių vykdymą užtikrinimas

Parengtas ir 2022 m. gegužės 17 d. patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. XIV-1102 „Dėl Nacionalinės darbotvarkės „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“ patvirtinimo“ (toliau – Darbotvarkė). Darbotvarkė numato kryptingą piliečių įtraukimą į saugumo ir gynybos stiprinimą. Priėmus Darbotvarkę, 2022 m. pradėtas rengti Darbotvarkės įgyvendinimo planas, kuriuo bus siekiama užtikrinti koordinuotą ir sistemingą piliečių rengimą pilietiniam pasipriešinimui, įtraukti skirtingas valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, nevyriausybinės ir bendruomeninės organizacijas, privatų sektorių, taip užtikrinant visuotinės gynybos principo įgyvendinimą.

2022 m. toliau stiprintas pasirengimas mobilizacijai. Atnaujintos ir parengtos naujos valstybinės mobilizacinės užduotys, jos bus teikiamos Vyriausybei tvirtinti 2023 metais. Į Valstybinių mobilizacinių užduočių valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms sąrašą įtrauktos ir užduotys, susijusios su parama ginkluotosioms pajėgoms. 2022 m. organizuotos Valstybės mobilizacijos operacijų centro ir tarpinstitucinės pratybos.

2022 m. priėmus Lietuvos šalių sąjungos (LŠS) įstatymo pataisas, buvo sustiprintas LŠS vaidmuo prisidedant prie valstybės gyvybiškai svarbių funkcijų vykdymo, užtikrintas šalių dalyvavimas valstybės ginkluotoje gynyboje ir pilietiniame pasipriešinime karo padėties ar ginkluotos gynybos nuo agresijos metu. Palyginti su 2021 m., 2022 m. LŠS finansavimas padidėjo daugiau kaip tris kartus.

²⁵ BALTOPS pratybos Baltijos jūroje, kurių metu ore, sausumoje ir jūroje dalyvavo 14 NATO valstybių narių, taip pat Švedija ir Suomija, pateikusios paraiškas prisijungti prie Aljanso. Birželio mėnesį Baltijos šalyse ir Lenkijoje vyko NATO regioninės integruotos oro

gynybos pratybos „Ramšteino palikimas 2022“. Pagrindinis pratybų tikslas – stiprinti NATO oro gynybos pajėgų bendradarbiavimą, sąveiką ir integraciją.

2.2. Valstybės ir visuomenės atsparumo srityje

2.2.1. Valstybės pasirengimo valdyti krizes ir ekstremalias situacijas užtikrinimas

2022 m. parengti ir priimti Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas ir kiti įstatymai, skirti veiksmingai krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo sistemai sukurti ir įgyvendinti. Vienas svarbiausių pokyčių – Vyriausybės lygmenyje įsteigtas Nacionalinis krizių valdymo centras, kuris tampa pagrindine valstybės įvairaus pobūdžio krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo koordinavimo institucija. Kuriama sistema leis užtikrinti pasirengimą galimoms krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms, vykdyti prevenciją ir koordinuotą krizių bei ekstremaliųjų situacijų valdymą.

2.2.2. Kibernetinio ir informacinio saugumo bei atsparumo stiprinimas

Remiantis Jungtinių Tautų Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos (ITU) skaičiuojamu tarptautiniu kibernetinio saugumo indeksu, 2022 m. Lietuva iš 47–50 vietos 2014 m. pakilo į 6-ą vietą. Šį pokytį lėmė vienas iš pirmųjų ES parengtas kibernetinio saugumo įstatymas, įkurtas Nacionalinis kibernetinio saugumo centras, patvirtinta nauja nacionalinė kibernetinio saugumo strategija, patvirtinti nauji kibernetinio saugumo reikalavimai kibernetinio saugumo subjektams, konsoliduotos kibernetinio saugumo kompetencijos, sutelkiant išteklius krašto apsaugos sistemai.

2022 m. taip pat parengtas ir patvirtintas tvarkos aprašas, reglamentuojantis valstybės informacinių išteklių, kurie turi būti prieinami karo padėties, nepaprastosios padėties, ekstremaliųjų situacijų ar kitais krizių atvejais, kopijų laikymą ES valstybėse narėse, Europos ekonominės erdvės valstybėse ir (arba) NATO valstybėse narėse esančiuose duomenų centruose ir šių išteklių veiklos atkūrimą iš kopijų.

Reaguojant į Rusijos agresiją prieš Ukrainą ir remiantis 2022 m. kovo 10 d. nutarimu „Dėl

nepaprastosios padėties įvedimo“, Lietuvos radijo ir televizijos komisija išsiuntė paslaugų teikėjams nurodymą suspenduoti transliavimą visų Rusijos Federacijos ar Baltarusijos Respublikos įsteigtų, tiesiogiai ar netiesiogiai valdomų, kontroliuojamų ar finansuojamų subjektų radijo programų, televizijos programų ir (ar) atskirų programų laisvą priėmimą. Siekiant užtikrinti objektyvios informacijos sklaidą viešojoje erdvėje, Lietuvos institucijos kartu su pilietine visuomene intensyvinio dialogą su socialinių tinklų platformomis.

Siekiant šviesti ir konsultuoti visuomenę informacinių grėsmių klausimais, 2022 m. visuomenei skaityta 250 paskaitų apie informacines grėsmes (klausytojų auditorija – apie 10 000 žmonių). Kartu su Europos kovos su hibridinėmis grėsmėmis kompetencijų centru organizuoti seminarai atsparumo hibridinėms grėsmėms tematika (juose dalyvavo iki 200 atstovų iš skirtingų Lietuvos institucijų).

2.2.3. Priešiškos užsienio valstybių žvalgybos ir saugumo tarnybų veiklos užkardymas

Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos (ŽST) išlieka pagrindine žvalgybine grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui. 2022 m. Rusijai pradėjus plataus masto invaziją į Ukrainą, nebuvo didelio Rusijos ŽST suaktyvėjimo, nukreipto prieš Lietuvą. Svarbiausia Rusijos sąjungininkė vykdanč žvalgybą prieš Lietuvą ir siekiant ilgalaikio neigiamo poveikio Lietuvos gynybinei galiai yra Baltarusija.

Lietuvos žvalgybos tarnybų pastangomis buvo sumažintos galimybės su diplomatine priedanga Lietuvoje veikiantiems Rusijos žvalgybos pareigūnams. 2022 m. iš Lietuvos buvo išsiųsti penki su diplomatine priedanga dirbę žvalgybos pareigūnai. Dėl Rusijai pritaikytų sankcijų, ribojančių jos piliečių keliones į Lietuvą, sumažėjo ir su Rusijos žvalgyba bendradarbiaujančių šios šalies piliečių galimybės lankytis Lietuvoje. Dėl to buvo apribotos tarnybų galimybės vykdyti žmogiškųjų šaltinių žvalgybą iš Rusijos teritorijos. Tikėtina, kad, Lietuvos–Rusijos

valstybinę sieną kertant mažiau žmonių, Rusijos žvalgyba intensyviau verbuos tuos asmenis, kurie neturi gerų žvalgybinių galimybių.

Po 2020 m. Baltarusijos prezidento rinkimų į Lietuvą, siekdami išvengti arešto, įkalinimo ar kitokio teisinio persekiojimo, atvyko keliasdešimt tūkstančių Baltarusijos piliečių, keli šimtai iš jų Lietuvos sieną kirtę neteisėtai. Nustatyta, kad Baltarusijos valstybės saugumo komitetas (KGB) infiltruoja asmenis į bėgančių nuo režimo Baltarusijos piliečių gretas. Lietuvoje jie renka žvalgybos informaciją apie baltarusių diasporą ir demokratinę opoziciją, jos organizacijas, patekimo į šalį būdus, žvalgybos institucijas, patikros pasienyje procedūras, Baltarusijos piliečių patekimo į Lietuvą organizatorius. Grįžę į Baltarusiją tokie asmenys išnaudojami Baltarusijos režimo propagandos kampanijose, kurių tikslas – diskredituoti Lietuvą, valstybės institucijas ir Baltarusijos demokratinę opoziciją.

2.2.4. ES išorės sienos apsaugos, migracijos procesų valdymo užtikrinimas

Valstybės sienos su Baltarusijos Respublika ruože baigtas įrengti fizinis barjeras, paspartintas sienos stebėjimo sistemų diegimas – 2022 m. pradžioje moderniomis technologijomis buvo stebima apie 53 proc., o pabaigoje – 94 proc. valstybės sienos su Baltarusijos Respublika.

Siekiant, kad ES teisėje būtų nustatyti saugikliai, kurie leistų valstybėms narėms greitai reaguoti ir veikti ginant nacionalinį, o kartu ir visos ES saugumą, inicijuoti ES teisės aktų pakeitimai, be kita ko, numatantys ES išorės sienų apsaugos bendrų standartų nustatymą, stacionarią infrastruktūrą (fizinį barjerą), instrumentalizavimo kaip reiškinio apibrėžimą ir atsaką į jį.

2.2.5. Terorizmo, ekstremizmo ir radikalizacijos prevencijos užtikrinimas

Duomenų apie dešiniojo ekstremizmo akseleracionizmo ideologijos rėmėjų Lietuvoje planus surengti teroro aktą nėra

gauta, tačiau tokia rizika išlieka. Artimoje perspektyvoje mažai tikėtina, kad Lietuva taps islamistinių teroristų taikiniu, tačiau neatmestina, kad atsiras pavienių radikalizuotų asmenų, kurie bandys finansuoti teroristines organizacijas, skleisti propagandą ar net organizuoti išpuolį.

Atsižvelgiant į šias rizikas, parengti ir Seimui pateikti Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimai, kuriais siūloma nustatyti veiksmingesnes teroristinio turinio pašalinimo galimybes ir priemones, įgyvendinant ir į nacionalinę teisę perkeltiant ES Reglamentą (ES) 2021/784.

2.2.6. Valstybės finansų sistemos apsaugos stiprinimo ir efektyvios kovos su organizuotu nusikalstamumu užtikrinimas

Kalbant apie kovą su organizuotu nusikalstamumu, bendra situacija išlieka stabili, grėsmės lygis vidutinis. 2022 m. Lietuvos kriminalinės policijos biuro padaliniai kartu su partneriais vykdė 93 tarptautines operacijas, iš kurių 70 buvo įgyvendintos.

Pagal 2022 m. paskelbtą tarptautinį [indeksą](#) „Basel AML Index 2022“, Lietuva yra viena mažiausiai rizikingų šalių pasaulyje pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos srityje. Globaliu lygiu iš 128 valstybių Lietuva užima 8 vietą, o tai rodo nacionalinio rizikų valdymo režimo brandą.

Visgi siekiant suvaldyti rizikas, galinčias kilti dėl sparčios su kriptoturtu susijusių paslaugų sektoriaus plėtros, taip pat stiprinti finansų sistemos apsaugą ir pinigų plovimo prevenciją, 2022 m. priimtos svarbios Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pataisos, kuriomis Lietuvos kriptoturto sektoriuje didinamas skaidrumas, stiprinamas pinigų plovimo, teroristų finansavimo ir tarptautinių sankcijų apėjimo rizikų valdymas, išsamiau reglamentuojamos paslaugų teikėjų veiklos sąlygos, sukuriant prielaidas tvariam sektoriaus vystymuisi. Stiprinant valstybės pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos sistemą, 2022 m. taip pat įsteigta Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos koordinavimo komisija, atsakinga

už šios srities strateginius tikslus, prevenciją ir politikos įgyvendinimą.

2.2.7. Korupcijos kontrolės ir prevencijos užtikrinimas

Lietuvos korupcijos suvokimo indekso (KSI) įvertis augo antrus metus iš eilės – skirti 62 balai ir 33 vieta 180 šalių sąraše²⁶. Lietuva užima 12 vietą tarp 27 ES valstybių narių (pernai ji buvo 13) ir artėja prie ES vidurkio – 64 balų²⁷, bei 2025 m. tikslo, iškelto Nacionalinėje darbotvarkėje korupcijos prevencijos klausimais – 70 balų.

Teigiamam Lietuvos KSI pokyčiui įtakos turėjo keli reikšmingi 2022 m. įvykiai – įsigaliojęs naujasis Korupcijos prevencijos įstatymas, patvirtinta Nacionalinė darbotvarkė korupcijos prevencijos klausimais, įgyvendinta ES Pranešėjų direktyva ir vis daugiau pilietinei visuomenei atveriami viešųjų duomenų rinkiniai.

2.2.8. Ekonominio ir energetinio saugumo užtikrinimas

Garantuojant energetinį saugumą, 2022 m. buvo tęsiami darbai siekiant užtikrinti sinchronizaciją su kontinentinės Europos tinklais (toliau – KET). 2022 m. prasidėjo elektros energijos kaupimo įrenginių montavimo darbai. 2022 m. rugsėjo 30 d. pasirašius keturšalę sutartį tarp Baltijos šalių ir Lenkijos operatorių dėl bendrų veiksmų, įgyvendintas parengties Baltijos šalių avarinio prisijungimo prie KET sinchroniniu būdu planas, užtikrinantis avarinę sinchronizaciją naudojantis *LitPol Link* elektros jungtimi su Lenkija.

Europos Vadovų Tarybai priėmus reglamentą, kuriuo siekiama užtikrinti, kad dujų saugyklos ES būtų užpildytos iki žiemos sezono pradžios ir kad valstybės narės galėtų solidariai dalytis

atsargomis, Lietuva, neturėdama savo dujų saugyklos, ėmėsi solidarių priemonių ir Latvijoje esančioje Inčukalno dujų saugykloje sukauptę reikalingą kiekį dujų atsargų. 2022 m. priimti teisės aktų pakeitimai, įgalinantys spartesnę atsinaujinančios energetikos plėtrą.

Mažinant Lietuvos prekybos priklausomybę nuo nedemokratiškų šalių ir siekiant užsitikrinti stabilų žaliavų tiekimą pramonei, 2022 m. vykdyta aktyvi diversifikacija į Indijos-Ramiojo vandenynų regiono valstybes, JAV ir kt. stiprinant diplomatinį ir ekonominį atstovavimą, rengiant vizitus, verslo misijas, rinkų pažinimo mokymus Lietuvos verslui ir pan. Kartu, siekiant užtikrinti Lietuvos ekonominius interesus pasaulyje, 2022 m. įsteigta prekybos atstovybė Taipėjūje ir paskirti nauji komercijos atašė JAV (Čikagoje), Vokietijoje, Pietų Korėjoje, Japonijoje, Lenkijoje. 2023 m. planuojama plėsti Lietuvos ekonominį atstovavimą skiriant komercijos atašė Singapūre, Danijoje ir Prancūzijoje.

2.2.9. Sveikatos apsaugos sistemos atsparumo stiprinimas

Siekiant stiprinti sveikatos sistemos atsparumą, parengtas sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimo ir infrastruktūros pritaikymo ekstremaliosioms situacijoms modernizavimo 2022–2029 metų veiksmų planas (toliau – Veiksmų planas). Jo paskirtis – nustatyti ir įgyvendinti priemones, užtikrinančias asmens sveikatos priežiūros įstaigų (toliau – ASPI) ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų (toliau – VSPI) infrastruktūros atsparumą ir personalo parengtį labai didelės ir didelės rizikos pavojams, ASPI ir VSPI efektyvų bendradarbiavimą, kokybišką asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais.

²⁶ 2021 m. Lietuva gavo 61 balą iš 100 galimų ir užėmė 34 vietą pasaulyje, „Korupcijos suvokimo indeksas, 2021“. Prieiga per internetą: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>.

²⁷ Plg., Estija 2022 m. gavo 74 balus ir užėmė 14 vietą pasaulyje bei 8 ES (pernai – 74 balai ir 13 vieta

pasaulyje, 8 ES), Latvija gavo 59 balus ir užėmė 39 vietą pasaulyje bei 15 ES (pernai – 59 balai ir 36 vieta pasaulyje, 15 ES), Lenkija – 55 balus ir užėmė 45 vietą pasaulyje bei 19 ES (pernai – 56 balai ir 42 vieta pasaulyje, 18 ES).

Veiksmų plane numatyta modernizuoti 5 infekcinių ligų klasterio centrų infrastruktūrą ir 7 regioninio lygmens ASPI, vykdančių traumų centrų funkcijas, taip pat skubiosios medicinos pagalbos ir reanimacijos ir intensyviosios terapijos skyrių infrastruktūrą. Kartu planuojama rengti reagavimo į COVID-19 pandemiją vertinimą. Šiuo vertinimu bus nustatyti pasirengimo COVID-19 pandemijai trūkumai, kad ateityje jie nesikartotų ir taip prisidėtų prie geresnio specialistų pasirengimo reaguoti į pandemijas ir kitas biologinės kilmės grėsmes.

2.2.10. Visuomenės poliarizacijos mažinimas

Siekiant ugdyti tarpkultūrinį pakantumą ir dialogą, 2022 m. į pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas (pilietiškumo pagrindų, etikos, tikybos, geografijos, teisės, filosofijos ir religijotyros dalykų) įtrauktas tolerancijos ugdymas. Neformaliojo ugdymo srityje ugdant pilietiškumą svarbus vaidmuo teko LŠS. KAM remiamose LŠS vaikų stovyklose 2022 m. dalyvavo 6 097 vaikai. LŠS veikloje 2022 m. dalyvavo 5 745 jaunieji šauliai. Šiose veiklose vaikai buvo supažindinti su pilietiškumo pagrindais ir Lietuvos istorija.

Be to, imtasi ir praktinių veiksmų mažinant etninę poliarizaciją. Šalčininkuose, Švenčionyse, Pabradėje ir Visagine organizuojamiems valstybės švenčių minėjimams 2022 m. buvo skirtas dalinis projektų finansavimas – 50 630 eurų. Bendradarbiaujant su VŠĮ Jaunimo asmeninio tobulėjimo centru organizuotas pilietiškumo 10 renginių ciklas jaunimui iš tautinių bendruomenių „Stiprūs įvairovėje“. Be to, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui (SRTRF) 2022 m. daugiau nei pusšimčiui Lietuvos informacinę erdvę ir žiniasklaidą tautinių bendrijų kalbomis stiprinančių žiniasklaidos projektų buvo paskirstyta 0,5 mln. eurų. 2022 m. KAM atrinko ir iš dalies finansavo 19 asociacijų ir viešųjų įstaigų inicijuotą veiklos programą, skirtą

pilietiškumui ir tautinei tapatybei, gebėjimui ginti valstybę ugdyti.

2.3. Siekiant Lietuvos Respublikos interesus atitinkančios tarptautinės saugumo sistemos

2.3.1. Teise grindžiamos tarptautinės tvarkos stiprinimas

Rusijai vykdant agresiją prieš Ukrainą, Lietuva demonstruoja lyderystę siekiant teisės viršenybės ir atsakomybės už tarptautinius nusikaltimus. Lietuva pirmoji pasaulio valstybė, kuri, remdamasi Romos Statutu, kreipėsi į Tarptautinio baudžiamojo teismo prokurorą su prašymu pradėti situacijos Ukrainoje tyrimą. Vėliau tą patį padarė dar 43 valstybės. Lietuva taip pat įsitraukė į Ukrainos inicijuotą bylą prieš Rusiją Tarptautiniame Teisingumo Teisme dėl Genocido konvencijos aiškinimo ir taikymo. Taip pat Lietuva pateikė prašymą įstoti į bylą „Ukraina prieš Rusiją“ Europos Žmogaus Teisių Teisme (EŽTK) dėl Rusijos vykdomų masinių žmogaus teisių pažeidimų ir sisteminių EŽTK nuostatų pažeidimų karo veiksmais Ukrainoje.

Veiksmų imtasi ir ES lygmeniu. 2022 m. Teisingumo ir vidaus reikalų taryba patvirtino išvadas dėl kovos su nebaudžiamumu už nusikaltimus, įvykdytus dėl Rusijos agresijos Ukrainoje, į kurias yra įtrauktas ir Lietuvos pateiktas pasiūlymas, kuriuo ES institucijos raginamos dėti daugiau pastangų kovojant su dezinformacija ir bandymais perrašyti istoriją.

2.3.2. Euroatlantinių saugumo struktūrų ir Europos saugumo architektūros stiprinimas

2022 m. NATO viršūnių susitikime Madride valstybių vadovai priėmė svarbius sprendimus, stiprinančius atgrasymo ir gynybos laikyseną, Suomija ir Švedija pakviestos tapti NATO narėmis. Lietuvos Respublikos Seimas stojimo protokolus ratifikavo 2022 m. liepos 20 d.²⁸

²⁸ Platesnė informacija 2.1.2.

2022 m. ES strateginių krizių valdymo pratybų metu tikrinta ne tik ES institucijų sąveika, reaguojant į greitai besivystančią saugumo krizę, tačiau ir galimas ES ir NATO bendradarbiavimas, sprendžiant bendrus iššūkius. Lietuva šioms pratyboms pasiūlė scenarijų, kurio įvykiai įgalino dvi organizacijas tarptautinių štabų lygmeniu ieškoti galimų bendrų sprendimų, reaguojant į cheminio pavojaus pobūdžio incidentus.

Kartu stiprinta sąjungininkų ir partnerių integracija karinėje srityje. 2022 m. kovo mėn. patvirtintas Lietuvos interesus atitinkantis ES strateginis kelrodis – veiksmų planas, kuriuo siekiama iki 2030 m. sustiprinti ES saugumo ir gynybos politiką. Lietuva aktyviai įsitraukė į diskusijas ES Taryboje svarstant Europos gynybos pramonės stiprinimo, naudojantis bendradarbiaujamaisiais viešaisiais pirkimais, aktą. Patvirtinus šį aktą, bus sudarytos galimybės, pasitelkiant ES biudžeto išteklius, padėti ES valstybėms narėms vykdyti bendrus įsigijimus ir atkurti svarbiausių gynybos produktų atsargas trumpuoju laikotarpiu. Lietuva toliau laikėsi nuoseklios pozicijos dėl karinio mobilumo svarbos, siekiant užtikrinti kuo sklandesnę ir greitesnę sąjungininkų pajėgų atvykimą į mūsų regioną.

2.3.3. Dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo plėtojimas ir Lietuvos Respublikos interesų atstovavimo pasaulyje stiprinimas

2022 m. Rusijai pradėjus atvirą karą prieš Ukrainą, pagausėjo dvišalių ir daugiašalių konsultacijų tiek su NATO, tiek ir su ES valstybėmis narėmis, siekiant papildomų atgrasymo priemonių, taip pat stiprinti Lietuvos ir regiono gynybą.

Prioritetinės partnerė ir toliau yra JAV, Vokietija, Lenkija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Baltijos ir Šiaurės šalys. Vyko intensyvios konsultacijos su kitomis NATO priešakinėmis pajėgų (angl. *enhanced Forward Presence, eFP*) Lietuvoje šalimis – Nyderlandais, Norvegija, Čekija. Iš daugiašalio bendradarbiavimo formatų aktyviausiai veikė Jungtinių ekspedicinių

pajėgų (angl. *Joint Expeditionary Forces, JEF*) grupė.

2022 m. Lietuva koordinavo Šiaurės ir Baltijos valstybių aštuonetuko (NB8) veiklą. Istoriniai Švedijos ir Suomijos sprendimai stoti į NATO išryškino poreikį konsultuotis, derinti ir koordinuoti pozicijas.

Lietuva nelegalios migracijos valdymo klausimais užmezgė tiesioginį dialogą su Turkija: glaudžiai bendradarbiavo atsakingos institucijos, keistasi operatyvine informacija, sienos apsaugos ir migracinių srautų valdymo patirtimi. Tai prisidėjo valdant Baltarusijos režimo sukeltą nelegalios migracijos krizę.

Azijos regiono šalys, matydamos Kiniją kaip vieną pagrindinių savo partnerių, gali būti mažiau suinteresuotos megzti ryšius su Lietuva. Tai buvo viena priežasčių, nulėmusių Lietuvos įsitraukimą Indijos ir Ramiojo vandenynų regione. Lietuva atidarė ambasadą Singapūre, prekybos atstovybę Taipėjuje, įtvirtino Lietuvos ir Japonijos strateginę partnerystę, stiprino ryšius su Australija, Pietų Korėja.

Lietuva palaikė glaudžius ryšius su Rytų partnerystės ir Vakarų Balkanų šalimis.

2.3.4. Europos kaimynystės saugumo stiprinimas

2022 m. kovo 22 d. Lietuvos ir bendraminčių šalių užsienio reikalų ministrai priėmė pareiškimą dėl paramos Ukrainos europiniam keliui ir paragino jai suteikti ES kandidatės statusą. 2022 birželio 23–24 d. vykusiam ES Vadovų Tarybos posėdyje Ukrainai ir Moldovai suteiktas ES kandidatės statusas, o Sakartvelui – europinė perspektyva. Kartu Lietuva aktyviai prisideda prie paramos Ukrainai ir jos atstatymui iniciatyvų. Vyriausybė dėjo visas pastangas skatinti bendrus ES veiksmus stabdant Rusijos pradėtą karą ir telkiant visapusę ES pagalbą Ukrainai. Lietuva aktyviai teikė karinę pagalbą Ukrainai. Dar prieš prasidedant Rusijos agresijai, Lietuva pirmoji iš ES valstybių suteikė Ukrainai letalinę ginkluotę. Priešlėktuvinės gynybos artimojo nuotolio raketos „Stinger“

Ukrainą pasiekė likus dviem savaitėms iki karo. Prasidėjus karui perduota sovietinio tipo ginkluotė, šaudmenys, M113 šarvuoti transporteriai, 105 mm haubicos, sauso maisto daaviniai. Atliepiant pagrindinius Ukrainos poreikius, buvo vykdomi įsigijimai iš Lietuvos pramonės įmonių: termovizoriai, antidronai, žeminiai drabužiai. Be to, prisidėdama prie visuomeninės iniciatyvos, KAM padėjo įsigyti Ukrainai skirtą kovinį droną „Bayraktar“ ir jam skirtą amuniciją, jį transportavo. Lietuvos karinė parama Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms sudarė 283 mln. eurų.

Nepaisant karo, buvo tęsiamas Ukrainos konsultavimas strateginiu lygmeniu gynybos planavimo, karinių pajėgumų peržiūros, personalo politikos, vadovavimo ir valdymo sistemos klausimais. Lietuva kartu su sąjungininkais aktyviai ieškojo galimybių tęsti Ukrainos karių rengimą. 2022 m. apmokyta beveik 400 Ukrainos karių ir prisidėta prie beveik 100 karių rengimo.

Lietuvoje toliau įgyvendinamos paramos Baltarusijos žmonėms (tarp jų NVO, mokslo, nepriklausomos žiniasklaidos ir kt. atstovams) priemonės, padedančios represijų aukoms teikti teisinę pagalbą, reikalingą medicininį gydymą ar priežiūrą. Be to, 2022 m. surengtas kasmetinis Vilniaus Rusijos forumas, kurio metu Rusijos opozicijos, nepriklausomos žiniasklaidos, nevyriausybinių organizacijų atstovai kartu su Vakarų politikais ir analitinių centrų ekspertais diskutavo apie Rusijos viduje vykstančius procesus.

2022 m. Lietuva išliko aktyvi tarptautinės bendruomenės pastangų stiprinti saugumą ir stabilumą narė – 175 Lietuvos kariai dalyvavo 11-oje tarptautinių operacijų Europoje, Afrikoje, Azijoje, Viduržemio jūroje ir Indijos vandenyne.

3. ILGALAIKIŲ NACIONALINIŲ SAUGUMĄ STIPRINANČIŲ PROGRAMŲ VYKDYMAS

3.1. Krašto apsaugos sistemos plėtros programa

2022 m. krašto apsaugos sistema (KAS) tęsė nuoseklų nacionalinių gynybos pajėgumų vystymą, vykdydama Programą ir siekdama įgyvendinti KAS plėtros viziją – LK, pajėgi užtikrinti patikimą atgrasymą ir valstybės ginkluotą gynybą. Svarbiausias KAS vystymo tikslas ir toliau yra modernizacija – kariuomenės kovinės galios stiprinimas.

KAS plėtra 2022 m. rėmėsi dviem su Programa susijusiais planais: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos 2019–2028 m. įsigijimų, susietų su pajėgumais, planu (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 12 d. nutarimas Nr. 579-7) ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos 2019–2028 m. personalo plėtros planu (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 5 d. nutarimas Nr. 536, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2020 m. rugpjūčio 12 d. (nutarimas Nr. 896).

Atsižvelgiant į tai, jog daugelis šiuo metu galiojančioje Programoje numatytų priemonių jau buvo įgyvendintos, o ambicijų lygis sparčiau plėtoti bei stiprinti KAS, vykstant karui Ukrainoje, išaugo, 2022 m. buvo parengtas atnaujintos Krašto apsaugos sistemos stiprinimo ir plėtros programos projektas. Programa nustatys Nacionalinio pažangos plano uždavinių, atitinkančių valstybės saugumo ir gynybos veiklos sritį, įgyvendinimo kryptis, daugiausia dėmesio skiriant svarbiausiai KAS institucijai – LK, taip pat pagrindinius veiksmus, reikalingus KAS bendradarbiavimui su institucijomis, kurios karo atveju būtų priskirtos ginkluotosioms pajėgoms, užtikrinti.

3.2. Nacionalinė kovos su korupcija programa

Programos įgyvendinimo 2020–2022 m. Tarpinstituciniame veiklos plane (TVP) numatytos 46 priemonės, iš kurių, preliminarai

vertinimu, 2023 m. sausio 30 d. duomenimis²⁹, iš 2022 m. numatytų įgyvendinti 25 priemonių:

1. įgyvendinta 15 priemonių, tarp kurių paminėtina parengtas Savivaldybės tarybos Antikorupcijos komisijos veiklos standartas; sukurtas pacientų grįžtamojo ryšio apie suteiktas sveikatos priežiūros paslaugas vertinimo įrankis; patvirtintos rekomendacijos dėl užsienio pareigūnų papirkinėjimo tarptautiniuose verslo sandoriuose rizikų valdymo teikiant audito, užtikrinimo ir susijusias paslaugas bei rekomendacijas auditoriams dėl užsienio pareigūnų papirkinėjimo tarptautiniuose verslo sandoriuose rizikų vertinimo atliekant finansinių ataskaitų auditą;
2. įgyvendintos iš dalies 6 priemonės (pvz., priemonės dėl viešųjų pirkimų centralizavimo ministerijų valdymo srityse, savivaldybių lygmeniu; dėl valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų žinių profesinės etikos ir interesų konfliktų valdymo srityse plėtojimo; dėl teisinio korupcijos privačiame sektoriuje reguliavimo);
3. vėluojama įgyvendinti 4 priemonės (LITEKO modernizavimo veiklos; Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos – CVP IS (Saulė IS) – modernizavimas ir diegimas; Taršos prevencijos procesų informacinės sistemos sukūrimas; taip pat kol kas nepriimtas nutarimas dėl Labdaros ir paramos įstatymo pakeitimo, kuriuo įstatymas būtų papildytas nuostatomis apie gautos paramos panaudojimą).

3.3. Valstybinė narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos programa

Programos įgyvendinimo 2020–2022 m. tarpinstituciniame veiklos plane numatytos 33 priemonės, iš kurių 2022 m. įgyvendinta 30 priemonių.

²⁹ Pagal Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XII-1537, 52 p., duomenų apie Programos

Vienas esminių pasiekimų – 2022 m. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui (toliau – NTAKD) tabako priežiūros srityje buvo pavesta atlikti naujas funkcijas ir vykdyti pluoštinių kanapių tabako gaminių, su tabako gaminiais susijusių gaminių bei neapdoroto tabako priežiūrą ir licencijavimą: išduoti leidimus vykdyti pluoštinių kanapių gaminių gamybą, kurios metu susidaro pluoštinių kanapių tarpiniai produktai, kuriuose THC kiekis viršija leidžiamą 0,2 proc. ribą, ir licencijas verstis neapdoroto tabako gaminių didmenine prekyba.

NTAKD didelį dėmesį skiria stebėsenai, diversijų prevencijai ir teisėtoje veikloje prekursorius naudojančių ūkio subjektų švietimui, įvairių valstybinių institucijų ir ūkio subjektų bendradarbiavimui.

Asmenims, priklausomiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų, užtikrinama trumpalaikė socialinė globa – nuo 2016 m. iki 2022 m. gruodžio 30 d. minėtos paslaugos suteiktos 2 079 asmenims, iš kurių 990 (47,6 proc.) asmenų pradėjo ieškoti darbo, dirbti ar mokytis.

3.4. Viešojo saugumo plėtros programa

Siekiant įgyvendinti šios programos nuostatas, buvo vykdomos kompetentingų institucijų strateginiuose veiklos planuose ir kituose planavimo dokumentuose numatytos priemonės. Didžiausia pažanga įgyvendinant programą 2022 m. pasiekta valstybės sienos apsaugos stiprinimo srityje: ES išorės sienos (Lietuvos dalies), stebimos naudojant modernias sienos stebėjimo technologijas, dalis padidėjo nuo 70,5 proc. 2021 m. iki 96 proc. 2022 m. Lietuvos gyventojų, kurie saugiai jaučiasi savo gyvenamojoje vietovėje, dalis bei gyventojų, manančių, kad rizika tapti nusikaltimo auka savo gyvenamojoje vietovėje yra maža, dalis 2022 m. išliko 2021 m. lygio – sudarė atitinkamai 87 proc. ir 75 proc. (2020 m. – 79 proc. ir 68 proc.).

Įgyvendinimą metinis vertinimas atliekamas iki kovo 1 d. Atsižvelgiant į tai, preliminarai teikiami duomenys gali kisti.

PRIEDAS NR. 2

Nuorodos į Vyriausybės 2022 m. veiklos ataskaitą papildančius Vyriausybės interneto svetainėje paskelbtus rodiklių rinkinius

- Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ rodiklių [pasiekimas](#)
- 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano poveikio rodiklių, įtrauktų į 2022 m. finansinių rodiklių patvirtinimo [įstatymą](#), [pasiekimas](#)
- Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano rodiklių [pasiekimas](#)

PRIEDAS NR. 3

Nuorodos į ministerijų 2022 m. veiklos ataskaitas

1. Aplinkos ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
2. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
3. Energetikos ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
4. Finansų ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
5. Krašto apsaugos ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
6. Kultūros ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
7. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
8. Susisiekimo ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
9. Sveikatos apsaugos ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
10. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
11. Teisingumo ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
12. Užsienio reikalų ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
13. Vidaus reikalų ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)
14. Žemės ūkio ministerijos 2022 m. veiklos [ataskaita](#)